

Nr 39

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om socialhjälp, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 11 mars 1955 dagtecknad proposition, nr 177, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

- 1) lag om socialhjälp,
- 2) lag angående ändring i lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag) samt
- 3) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 20 mars 1936 (nr 56) om socialregister.

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande 17 i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

- dels vid riksdagens vårsession väckta
likalydande motionerna I: 526 av herrar *Arrhén* och *Magnusson* och
II: 650 av herr *Hagård m. fl.*; samt
motionen II: 651 av fru *Boman* och herr *Staxäng*;
dels ock vid riksdagens höstsession väckta
motionen I: 546 av herr *Huss*;
likalydande motionerna I: 547 av herrar *Anderberg* och *Pålsson* samt
II: 679 av herr *Andersson* i *Ronneby m. fl.*;
likalydande motionerna I: 548 av herr *Persson, Einar*, och herr *Damström*
samt II: 677 av fru *Lindskog* och fru *Torbrink*;
likalydande motionerna I: 549 av herr *Sunne* och II: 678 av fru *Sjöstrand*;
likalydande motionerna I: 551 av fru *Sjöström-Bengtsson* och herr *Näsström*
samt II: 681 av fru *Holmqvist* och herr *Almgren*;
likalydande motionerna I: 552 av fru *Gärde Widemar m. fl.* samt II: 682
av fröken *Höjer m. fl.*;
motionen I: 553 av herr *Danmans*; samt
likalydande motionerna I: 554 av herr *Johansson, Anders*, samt II: 683
av fröken *Höjer* och fru *Sjöstrand*.

Redogörelse för de i motionerna framställda yrkandena kommer att lämnas i samband med behandlingen av de delar av propositionen, som beröres av motionerna.

Beträffande de skäl, som anförts för de genom propositionen framlagda förslagen, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen samt motionerna. (Beträffande de likalydande motionerna hänvisas till de motioner som avlämnats i andra kammaren; i fråga om motionerna I: 551 och II: 681 hänvisas dock till motionen I: 551.)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att 1918 års fattigvårdslag avlöses av en ny lag om socialhjälp. Härigenom utmönstras den nuvarande samhällseliga hjälpformen fattigvård ur lagstiftningen och ersättes av en ny generell hjälpform betecknad socialhjälp.

Enligt förslaget skall socialhjälpssyftet, i likhet med vad som f. n. är fallet beträffande fattigvården, handhas och bekostas av kommunerna. Något statsbidrag föreslås således ej skola utgå.

I varje kommun skall enligt förslaget finnas en socialnämnd med i princip samma ställning som fattigvårdsstyrelsen nu har. I fråga om nämndens inre organisation föreslås regler, som nära ansluter sig till nya kommunallagens bestämmelser om kommunens styrelse.

I likhet med vad som nu gäller enligt fattigvårdslagen skiljes i förslaget mellan obligatorisk hjälp, som kommunen är skyldig att lämna, och frivillig hjälp, som det står kommunen fritt att lämna. Området för den obligatoriska hjälpen föreslås emellertid utvidgat så att inte blott den, som är oförmögen till arbete, utan även den, som av hälsoskäl bör avhålla sig från arbete, vid behov skall tilldelas dylik hjälp.

Mödrahjälp och kontantunderstöden vid arbetslöshet anses icke böra inrymmas under socialhjälp.

I fråga om hjälpformerna innebär förslaget endast smärre avvikelser från vad som nu gäller. Som en nyhet föreslås, att socialhjälp i vissa fall skall kunna meddelas genom att socialnämnden tecknar borgen för hjälptagaren.

De nuvarande reglerna om hemorts rätt och om kommuners inbördes ersättningskyldighet har i hög grad förenklats. Kravet på ett hjälpfritt år såsom villkor för förvärv av ny hemorts rätt har sålunda slopats, likaså regeln att ny hemorts rätt ej kan förvärvas av den som fyllt 60 år. Även systemet med härledd hemorts rätt för hustru och barn har övergivits. I stället föreslås en huvudregel, som innebär, att den kommun, i vilken en

hjälpstagare är mantalsskriven, skall slutligt svara för obligatorisk socialhjälp, som utgives åt honom. Är hjälpstagaren inte svensk medborgare eller ej mantalsskriven i riket, skall det slutliga ansvaret åvila staten.

Förslaget saknar helt motsvarighet till fattigvårdslagens hemsändningsregler. Även åtskilliga andra regler, som ansetts otidsenliga, har utmönstrats ur lagstiftningen.

Den vidsträckta återbetalningsskyldighet, som enligt gällande lagstiftning åvilar hjälpstagarna, föreslås begränsad. Ersättning för obligatorisk socialhjälp skall sålunda inte kunna uttagas av hjälpstagaren annat än i vissa undantagsfall, bl. a. då hjälpen har karaktär av förskott å någon annan förmån. Motsvarande inskränkning föreslås i fråga om frivillig socialhjälp till den som ej fyllt 16 år. Däremot skall ersättning för frivillig socialhjälp åt äldre person kunna uttagas av honom enligt samma regler som nu gäller.

Även den återbetalningsskyldighet, som åvilar hjälpstagares anhöriga, föreslås inskränkt. Den viktigaste nyheten i detta avseende innebär, att ersättning inte skall kunna uttagas av barn för socialhjälp, som lämnats deras föräldrar, eller av föräldrar för hjälp, som utgivits till deras barn över 16 år.

I avbidan på resultatet av pågående utredningar har de nuvarande reglerna om ålderdomshem och andra anstalter samt om tvångsåtgärder mot försumliga försörjare ansetts böra göras till föremål endast för en huvudsakligen formell översyn.

Den nya lagen om socialhjälp föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1957.

I anslutning till den nya socialhjäplagen föreslås vissa följdändringar i barnavårdslagen och lagen om socialregister.

De vid propositionen fogade lagförslagen är av följande lydelse.

1) Förslag

till

Lag om socialhjälp

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelse

1 §.

Varje kommun skall sörja för att den, som vistas i kommunen och som finnes vara i behov av hjälp, erhåller sådan enligt vad nedan sägs (*socialhjälp*).

Om socialnämnd

2 §.

I varje kommun skall finnas en socialnämnd.

3 §.

Ledamöter och suppleanter i socialnämnden väljas av kommunens fullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem.

Valet skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

4 §.

I fråga om valbarhet till ledamot eller suppleant, verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse, mandattid och avgång, val av ordförande och vice ordförande, ställe och tid för sammanträde, suppleants tjänstgöring och rätt att närvara vid sammanträde, beslutförhet och jäv, förfarandet vid fattande av beslut, protokoll och reservation, tillkännagivande varest och på vilka tider till nämnden ställda framställningar mottagas, skriftväxling, vård och förtecknande av handlingar hörande till nämndens arkiv, utseende av kassaförvaltare samt ledamots ansvar och skadeståndsskyldighet skall vad i 32—42 §§ kommunallagen är stadgat rörande kommunens styrelse äga motsvarande tillämpning.

5 §.

Socialnämnden äger vid behov tillkalla särskilda sakkunniga att deltaga i nämndens överläggningar ävensom tillsätta befattning hos nämnden samt anlita det biträde i övrigt som erfordras.

Har kommunen beslutat inrätta befattning, som skall vara gemensam för socialnämnden och annat kommunalt förvaltnings- eller verkställighetsorgan, må befattningen tillsättas i den särskilda ordning kommunen bestämmer.

6 §.

Socialnämnden har

att bestämma, i vilka fall, i vilken omfattning och under vilka former socialhjälp skall meddelas;

att tillhandagå allmänheten med råd och upplysningar i frågor, som äga samband med nämndens verksamhet, samt, där så lämpligen kan ske, lämna annat bistånd i personliga angelägenheter;

att förvalta till kommunens socialhjälpverksamhet anslagen eller eljest hörande egendom, i den mån ej förvaltningen därav uppdragits åt annan nämnd eller åt särskild styrelse;

att själv eller genom ombud föra kommunens talan i alla mål och ärenden, som angå socialhjälpverksamheten; samt

att jämväl i övrigt ombesörja de angelägenheter avseende socialhjälpen inom kommunen, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet.

Socialnämnden har ock att taga befattning med de ärenden, vilkas handläggning enligt särskilda författningar ankommer på nämnden.

Nämnden skall hos kommunens fullmäktige, dess styrelse och övriga nämnder ävensom hos andra myndigheter göra de framställningar, som finnas påkallade, samt äger att från kommunens styrelse och övriga nämnder samt dess beredningar och befattningshavare infordra de yttranden och upplysningar, som erfordras för fullgörande av nämndens uppgifter.

7 §.

Socialnämnden bör samarbeta med myndigheter, institutioner, föreningar och andra, vilkas verksamhet berör nämndens.

I kommun, där särskild barnavårdsnämnd är tillsatt, böra socialnämnden och barnavårdsnämnden eller representanter för dem i den mån så finnes påkallat sammankomma för rådplägning om angelägenheter, som beröra båda nämnderna.

Då i kommun, som avses i andra stycket, socialnämnden vid prövning av fråga om socialhjälp finner skäl till antagande att någon, som ej fyllt 21 år, bör bliva föremål för åtgärd av barnavårdsnämnden, bör socialnämnden skyndsamt genom den ledamot, som är ledamot jämväl i barnavårdsnämnden, inhämta dess uppfattning i ärendet. Av socialnämnden in-

förskaffad utredning bör därvid tillhandahållas barnavårdsnämnden jämte förslag till den åtgärd, som socialnämnden finner lämpligen böra vidtagas. Råda olika meningar mellan nämnderna, bör ärendet överlämnas till en tremannanämnd, bestående av den gemensamma ledamoten jämte ytterligare en ledamot av socialnämnden, vald av denna för ett år i sänder, och en ledamot av barnavårdsnämnden, vald av denna för motsvarande tid. Tremannanämnden har att skyndsamt avgöra, huruvida socialnämnden eller barnavårdsnämnden skall taga befattning med ärendet. Finner socialnämnden tremannanämndens avgörande icke kunna utan våda avvaktas, må socialnämnden tills vidare vidtaga lämplig åtgärd.

8 §.

Är någon i så trängande behov av socialhjälp, att med dess avhjälpande ej kan anstå, till dess socialnämnden sammanträder, må nämndens ordförande tills vidare bevilja honom socialhjälp.

Om kommunens fullmäktige så besluta, äger socialnämnden uppdraga åt särskild inom nämnden bildad avdelning eller åt ledamot av nämnden eller åt i kommunens tjänst anställd befattningshavare att å nämndens vägnar fatta beslut i vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall angivas i fullmäktiges beslut. Föreläggande, som avses i 41 §, ävensom framställning eller yttrande till fullmäktige må dock icke beslutas annorledes än av nämnden samfällt.

Beslut, vilket fattats med stöd av första stycket eller på grund av uppdrag som sägs i andra stycket, skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

9 §.

Där så finnes påkallat för att åstadkomma en lämplig arbetsfördelning mellan socialnämndens ledamöter, må kommunens fullmäktige eller, efter bemyndigande av dem, socialnämnden indela kommunen i distrikt. Har så skett, skall nämnden för varje distrikt utse en av sina ledamöter att utöva den närmaste uppsikten över socialhjälpverksamheten inom distriktet.

10 §.

Socialnämnden äger för vård och förtecknande överlämna nämndens protokoll och övriga till dess arkiv hörande handlingar till kommunens styrelse, i den mån handlingarna icke erfordras för det löpande arbetet.

11 §.

Vad i 2—10 §§ stadgas äger icke avseende å Stockholms stad. I fråga om organisationen av socialhjälpverksamheten därstädes skola i stället gälla de särskilda bestämmelser, som efter förslag av stadsfullmäktige fastställas av Konungen.

Därest i annan kommun organisationen icke lämpligen kan anordnas efter vad i 2—10 §§ sägs, äger Konungen på framställning av kommunens fullmäktige medgiva de undantag, som finnas påkallade.

Allmänna bestämmelser om socialhjälp

12 §.

Minderårig ävensom den, som på grund av ålderdom, sjukdom, lyte eller eljest bristande kropps- eller själskrafter icke kan försörja sig genom arbete eller som av hälsoskäl bör helt eller delvis avhålla sig från arbete, äger, i den mån han själv saknar medel och hans behov icke tillgodoses på annat sätt, erhålla socialhjälp till sitt livsuppehälle och till den vård, som finnes erforderlig. I fråga om minderårig skall hjälpen avse jämväl uppfostran.

Med minderårig förstås den som icke fyllt 16 år.

Rörande omhändertagande av minderårig, som på grund av nöd eller annan dylik anledning är i behov av vård utom hemmet, stadgas i barnavårdslagen.

13 §.

I andra fall än som avses i 12 § må socialhjälp meddelas enligt grunder, som kommunens fullmäktige äga bestämma, eller, om sådana grunder ej fastställts, efter vad socialnämnden prövar erforderligt.

14 §.

Socialhjälp bör lämnas på sådant sätt, att den behövande såvitt möjligt blir i stånd att för framtiden genom eget arbete försörja sig och de sina.

Hjälpen bör utgå i form av kontant understöd, såvida ej hjälpbehovets art föranleder till annat och anledning ej heller finnes att antaga, att dylikt understöd icke kommer till behörig användning.

Kommunens fullmäktige må medgiva, att socialnämnden, om socialhjälp finnes böra utgå till bekostande av utbildning eller inköp av redskap, verktyg eller annat dylikt, i stället för att bevilja kontant understöd, tecknar borgen å lån, som erfordras för ändamålet.

Föreligger behov av vård, skall socialnämnden, efter vad med hänsyn till vårdbehovets art och omständigheterna i övrigt prövas lämpligt, föranstalta om att vård lämnas i den vårdbehövandes hem eller, om så erfordras, att han inackorderas i enskilt hem eller vårdhem eller att plats beredes honom å sjukvårdsinrättning eller å annan vårdanstalt eller i sådant hem, som avses i 18 §. Inackordering i enskilt hem eller vårdhem må ej ske med mindre nämnden förvissat sig om att den behövande därstädes kommer att få en god omvårdnad.

Om förfarandet vid meddelande av socialhjälp

15 §.

Den som vill komma i åtnjutande av socialhjälp skall göra anmälan där- om hos socialnämnden i den kommun, där han vistas, eller hos nämndens ordförande eller annan ledamot av nämnden eller hos den som nämnden kan hava utsett att mottaga sådan anmälan.

Har anmälan gjorts hos annan än ordföranden, är den som mottagit an- mälan skyldig att ofördröjligen vidarebefordra densamma till socialnäm- nden eller dess ordförande.

Oavsett om anmälan skett, åligger det socialnämnden att ombesörja att den, som vistas i kommunen och finnes vara i behov av socialhjälp, erhål- ler sådan.

16 §.

Innan fråga om beviljande av socialhjälp avgöres, skall socialnämnden göra sig noga underrättad om förhandenvarande omständigheter samt, om behov av socialhjälp föreligger, utreda hur behovet bör på lämpligaste sätt avhjälpas.

Vid utredning, som avses i första stycket, skall hjälpsökanden såvitt möj- ligt höras samt, i den mån så erfordras, uppgifter inhämtas från myndig- heter och andra, som kunna lämna upplysning i ärendet.

Förekommer anledning antaga, att behovet av socialhjälp beror på sjuk- dom eller annan kroppslig eller själslig brist eller svaghet, skall yttrande inhämtas av läkare rörande den lämpligaste formen av ingripande.

17 §.

Kan det antagas att ersättning för hjälpkostnaden eller del därav kom- mer att sökas av annan kommun, av enskild person eller av staten, skall över utredning, som avses i 16 §, upprättas särskilt protokoll, vilket skall innehålla

a) uppgift om hjälpsökandens namn, ålder, civilstånd, födelseort och bo- stadsadress;

b) redogörelse för hans levnadsförhållanden och ekonomiska omständig- heter samt för hans hjälpbehov och anledningen därtill;

c) uppgift om hans mantalsskrivning för det år hjälpen avser jämte de upplysningar i övrigt, som äro erforderliga för tillämpningen av 22 och 23 §§; samt

d) uppgift, huruvida enskild person finnes, för vilken ersättningsskyldig- het enligt 35, 36 eller 40 § kan föreligga, med angivande av varje sådan persons namn och bostadsadress.

Protokollet skall underskrivas av den, som verkställt utredningen. Hjälp- sökanden skall såvitt möjligt genom påskrift på protokollet bestyrka riktig- heten av de uppgifter, som lämnats av honom.

Om ålderdomshem m. m.

18 §.

Det åligger kommun att anordna och driva hem för åldringar och andra personer, vilka äro i behov av vård eller tillsyn som icke eljest tillgodoses.

Två eller flera kommuner må gemensamt hava hem, som avses i första stycket. I sådant fall skola de bestämmelser, vilka äro erforderliga för hemmets skötsel, upptagas i reglemente, som fastställas av länsstyrelsen.

Om särskilda skäl äro därtill, må länsstyrelsen tills vidare befria kommun från skyldighet att själv eller gemensamt med annan kommun hava hem, varom stadgas i denna paragraf. Har så skett, åligger det likväl kommunen att sörja för att sådant behov av vård eller tillsyn, som avses i första stycket, blir tillgodosett.

19 §.

Hem, som avses i 18 §, skall vara så inrättat och utrustat, att skäliga krav på trevnad och hygien tillgodoses samt lämplig fördelning av vårdtagarna möjliggöres.

Innan dylikt hem uppföres eller i mera avsevärd omfattning ändras genom om- eller tillbyggnad eller inrättas i byggnad, som uppförts för annat ändamål, skall länsstyrelsen, efter att hava inhämtat yttrande från socialstyrelsen, hava godkänt plan för hemmet.

Vid hemmet skola finnas anställda befattningshavare till det antal och med sådan utbildning att de som beretts plats i hemmet kunna erhålla tillfredsställande vård och tillsyn.

20 §.

De som beretts plats i hemmet skola fördelas å olika rum eller avdelningar på sätt som med hänsyn till vårdbehovets art, trivseln i hemmet och övriga omständigheter finnes mest ändamålsenligt.

Tillfälle till sysselsättning bör finnas för dem som så önska.

21 §.

Finnes någon som beretts plats i hem, som avses i 18 §, med hänsyn till sitt beteende icke lämpligen kunna behållas därstädes, skall landstingskommunen eller, då fråga är om stad som ej tillhör landstingskommun, staden draga försorg om att erforderlig vård och tillsyn beredes honom på annat sätt.

Om kommuners inbördes ersättningsskyldighet m. m.

22 §.

Kommun, som enligt 12 § lämnat socialhjälp åt svensk medborgare, vilken för det år hjälpen utgivits mantalsskrivits inom annan kommun, äger erhålla ersättning därför av denna kommun.

Utgives socialhjälp enligt 12 § till svensk medborgare, medan han

a) efter att hava varit intagen å sjukvårdsinrättning eller förbättrings- eller uppfostringsanstalt vistas i enskilt hem, dit han för fortsatt vård eller fostran överlämnats av inrättningen eller anstalten under villkor, att han fortfarande skall stå under dess tillsyn, eller

b) såsom fosterbarn vistas i enskilt hem eller, efter att hava omhändertagits enligt barnavårdslagen, är inackorderad i sådant hem, eller

c) i annat fall än som avses under a) eller b) mot ersättning vistas i enskilt hem eller vårdhem för erhållande av vård för sjukdom eller annan kroppslig eller själslig brist eller svaghet,

är den kommun som lämnat hjälpen berättigad att, såframt hjälptagaren för det år han mottagits i hemmet — eller, om han omedelbart dessförinnan under omständigheter, som under a)—c) sägs, vistats eller varit inackorderad i annat enskilt hem eller vårdhem, för det år han mottagits i detta — var mantalsskriven i annan kommun, av denna erhålla ersättning för hjälpen.

Ersättning, som avses i denna paragraf, utgår oavsett om enskild person jämlikt 35 eller 36 § är skyldig att lämna gottgörelse för hjälpen.

23 §.

För socialhjälp, som enligt 12 § lämnats åt svensk medborgare, vilken för det år hjälpen utgivits eller, i fall varom sägs i 22 § andra stycket, för det år, som där avses, ej mantalsskrivits i riket eller vars mantalsskrivningsort för nämnda år ej kunnat utrönas, är den kommun som lämnat hjälpen berättigad att erhålla ersättning av staten, i den mån gottgörelse ej kunnat uttagas av enskild person.

Rätt till ersättning enligt vad i första stycket sägs föreligger ock för socialhjälp, som enligt 12 § lämnats åt den som då hjälpen utgivits eller, i fall som avses i 22 § andra stycket, då han mottagits i hemmet ej var svensk medborgare.

24 §.

Ersättning, som avses i 22 eller 23 §, utgår med det belopp, vartill kommunens kostnader för hjälpen skäligen kunna uppskattas.

Där så finnes påkallat, äger Konungen fastställa taxa, enligt vilken ersättning skall utgå för vård i hem, som avses i 18 §, eller å anstalt eller annan inrättning.

25 §.

Kommun, som enligt 22 § vill erhålla ersättning av annan kommun, skall före utgången av april månad året näst efter det år hjälpen utgivits skriftligen anmana den kommun, mot vilken kravet riktas, att betala ersättningen.

Anmaningen skall innehålla noggranna uppgifter om hjälpens beskaffenhet och tiden för dess meddelande samt om hjälpkostnaden och de grunder, efter vilka den begärda ersättningen beräknats. Vid anmaningen skola fogas avskrift av protokoll, som avses i 17 §, ävensom de övriga handlingar, vilka åberopas till stöd för kravet.

Översändes anmaning i rekommenderat brev med mottagningsbevis, skall mottagningsbeviset gälla som bevis om dagen för delfåendet.

26 §.

Kommun, som mottagit anmaning enligt 25 §, skall snarast möjligt och senast inom en månad efter anmaningens mottagande avgiva skriftligt svar därå.

I svaret skall angivas, huruvida kravet medgives eller bestrides. Därest kravet bestrides, skall anledningen härtill uppgivas samt de handlingar, som åberopas till stöd för bestridandet, fogas vid svaret. Medgives kravet delvis, skall svaret innehålla upplysning om de grunder, efter vilka godkänt belopp beräknats.

27 §.

Sedan anmaning skett samt svar avgivits eller tiden härför gått till ända, må talan om utbekommande av ersättning väckas hos länsstyrelsen i det län, där den kommun som sökes är belägen.

Har anmaning skett hos en kommun men anledning sedermera yppats, att annan kommun är ersättningsskyldig, må talan föras, ändå att anmaning ej skett hos sistnämnda kommun.

Talan utan föregående anmaning må ock föras, därest upplysning ej kunnat vinnas, vilken kommun ersättningsskyldigheten åligger; och skall i dylikt fall talan väckas hos länsstyrelsen i det län, där den kommun som utgivit hjälpen är belägen.

28 §.

Talan, som avses i 27 §, skall väckas genom skriftlig ansökan.

Ansökningen skall, vid påföljd att rätten till ersättning eljest förloras, hava inkommit till länsstyrelsen före utgången av juni månad året näst efter det år hjälpen utgivits. Vad nu sagts skall dock ej gälla, då talan föres om utbekommande av ersättning, som medgivits men det oaktat ej erlagts.

Vid ansökningen skola fogas bevis att anmaning skett samt avskrift av anmaningen och svaret därå jämte tillhörande handlingar ävensom den utredning i övrigt, som kommunen vill åberopa. I fall, där jämlikt 27 § andra eller tredje stycket talan må föras utan att anmaning skett, åligger det kommunen att, i stället för vad nu sagts, i ansökningen lämna noggranna uppgifter om hjälpens beskaffenhet och tiden för dess meddelande samt om de grunder, efter vilka den begärda ersättningen beräknats,

ävensom att vid ansökningen foga avskrift av protokoll, som avses i 17 §, och de övriga handlingar, vilka kommunen åberopar till stöd för ansökningen.

Har kommun icke iakttagit vad som stadgas i tredje stycket, skall länsstyrelsen föreskriva viss tid, inom vilken bristen skall avhjälpas, vid påföljd att ansökningen eljest icke upptages till prövning.

29 §.

Ansökningen med därvid fogade handlingar skall genom länsstyrelsens försorg delgivas den kommun, mot vilken kravet riktas, ävensom annan kommun inom länet, vilken kan antagas vara ersättningskyldig. Kommun, med vilken delgivning sker, skall föreläggas att inom viss tid inkomma med skriftlig förklaring.

Erfordras ytterligare utredning, skall länsstyrelsen genom parterna eller själv föranstalta därom. Föreläggande att inkomma med utredning må meddelas vid påföljd, att målet avgöres i befintligt skick.

Finner länsstyrelsen, att ersättningskyldighet ej åvilar kommun inom länet men att sådan skyldighet kan antagas åvila kommun inom annat län, skall målet för fortsatt handläggning överlämnas till länsstyrelsen därstädes, vilken har att förfara på sätt ovan i denna paragraf är stadgat.

Utdömes ersättning, skall därå gäldas ränta efter fem procent om året från den dag ansökningen delgivits den kommun, som finnes ersättningskyldig.

30 §.

Lämnas å allmän anstalt eller inrättning vård åt någon, som kan antagas äga rätt att erhålla socialhjälp till vårdkostnaden, skall anstalten eller inrättningen utan dröjsmål underrätta socialnämnden i vårdtagarens vistelsekommun eller i den kommun, som enligt 22 § kan vara skyldig att slutligen svara för vårdkostnaden.

Har kommun, som erhållit underrättelse enligt vad i första stycket sägs, ej avgivit ansvarsförbindelse avseende vårdkostnaden, må talan om utbeholdande av ersättning för vården väckas hos länsstyrelsen i det län, där den kommun som sökes är belägen. Sådan talan skall, vid påföljd att rätten till ersättning eljest förloras, anhängiggöras genom skriftlig ansökan, vilken skall hava inkommit till länsstyrelsen före utgången av mars månad året näst efter det år vården lämnats.

Beträffande mål, som avses i denna paragraf, skall i övrigt vad i 28 § tredje stycket andra punkten och fjärde stycket samt 29 § äga motsvarande tillämpning; och skall i fråga om ersättningens belopp gälla vad i 24 § sägs.

31 §.

Kommun, som enligt 23 § vill erhålla gottgörelse av staten, skall före utgången av april månad året näst efter det år hjälpen utgivits göra skriftlig

ansökan härom hos länsstyrelsen i länet. Har ersättning sökt av annan kommun eller enskild person men talan därom ogillats, skall ansökan om gottgörelse av staten göras inom tre månader från det länsstyrelsens utslag i tvisten vunnit laga kraft mot kommunen eller, om det överklagats, från det kammarrättens utslag delgivits kommunen.

När skäl äro därtill, må ansökningen upptagas till prövning, ändå att den göres senare än i första stycket sägs. Finner länsstyrelsen så ej böra ske, skall frågan härom underställas Konungen.

Ansökningen skall innehålla noggranna uppgifter om hjälpens beskaffenhet och tiden för dess meddelande samt om hjälpkostnaden och de grunder, efter vilka den begärda ersättningen beräknats, ävensom redogörelse för de åtgärder, som må hava vidtagits för att utröna hjälptagarens mantals-skrivningsförhållanden och för att utfå ersättning av annan kommun eller enskild person.

Vid ansökningen skola fogas avskrift av protokoll, som avses i 17 §, samt de övriga handlingar, som åberopas till stöd för kravet.

32 §.

Sedan länsstyrelsen granskat handlingarna samt genom sökanden eller själv införskaffat den ytterligare utredning som må vara behövlig, skall länsstyrelsen så snart det kan ske besluta i ärendet.

Om kommuns rätt till ersättning av enskild

33 §.

För socialhjälp, som lämnats enligt 12 § eller som enligt 13 § utgivits till någon innan han fyllt 16 år, är hjälptagaren ersättningsskyldig under förutsättning att han

a) där socialhjälpen utgjort förskott å förmån, vartill han eljest är berättigad, efter hjälpens beviljande kommer i åtnjutande av denna förmån,

b) medvetet eller av grov vårdslöshet lämnat oriktig eller vilseledande uppgift rörande behovet av socialhjälp eller

c) varit berättigad att för den tid socialhjälpen utgått uppbära särskild social förmån, som emellertid indragits eller minskats av den anledningen att han lämnat oriktig uppgift eller eljest brutit mot vad som är föreskrivet som villkor för dylik förmån.

34 §.

För socialhjälp, som enligt 13 § lämnats åt någon efter det han fyllt 16 år, är hjälptagaren ersättningsskyldig.

35 §.

Make är skyldig att utgiva ersättning för socialhjälp, som enligt 12 § lämnats åt andra maken. Vad nu sagts skall dock icke gälla om makarna

vid tiden för hjälpens meddelande levde åtskilda efter vunnen hemskillnad samt den av makarna som erhållit hjälpen varken enligt dom eller enligt avtal var berättigad till underhåll av den andra maken.

För socialhjälp, som utgått till make för tid, då andra maken varit häktad eller intagen i arbetshem, fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt, skola tillhörande barna- och ungdomsvården eller allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare och till följd därav icke varit i stånd att fullgöra sin underhållsskyldighet mot maken, föreligger icke ersättningsskyldighet enligt denna paragraf.

36 §.

För socialhjälp, som enligt 12 § lämnats åt barn under 16 år, må ersättning uttagas av barnets fader eller moder eller, då fråga är om adoptivbarn, av adoptanten. Har make adopterat andra makens barn, åligger ersättningsskyldigheten båda makarna.

Ersättning enligt denna paragraf må icke uttagas av fader eller moder till barn utom äktenskap, vilken enligt avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla.

Har någon, som enligt dom eller avtal är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till barn eller adoptivbarn under 16 år, försummat att fullgöra denna plikt och har socialhjälp till följd härav måst lämnas åt barnet, föreligger ej ersättningsskyldighet för den av föräldrarna eller adoptivföräldrarna, som icke gjort sig skyldig till försummelse av sin underhållsskyldighet.

Vad i 35 § andra stycket är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf.

37 §.

Socialnämnd äger meddela eftergift från ersättningsskyldighet varom stadgas i 33—36 §§.

38 §.

I fråga om det belopp, varmed ersättning enligt 35 och 36 §§ skall utgå, skall vad i 24 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

39 §.

Vill kommun erhålla ersättning enligt 33—36 §§ och sker betalning icke godvilligt, äger kommunen att hos länsstyrelsen i det län, där den som sökes har att vid domstol svara i tvistemål, föra talan om utbekommande av ersättningen. Sådan talan skall, vid påföljd att rätten till ersättning eljest förloras, anhängiggöras genom skriftlig ansökan, som skall hava inkommit till länsstyrelsen inom tre år efter det den hjälp, för vilken ersättning begäres, lämnats eller, i fall som avses i 14 § tredje stycket, efter det kommunen fått vidkännas den utgift, varför ersättning fordras.

Ansökningen skall innehålla noggranna uppgifter om hjälpens beskaffenhet och tiden för dess meddelande samt om hjälpkostnaden och de grunder, efter vilka den begärda ersättningen beräknats. Vid ansökningen skola fogas avskrift av protokoll, som avses i 17 §, samt de övriga handlingar, som åberopas till stöd för kravet.

Har kommun icke iakttagit vad som stadgas i andra stycket, skall länsstyrelsen föreskriva viss tid, inom vilken bristen skall avhjälpas, vid påföljd att målet eljest icke upptages till prövning.

Ansökningen med därvid fogade handlingar skall genom länsstyrelsens försorg delgivas den, mot vilken kravet riktas, samt föreläggande meddelas honom att inom viss tid inkomma med skriftlig förklaring.

Erfordras ytterligare utredning, skall länsstyrelsen genom parterna eller själv föranstalta därom. Föreläggande att inkomma med utredning må meddelas vid påföljd att målet avgöres i befintligt skick.

Anspraak på ersättning för socialhjälp må icke bifallas, om den ersättningsskyldige genom att återbetala kostnaden eller någon del därav kan antagas komma att sakna erforderliga medel till underhåll för sig och de sina eller eljest synnerliga skäl tala mot bifall till ersättningsanspråket.

40 §.

Har någon mottagit socialhjälp, för vilken annan enligt 35 eller 36 § är ersättningsskyldig, och finnes hjälpbehovet vara stadigvarande, äger länsstyrelsen på talan av kommunen ålägga den ersättningsskyldige att å lämpliga tider, så länge hjälpbehovet fortfar, till kommunen utgiva skäligt bidrag till hjälptagarens försörjning.

I fråga om talan, som avses i första stycket, skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat i 39 §.

På yrkande av kommunen eller den ersättningsskyldige äger länsstyrelsen, utan hinder av tidigare meddelat beslut, upptaga mål, som här avses, till ny prövning.

Från skyldighet, som ålagts någon enligt denna paragraf, äger socialnämnden meddela eftergift.

Om åtgärder mot försumlig försörjare

41 §.

Den som av lättja eller liknöjdhet åsidosätter sin underhållsskyldighet mot sin hustru eller sitt barn eller adoptivbarn under 16 år i sådan grad, att socialhjälp enligt 12 § måste lämnas någon av dem, må av socialnämnden föreläggas att efter sin förmåga utföra arbete i arbetshem.

Föreläggande att utföra arbete i arbetshem må dock icke meddelas den som ej fyllt 18 år.

42 §.

Föreläggandet skall skriftligen delgivas den som avses därmed samt, om han är omyndig, hans förmyndare. Polismyndighet har att på begäran av socialnämnden ombesörja delgivningen.

43 §.

Underlåter den, som enligt 41 § förelagts att utföra arbete i arbetshem, att inställa sig därstädes eller avviker han utan lov från hemmet, har polismyndigheten att på begäran meddela handräckning för hans hämtande.

Handräckning må ock påkallas för att överföra den, som är intagen i ett arbetshem, till ett annat sådant hem.

Män och kvinnor må ej intagas i samma arbetshem, såvida ej fullständigt skilda avdelningar finnas för dem.

44 §.

Den som intagits i arbetshem må, oavsett om socialhjälp upphört att utgå, kvarhållas i hemmet till dess grundad anledning föreligger till antagande att han skall söka efter förmåga försörja sig och de sina, dock icke i oavbruten följd under längre tid än ett år.

45 §.

Det åligger landstingskommunerna och de städer, som ej tillhöra landstingskommun, att var för sig eller två eller flera i förening anordna och driva erforderligt antal arbetshem.

Om särskilda skäl äro därtill, må Konungen befria landstingskommun eller stad, som avses i första stycket, från skyldigheten att hava eget arbetshem eller del i sådant hem.

För den som intagits i arbetshem erlägges ingen avgift.

46 §.

Innan arbetshem uppföres eller i mera avsevärd omfattning ändras genom om- eller tillbyggnad eller inrättas i byggnad, som uppförts för annat ändamål, skall Konungen hava godkänt plan för hemmet.

47 §.

Arbetshem skall stå under ledning av en styrelse samt hava ett av Konungen fastställt reglemente.

Om intagning i och utskrivning från arbetshem beslutar hemmets styrelse.

48 §.

Därest någon, som intagits i arbetshem, undandrager sig att utföra anvisat arbete eller visar tredska att efterkomma givna föreskrifter eller gör sig skyldig till uppförande som strider mot sedlighet eller god ordning eller

utan tillstånd lämnar arbetshemmet, äger hemmets styrelse, under förutsättning att han fyllt 21 år, tilldela honom varning med erinran om den påföljd, som kan inträda jämlikt 49 §.

Över beslut om varning skall föras protokoll. Beslutet skall skriftligen delgivas den felande.

49 §.

Därest någon, som jämlikt 48 § tilldelats varning, ej låter sig rätta därav, må arbetshemmets styrelse hos länsstyrelsen göra framställning om hans dömande till tvångsarbete.

Vid framställningen skola fogas bevis att varning skett samt den utredning i övrigt, som åberopas till stöd för framställningen.

Framställningen med därvid fogade handlingar skall genom länsstyrelsens försorg ofördröjligen delgivas den som framställningen avser med föreläggande för honom att inom viss kort tid skriftligen eller muntligen förklara sig vid påföljd att ärendet ändock avgöres.

50 §.

I mål, som avses i 49 §, har länsstyrelsen att sörja för att fullständig utredning förebringas. För sådant ändamål äger länsstyrelsen anställa förhör med den, om vars dömande till tvångsarbete är fråga, ävensom med annan person, som förväntas kunna lämna upplysning av betydelse i målet. Finer länsstyrelsen av omständigheterna påkallat, att någon höres såsom vittne eller upplysningsvis vid domstol, äger länsstyrelsen föranstalta därom.

Om skäl äro därtill, må länsstyrelsen ålägga den felande tvångsarbete eller, om omständigheterna äro mildrande, låta bero vid varning. Ålägges tvångsarbete, skall tiden därför bestämmas till minst en och högst sex månader.

Har den, om vilkens dömande till tvångsarbete framställning gjorts, avvikit från arbetshem, där han varit intagen, eller förekommer eljest anledning antaga att han håller sig undan, må länsstyrelsen förordna om hans häktande i avbidan på att målet avgöres eller utslag, varigenom han dömts till tvångsarbete, vinner laga kraft.

51 §.

Tvångsarbete skall förrättas i allmän tvångsarbetsanstalt. Därest den dömde på grund av nedsatt arbetsförmåga eller av annan anledning icke lämpligen bör intagas i tvångsarbetsanstalt, skall han enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Konungen, i stället intagas i fångvårdsanstalt och där hållas till lämpligt arbete.

Blir någon, efter det han dömts till tvångsarbete, oförmögen till arbete, må utslaget ej bringas till verkställighet; ej heller må, om tvångsarbetet tagit sin början, detsamma fortfara. Utan hinder av vad nu sagts må dock

den, som är i behov av vård å sinnessjukhus, kvarhållas till dess sådan vård kan beredas honom.

I övrigt gäller i fråga om verkställighet av tvångsarbetet i tillämpliga delar vad som stadgas i 8 §, 9 a § och 13 § lagen om lösdrivares behandling.

Om tillsyn

52 §.

Länsstyrelserna hava, var inom sitt län, att med biträde av socialvårdskonsulenter noga följa tillämpningen av denna lag samt därvid tillse, att socialhjälpverksamheten ordnas och handhaves på ett ändamålsenligt sätt.

Underlåter kommun att lämna socialhjälp, då sådan enligt 12 § erfordras, skall länsstyrelsen ålägga kommunen att fullgöra sin skyldighet härutinnan.

Yppas eljest missförhållande, har länsstyrelsen att vidtaga den åtgärd, som finnes erforderlig för dess avhjälpande.

Instruktion för socialvårdskonsulenterna fastställs av Konungen.

53 §.

Socialstyrelsen har att med biträde av statens socialhjälpinspektör genom råd och upplysningar verka för att socialhjälpverksamheten ordnas och utvecklas på ett ändamålsenligt sätt samt att öva uppsikt över arbetshemmen.

Det ankommer på Konungen att fastställa instruktion för socialhjälpinspektören.

Om besvär

54 §.

Över socialnämnds beslut i ärende rörande meddelande av socialhjälp må besvär anföras hos länsstyrelsen. Beslutet går dock i verkställighet, såvida ej länsstyrelsen annorlunda förordnar.

Klagan må ej föras över föreläggande, som meddelats med stöd av 41 §.

55 §.

Är någon missnöjd med handräckning, som meddelats enligt 43 §, må han däröver anföras besvär hos länsstyrelsen.

Besvär, varom sägs i första stycket, må föras utan inskränkning till viss tid.

56 §.

Över beslut, som av styrelse för arbetshem meddelats i ärende rörande intagning i eller utskrivning från hemmet, må besvär anföras hos länsstyrelsen.

Klagan må ej föras över varning, som avses i 48 §; dock äger länsstyrelsen i mål, varom sägs i 49 §, pröva huruvida varningen varit befogad.

57 §.

Av länsstyrelse meddelat beslut eller utslag i mål eller ärende, som avses i denna lag, skall genom länsstyrelsens försorg skyndsamt delgivas varje enskild person och kommun, som beröres därav.

Delgivningen skall, om ej länsstyrelsen finner den höra verkställas på annat sätt, ske genom posten. Om postdelgivning ej användes, må biträde för delgivningen påkallas hos polismyndigheten.

I övrigt skall beträffande delgivning i tillämpliga delar gälla vad som finnes stadgat i 33 kap. 6, 7, 14, 23 och 25 §§ rättegångsbalken.

58 §.

Över länsstyrelsens slutliga beslut eller utslag i sådant mål eller ärende, som avses i 27, 30, 31, 39 eller 40 §, 52 § andra eller tredje stycket eller 54 § första stycket, må besvär anföras hos kammarrätten. Talan må dock ej fullföljas hos kammarrätten allenast beträffande ränta eller rättegångskostnad.

Har mål, varom sägs i 27 eller 30 §, förevarit hos två eller flera länsstyrelser, och anföras besvär över det i huvudsaken sist meddelade utslaget, må i samband därmed föras talan även mot utslag eller beslut som dessförinnan meddelats i målet; och skall sådant utslag eller beslut ej utgöra hinder för sakens prövning i dess helhet.

Har länsstyrelsen förordnat, att socialhjälp skall meddelas, går beslutet härom i verkställighet utan hinder av förd klagan.

59 §.

Besvär, varom sägs i 58 §, skola ställas till kammarrätten samt ingivas eller insändas till den länsstyrelse, som meddelat det överklagade utslaget eller beslutet.

Genom länsstyrelsens försorg skall besvärslagan med därvid fogade handlingar delgivas motparten och föreläggande meddelas honom att inom viss tid till länsstyrelsen inkomma med skriftlig förklaring.

Sedan förklaring inkommit eller tiden för dess avlämnande gått till ända, har länsstyrelsen att jämte eget utlåtande översända handlingarna i målet till kammarrätten.

60 §.

I fråga om delgivning av kammarrättens utslag skall vad i 57 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Över kammarrättens utslag må klagan ej föras.

61 §.

Över länsstyrelses utslag i mål, som avses i 49 §, må besvär anföras hos den hovrätt, inom vars domkrets länet är beläget. Hör länet under skilda hovrätter, skola besvären anföras hos den hovrätt, under vilken den stad hör, där länsstyrelsen har sitt säte.

Besvären skola ställas till hovrätten samt ingivas eller insändas till länsstyrelsen inom två veckor från den dag utslaget delgavs klaganden eller, om han är häktad, inom samma tid från den dag utslaget avkunnades för honom. Klagan över särskilt beslut om någons häktande eller kvarhållande i häkte vare dock ej inskränkt till viss tid.

Finnes besvärstalan ej vara fullföljd på föreskrivet sätt eller inom rätt tid, skall den av länsstyrelsen avvisas. Om fullföljd av talan mot avvisningsbeslut gäller vad ovan i denna paragraf är stadgat; dock skall besvärstiden alltid räknas från det klaganden erhöi del av beslutet.

Avvisas ej besvärstalan, skall länsstyrelsen genast till hovrätten insända besvären jämte vederbörandes yttrande, om anledning förekommit att infordra sådant, ävensom eget utlåtande och länsstyrelsens protokoll och utslag samt övriga till målet hörande handlingar.

I samband med prövning av besvär rörande ådömande av tvångsarbete må lagligheten av den dömde tilldelad varning komma under bedömande.

Behöver häktad person biträde vid besvarens författande, skall länsstyrelsen föranstalta därom.

62 §.

Över länsstyrelses beslut i andra frågor avseende tillämpningen av denna lag än ovan berörts må ändring sökas hos Konungen genom besvär, vilka skola ingivas till socialdepartementet.

Särskilda bestämmelser

63 §.

Finner socialnämnd att hjälptagare bör förklaras omyndig, har nämnden att göra anmälan härom hos överförmyndaren.

64 §.

Vad hos socialnämnd förekommit rörande enskilds personliga förhållanden må ej yppas för obehörig. Bryter någon häremot straffes med dagsböter eller fängelse. Å brott som nu sagts må allmän åklagare tala allenast efter angivelse av målsäganden.

Alla handlingar i förekommande ärenden skola så förvaras, att de icke åtkommas av obehöriga.

65 §.

Delgivning och annan handräckning, som ombesörjes av polismyndighet, meddelas kostnadsfritt.

66 §.

Konungen äger med främmande makt träffa överenskommelse om behandlingen i socialhjälpshänseende av dess undersåtar här i riket och om gottgörelse för därvid uppkommen kostnad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1957.

Genom denna lag upphävas lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, lagen den 2 maj 1919 (nr 283) om lindring i de mindre bemedlades kostnader för vård av sinnessjuka, sinnesslöa och fallandesjuka samt lagen den 26 juli 1947 (nr 528) om kommunala pensionstillskott m. m.; dock att i fråga om sådan fattigvård och lindring i vårdkostnad, som utgått före den 1 januari 1957, äldre lag alltjämt skall äga tillämpning.

Val av ledamöter och suppleanter i socialnämnd skall första gången äga rum i december månad 1956. Valet skall avse tiden intill utgången av året näst efter det, då allmänna val av kommunens fullmäktige första gången efter lagens ikraftträdande ägt rum.

Förekommer i lag eller författning hänvisning till eller avses däri eljest föreskrift, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

2) Förslag

till

Lag angående ändring i lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårds- lag)

Härigenom förordnas, *dels* att 68 § 4 och 5 mom. samt 84 § 2 mom. lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårds- lag) skola upphöra att gälla, *dels ock* att 1 §, 3 § 1 mom., 5 §, 6 § 2 mom., 7 §, 16 § 2 mom., 20 §, 21 §, 33 §, 62 §, 63 §, 65 §, 68 § 2 mom., 69 §, 70 §, 71 § 1 mom., 72 §, 78 §, 81 § 1 mom., 82 §, 84 § 1 och 3 mom. samt 85 § 1 mom. samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

1 §.

Varje kommun — — — — — kallas ungdomsnämnd.

Vad nedan — — — — — av 22 § d).

Hava två eller flera kommuner, enligt vad i lagen om fattigvården sägs, förenat sig att tillsammans utgöra ett fattigvårdssamhälle, skola de även gemensamt handhava sin barnavård. I sådant fall skola de anses såsom en kommun i fråga om vad till barnavården hörer samt hava gemensam barnavårdsnämnd; och skola i övrigt de i 7 § 2 mom. i lagen om fattigvården meddelade bestämmelser äga motsvarande tillämpning.

3 §.

1 mom. Barnavårdsnämnden utgöres av

a) en ledamot av kommunens *fattigvårdsstyrelse*;

b) en i — — — — — en läkare.

De i — — — — — i nämnden.

Minst en — — — — — inom nämnden.

1 mom. Barnavårdsnämnden utgöres av

a) en ledamot av kommunens *socialnämnd*;

¹ Senaste lydelse, se beträffande 1, 62, 63, 65 och 78 §§ SFS 1934: 204, beträffande 20 och 33 §§ SFS 1945: 503, 21 § SFS 1946: 335, beträffande 68 § 2 mom. SFS 1939: 66, beträffande 70 § SFS 1926: 203, beträffande 72 § SFS 1936: 266 samt beträffande 81 § 1 mom., 82 § och 84 § 1 mom. SFS 1954: 358.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

5 §.

Till suppleanter för de ledamöter, som avses i 3 § 1 mom. a), b) och c), utser kommunen dels en ledamot eller suppleant i kommunens *fattigvårdsstyrelse*, dels ock, där så kan ske, en sådan präst, som i nämnda mom. b) sägs, och en sådan representant för skolväsendet, som i samma mom. c) omförmäles; dock skola i kommun, där allenast en dylik präst och en dylik representant för skolväsendet finnas att för uppdraget tillgå, dessa utan val vara suppleanter i nämnden.

För de ————— över hälften.

Minst en ————— vara kvinna.

Har i ————— annan läkare.

6 §.

2 mom. De av kommunen utsedda ledamöter i barnavårdsnämnden och suppleanter för dem väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett; dock att ledamot, som avses i 3 § 1 mom. a), och suppleant för honom icke utses för längre tid än till utgången av den för dem bestämda tjänstgöringstid i kommunens *fattigvårdsstyrelse*.

I kommun, ————— särskilda val.

Särskilt val ————— vartannat år.

Avgår av ————— avgångne återstått.

7 §.

Mindre kommun må, där så med hänsyn till förhållandena prövas lämpligen kunna ske, av Konungen för viss tid eller tills vidare befrias från skyldigheten att hava särskild barnavårdsnämnd. I sådant fall skall

Till suppleanter för de ledamöter, som avses i 3 § 1 mom. a), b) och c), utser kommunen dels en ledamot eller suppleant i kommunens *socialnämnd*, dels ock, där så kan ske, en sådan präst, som i nämnda mom. b) sägs, och en sådan representant för skolväsendet, som i samma mom. c) omförmäles; dock skola i kommun, där allenast en dylik präst och en dylik representant för skolväsendet finnas att för uppdraget tillgå, dessa utan val vara suppleanter i nämnden.

2 mom. De av kommunen utsedda ledamöter i barnavårdsnämnden och suppleanter för dem väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett; dock att ledamot, som avses i 3 § 1 mom. a), och suppleant för honom icke utses för längre tid än till utgången av den för dem bestämda tjänstgöringstid i kommunens *socialnämnd*.

Mindre kommun må, där så med hänsyn till förhållandena prövas lämpligen kunna ske, av Konungen för viss tid eller tills vidare befrias från skyldigheten att hava särskild barnavårdsnämnd. I sådant fall skall

(Nuvarande lydelse)

barnavårdsnämnden utgöras av *fattigvårdsstyrelsen*, förstärkt med

a) en i — — — — —

De i — — — — — i nämnden.

Till suppleanter — — — — — i nämnden.

Beträffande rätt — — — — — motsvarande tillämpning.

(Föreslagen lydelse)

barnavårdsnämnden utgöras av *socialnämnden*, förstärkt med

eller lärarinna.

16 §.

2 mom. I kommun, där särskild barnavårdsnämnd är tillsatt, böra, i den mån så prövas påkallat, representanter för barnavårdsnämnden och *fattigvårdsstyrelsen* eller dessa myndigheter i deras helhet sammankomma för rådplägning om angelägenheter, som beröra bådas verksamhet.

Föreligger i ärende, som är föremål för barnavårdsnämndens behandling, skäl till antagande, att förefintligt missförhållande lämpligen bör avhjälpas genom *understöd från fattigvårdsstyrelsen*, eller utgår redan *sådant understöd*, bör barnavårdsnämnden skyndsamt genom den ledamot, som är ledamot jämväl i *fattigvårdsstyrelsen*, inhämta dess uppfattning i ärendet. Av *nämnden* införskaffad utredning bör därvid tillhandahållas *styrelsen* jämte förslag till de åtgärder, vilka *nämnden* finner lämpligen böra vidtagas. Råda olika meningar mellan *nämnden och styrelsen*, bör ärendet överlämnas till en tremannanämnd, bestående av den gemensamma ledamoten samt ytterligare en ledamot av barnavårdsnämnden, vald av denna för ett år i sänder, och en ledamot av *fattigvårdsstyrelsen*, utsedd av *styrelsen* för enahanda tid. Tremannanämnden har att skyndsamt av-

2 mom. I kommun, där särskild barnavårdsnämnd är tillsatt, böra, i den mån så prövas påkallat, representanter för barnavårdsnämnden och *socialnämnden* eller dessa myndigheter i deras helhet sammankomma för rådplägning om angelägenheter, som beröra bådas verksamhet.

Föreligger i ärende, som är föremål för barnavårdsnämndens behandling, skäl till antagande, att förefintligt missförhållande lämpligen bör avhjälpas genom *socialhjälp*, eller utgår redan *sådan hjälp*, bör barnavårdsnämnden skyndsamt genom den ledamot, som är ledamot jämväl i *socialnämnden*, inhämta dess uppfattning i ärendet. Av *barnavårdsnämnden* införskaffad utredning bör därvid tillhandahållas *socialnämnden* jämte förslag till de åtgärder, vilka *barnavårdsnämnden* finner lämpligen böra vidtagas. Råda olika meningar mellan *nämnderna*, bör ärendet överlämnas till en tremannanämnd, bestående av den gemensamma ledamoten samt ytterligare en ledamot av barnavårdsnämnden, vald av denna för ett år i sänder, och en ledamot av *socialnämnden*, utsedd av *denna* för enahanda tid. Tremannanämnden har att skyndsamt avgöra, huruvida barna-

(Nuvarande lydelse)

göra, huruvida barnavårdsnämnden eller *fattigvårdsstyrelsen* skall taga befattning med ärendet. Finner barnavårdsnämnden tremannanämndens avgörande icke kunna utan våda avvaktas, må barnavårdsnämnden tills vidare vidtaga lämplig åtgärd.

(Föreslagen lydelse)

vårdsnämnden eller *socialnämnden* skall taga befattning med ärendet. Finner barnavårdsnämnden tremannanämndens avgörande icke kunna utan våda avvaktas, må barnavårdsnämnden tills vidare vidtaga lämplig åtgärd.

20 §.

Länsstyrelserna hava — — — omständigheterna påkallas.

Vid sin befattning med kommunernas barnavård skola länsstyrelserna hava biträde av *barnavårds-konsulenter* och barnavårdsassistenter, vilka jämväl skola hava till uppgift att tillhandagå med upplysningar och råd rörande barnavården. *Befattningen som barnavårds-konsulent skall innehavas av fattigvårds-konsulent, varom förmåles i lagen om fattigvården. Konungen utfärdar instruktion för fattigvårds-konsulenterna i deras egenskap av jämväl barnavårds-konsulenter samt meddelar närmare bestämmelser angående barnavårds-assistenternas verksamhet.*

Vid sin befattning med kommunernas barnavård skola länsstyrelserna hava biträde av *socialvårds-konsulenter* och barnavårdsassistenter, vilka jämväl skola hava till uppgift att tillhandagå med upplysningar och råd rörande barnavården. *Om utfärdande av instruktion för socialvårds-konsulenterna är stadgat i 52 § lagen om socialhjälp. Det ankommer på Konungen att meddela närmare bestämmelser angående barnavårds-assistenternas verksamhet.*

Där så — — — — — ungdoms vård.

21 §.

Jämte det övervakande av samhällets barnavård, som enligt 20 § åligger länsstyrelserna, ankommer det på socialstyrelsen att med biträde av statens inspektör för *fattigvård och barnavård* verka för barnavårdens ändamålsenliga ordnande och främja dess utveckling. Verksamheten vid barnavårdsanstalter varom i 5 kap. sägs skall stå under socialstyrelsens tillsyn. I fråga om socialstyrelsens och inspektörens åligganden i här

Jämte det övervakande av samhällets barnavård, som enligt 20 § åligger länsstyrelserna, ankommer det på socialstyrelsen att med biträde av statens inspektör för barnavård verka för barnavårdens ändamålsenliga ordnande och främja dess utveckling. Verksamheten vid barnavårdsanstalter varom i 5 kap. sägs skall stå under socialstyrelsens tillsyn. I fråga om socialstyrelsens och inspektörens åligganden i här nämnda hän-

(Nuvarande lydelse)

nämnda hänseenden meddelar Konungen närmare föreskrifter.

Angående tillsyn — — — — —

(Föreslagen lydelse)

seenden meddelar Konungen närmare föreskrifter.

förordnar Konungen.

33 §.

Kan avgörande ej omedelbart träffas rörande den för omhändertaget barn lämpligaste vårdformen, bör barnet, där så kan ske, tills vidare intagas i upptagningshem, varom förmåles i 5 kap. Står plats å upptagningshem inom landstingsområdet ej omedelbart till buds, må barnet för tillfället intagas i *anstalt*, som omförmåles i 31 § *lagen om fattigvården*, men må ej utan medgivande av länsstyrelsen vårdas därstädes under längre tid än en månad.

Kan avgörande ej omedelbart träffas rörande den för omhändertaget barn lämpligaste vårdformen, bör barnet, där så kan ske, tills vidare intagas i upptagningshem, varom förmåles i 5 kap. Står plats å upptagningshem inom landstingsområdet ej omedelbart till buds, må barnet för tillfället intagas i *hem*, som omförmåles i 18 § *lagen om socialhjälp*, men må ej utan medgivande av länsstyrelsen vårdas därstädes under längre tid än en månad.

62 §.

Utgift, som kommun haft för omhändertagen, inverkar på förvärv av hemortsrätt på enahanda sätt, som i 49 § i lagen om fattigvården är stadgat beträffande fattigvård, lämnad enligt 1 § samma lag; dock inverkar utgift för den, som fyllt sexton år, allenast på hans eget förvärv av hemortsrätt.

I fråga om ersättning av hemortskommun för utgift för omhändertaget barn har kommunen den rätt, som enligt 50 och 51 §§ samma lag tillkommer fattigvårdssamhälle.

Har barn omhändertagits för samhällsvård inom annan kommun än den, där det har hemortsrätt, gäller om barnavårdsnämnds rätt att påfordra hemsändning samt om ersättning för hemsändningskostnad i motsvarande tillämpning vad i 57 § i nämnda lag är stadgat.

Vad i 22—24 §§ lagen om socialhjälp är stadgat om rätt för kommun att av annan kommun eller av staten erhålla ersättning för socialhjälp, som lämnats enligt 12 § nämnda lag, skall äga motsvarande tillämpning i fråga om kommuns rätt att erhålla ersättning för utgift för omhändertaget barn.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

63 §.

Har kommun haft utgift för omhändertaget barns vård i fall, som avses i 40, 41 eller 42 § i lagen om fattigvården, eller har kommun haft utgift för sådant barn i fall, då jämlikt 60 § samma lag ersättning för fattigvård lämnas av staten, äger kommunen i förhållande till vederbörande landsting eller staten den rätt, som enligt omförmälda lagrum tillkommer fattigvårdssamhälle.

För utgift, — — — — — av staten.

65 §.

I avseende å behandling av frågor om ersättning av kommun, landsting eller staten för utgift för omhändertaget barn samt om övertagande av skyldighet att ansvara för kostnad för sådant barn ävensom i avseende å tid för anhängiggörande av talan gäller i tillämpliga delar vad för motsvarande fall är stadgat i 8 kap. i lagen om fattigvården, med iakttagande dock, att vad där är sagt om *fattigvårdsstyrelse och fattigvårdssamhälle* skall gälla barnavårdsnämnd och kommun. Vad nu är stadgat skall äga motsvarande giltighet beträffande vistelsekommuns ersättning av staten för utgift, som kommunen haft för skyddsuppfostran av person, som omhändertagits med stöd av 22 § d).

I avseende å skyldighet att erlægga ränta å kostnad för omhändertaget barn gäller i tillämpliga delar vad för motsvarande fall är stadgat i 56 § 3 mom. i lagen om fattigvården.

68 §.

2 mom. För kostnaden för omhändertaget barn under sexton år äger

I avseende å behandling av frågor om ersättning av kommun eller staten för utgift för omhändertaget barn samt om övertagande av skyldighet att ansvara för kostnad för sådant barn ävensom i avseende å tid för anhängiggörande av talan gäller i tillämpliga delar vad för motsvarande fall är stadgat i 25—29, 31 och 32 §§ lagen om socialhjälp, med iakttagande dock, att vad där är sagt om *socialnämnd* skall gälla barnavårdsnämnd. Vad nu är stadgat skall äga motsvarande giltighet beträffande vistelsekommuns ersättning av staten för utgift, som kommunen haft för skyddsuppfostran av person, som omhändertagits med stöd av 22 § d).

I avseende å skyldighet att erlægga ränta å kostnad för omhändertaget barn gäller i tillämpliga delar vad för motsvarande fall är stadgat i 29 § lagen om socialhjälp.

2 mom. Beträffande kommuns rätt att för kostnad för omhändertaget

(Nuvarande lydelse)

barnavårdsnämnden uttaga ersättning av barnets föräldrar.

Anspraak på ersättning för kostnad, som här sägs, må ej bifallas, där den ersättningskyldige genom att återbetala kostnaden eller någon del därav kan antagas komma att sakna nödiga medel till underhåll för sig och de sina eller eljest synnerliga skäl tala mot bifall till ersättningsanspråket.

Make, som enligt lag är underhållsskyldig mot andra makens barn eller adoptivbarn, är, då barnavårdsnämnden omhändertagit barnet, skyldig att efter sin förmåga ersätta kostnaden för barnet.

Har barn, som omhändertagits för skyddsuppfostran, åtnjutit sådan efter fyllda sexton år, äro föräldrarna skyldiga att efter sin förmåga utgiva ersättning för kostnaden för barnet.

Anspraak på ersättning för kostnad, som i tredje och fjärde styckena sägs, må ej bifallas, där synnerliga skäl tala mot bifall till ersättningsanspråket.

I fråga om det belopp, varmed ersättning för kostnad för omhändertaget barn skall enligt detta moment utgå, gäller i tillämpliga delar vad för motsvarande fall är stadgat i 51 § i lagen om fattigvården.

(Föreslagen lydelse)

barn under 16 år uttaga ersättning av barnets fader, moder eller adoptant gäller i tillämpliga delar vad som i 36—38 §§ lagen om socialhjälp är stadgat om kommuns rätt att uttaga ersättning för socialhjälp, som enligt 12 § nämnda lag lämnats åt barn under 16 år.

69 §.

Där kommun för vård å sjukvårdsinrättning, barnhem, förbättrings- eller uppfostringsanstalt eller till åtgärder för förebyggande av framtida fattigvårdsbehov ställt särskilda medel till barnavårdsnämndens förfogande, ankommer det på

Där kommun för vård å sjukvårdsinrättning, barnhem eller förbättrings- eller uppfostringsanstalt ställt särskilda medel till barnavårdsnämndens förfogande, ankommer det på kommunen att bestämma, huruvida ersättningsskyldighet, varom i

(Nuvarande lydelse)

kommunen att bestämma, huruvida ersättningsskyldighet, varom i 68 § sägs, skall äga rum för utgift, som bestrides av dessa medel.

(Föreslagen lydelse)

68 § sägs, skall äga rum för utgift, som bestrides av dessa medel.

70 §.

Talan om utbekommande av ersättning enligt 68 § anhängiggöres hos länsstyrelsen i länet.

Om den, som sökes, har sitt bo och hemvist eller uppehåller sig i annat län, överlämnas ärendet för prövning till länsstyrelsen därstädes. Talan mot den, som ingenstädes äger stadig hemvist eller icke är svensk medborgare, prövas av länsstyrelsen i det län, där han finnes.

I fråga om de uppgifter och handlingar, vilka skola fogas vid ansökan, som här avses, samt i fråga om målets behandling skall vad i 67 § i lagen om fattigvården stadgas äga motsvarande tillämpning.

Vill barnavårdsnämnd erhålla ersättning enligt 68 § och sker betalning icke godvilligt, äger nämnden att hos länsstyrelsen i det län, där den som sökes har att vid domstol svara i tvistemål, föra talan om utbekommande av ersättningen. I fråga om sådan talan skall i tillämpliga delar gälla vad som finnes stadgat i 39 § lagen om socialhjälp.

71 §.

1 mom. Då enskild — — — barnets vård.

Vid bidragets — — — utgivandet underlättas.

Barnavårdsnämnden i den kommun, där barnet äger hemortsrätt, bör med den ersättningsskyldige om utgivandet träffa avtal, vilket skall slutas genom skriftlig, av två personer bevittnad handling.

Därest avtal ej kan komma till stånd, äger nämnden att, med bifogande av utredning rörande den ersättningsskyldiges betalningsförmåga, hos länsstyrelsen i länet göra ansökan om fastställande av bidrag. Länsstyrelsen prövar efter ovan angivna grunder, med vilket belopp och å vilka tider bidrag skall utgå. I fall,

Barnavårdsnämnden bör med den ersättningsskyldige om utgivandet träffa avtal, vilket skall slutas genom skriftlig, av två personer bevittnad handling.

Därest avtal ej kan komma till stånd, äger länsstyrelsen på talan av barnavårdsnämnden ålägga den ersättningsskyldige att å lämpliga tider utgiva bidrag, som avses i denna paragraf. I fråga om talan, som här avses, skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat i 39 § lagen om socialhjälp.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

som här avses, skall vad i 70 § andra stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning.

72 §.

Skyldig att efter föreläggande av barnavårdsnämnden *inställa sig till och efter sin förmåga fullgöra honom å fattigvårdsanstalt eller eljest anvisat arbete* är

a) den, som av lastbarhet, vårdslöshet, lättja eller liknöjdhet så försummar sina skyldigheter mot sitt barn, som ej fyllt sexton år, att skyddsuppfostran eller samhällsvård måste beredas detta, och tillika undandrager sig fullgörandet av den honom härför åliggande ersättnings-skyldighet, samt

b) den, som enligt av domstol meddelat slutligt utslag eller skriftligt, av två personer bevittnat avtal är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till sitt barn, som ej fyllt sexton år, men av lättja eller liknöjdhet underlåter att fullgöra denna plikt och härigenom föranleder sådan försämring av det uppehälle och den uppfostran, som lagligen tillkomma barnet, att särskild åtgärd mot den försumlige prövas påkallad för att framtvunga underhållsskyldighetens fullgörande.

Den arbetsskyldige må kvarhållas *å anstalten eller i arbetet*, intill dess grundad anledning föreligger till antagande, att han skall söka efter förmåga fullgöra sina skyldigheter mot

Skyldig att efter föreläggande av barnavårdsnämnden efter sin förmåga *utföra arbete i arbetshem, som avses i lagen om socialhjälp*, är

a) den, som av lastbarhet, vårdslöshet, lättja eller liknöjdhet så försummar sina skyldigheter mot sitt barn, som ej fyllt sexton år, att skyddsuppfostran eller samhällsvård måste beredas detta, och tillika undandrager sig fullgörandet av den honom härför åliggande ersättnings-skyldighet, samt

b) den, som enligt av domstol meddelat slutligt utslag eller skriftligt, av två personer bevittnat avtal är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till sitt barn, som ej fyllt sexton år, men av lättja eller liknöjdhet underlåter att fullgöra denna plikt och härigenom föranleder sådan försämring av det uppehälle och den uppfostran, som lagligen tillkomma barnet, att särskild åtgärd mot den försumlige prövas påkallad för att framtvunga underhållsskyldighetens fullgörande.

Föreläggande att utföra arbete i arbetshem må dock icke meddelas den som ej fyllt 18 år.

Den arbetsskyldige må kvarhållas *i arbetshemmet*, intill dess grundad anledning föreligger till antagande, att han skall söka efter förmåga fullgöra sina skyldigheter mot bar-

(Nuvarande lydelse)

barnet; dock må han ej kvarhållas i oavbruten följd under längre tid än ett år.

Vad i 71, 72, 74, 75 och 76 §§ i lagen om fattigvården är stadgat om föreläggandes innehåll, om inverkan av arbetskyldighetens fullgörande, om handräckning samt om varning och tvångsarbete såsom påföljd vid underlåtenhet av eller tredska eller dåligt uppförande vid utförande av anvisat arbete skall i motsvarande tillämpning lända till efterrättelse, med iakttagande dock, att vad enligt nämnda §§ åligger fattigvårdsstyrelsen i stället skall ankomma på barnavårdsnämnden.

(Föreslagen lydelse)

net; dock må han ej kvarhållas i oavbruten följd under längre tid än ett år.

Vad i 42, 43 samt 48—51 §§ lagen om socialhjälp är stadgat om delgivning av föreläggande, om handräckning samt om varning och tvångsarbete skall i motsvarande tillämpning lända till efterrättelse.

78 §.

Vad i denna lag stadgas angående föräldrar gäller adoptant, när fråga är om adoptivbarn. Barnets föräldrar äro ej skyldiga att utgiva ersättning enligt 68 § 2 mom., där ej adoptanten samt, om denne är gift, hans make bliva ur stånd att fullgöra sin ersättningskyldighet.

Tillkommer vårdnaden — — — har vårdnaden.

Vad i denna lag stadgas angående föräldrar gäller adoptant, när fråga är om adoptivbarn.

81 §.

1 mom. Då barnavårdsnämnd meddelat beslut, varigenom barns omhändertagande för samhällsvård vägrats,

eller barnavårdsnämnd eller styrelse för skola tillhörande barna- och ungdomsvården avslagit framställning om slutlig utskrivning av för skyddsuppfostran omhändertagen,

eller barnavårdsnämnd meddelat beslut i fråga, som avses i 7 kap.,

1 mom. Då barnavårdsnämnd meddelat beslut, varigenom barns omhändertagande för samhällsvård vägrats,

eller barnavårdsnämnd eller styrelse för skola tillhörande barna- och ungdomsvården avslagit framställning om slutlig utskrivning av för skyddsuppfostran omhändertagen,

eller barnavårdsnämnd meddelat beslut i fråga, som avses i 7 kap.,

(Nuvarande lydelse)

eller barnavårdsnämnd eller styrelse för anstalt meddelat beslut rörande behandlingen vid fullgörande av arbetsskyldighet eller beträffande kvarhållande av arbetsskyldig å anstalten eller i arbetet,

eller barnavårdsnämnd meddelat beslut i annat ärende enligt denna lag, vilket icke angår i 3, 4 eller 6 kap. avsedd fråga och icke heller förvaltningsfråga, för vars behandling nämnden jämlikt de i denna lag eller kommunallagarna givna föreskrifter är ansvarig endast inför kommunen,

må den, som beslutet rör, anföra besvär hos länsstyrelsen; dock går beslutet i verkställighet, där ej förbud däremot meddelas av länsstyrelsen.

(Föreslagen lydelse)

eller styrelse för arbetshem meddelat beslut i ärende rörande intagning i eller utskrivning från hemmet,

eller barnavårdsnämnd meddelat beslut i annat ärende enligt denna lag, vilket icke angår i 3, 4 eller 6 kap. avsedd fråga och icke heller förvaltningsfråga, för vars behandling nämnden jämlikt de i denna lag eller kommunallagarna givna föreskrifter är ansvarig endast inför kommunen,

må den, som beslutet rör, anföra besvär hos länsstyrelsen; dock går beslutet i verkställighet, där ej förbud däremot meddelas av länsstyrelsen.

82 §.

Är någon missnöjd med handräckning, som av polismyndighet meddelats enligt denna lag, må han däröver anföra besvär hos länsstyrelsen inom tre veckor från handräckningens fullbordande.

Är någon missnöjd med handräckning, som av polismyndighet meddelats enligt denna lag, må han däröver anföra besvär hos länsstyrelsen.

Besvär, varom sägs i första stycket, må föras utan inskränkning till viss tid.

84 §.

1 mom. Är någon missnöjd med länsstyrelses utslag angående

a) ersättning för kostnad för omhändertaget barn eller angående skyldighet att svara för sådan kostnad,

b) fastställelse av eller jämkning i bidragsskyldighet enligt 71 §,

c) hemsändning eller ersättning för hemsändningskostnad,

d) behandlingen vid fullgörande

1 mom. Är någon missnöjd med länsstyrelses utslag angående

a) ersättning för kostnad för omhändertaget barn eller angående skyldighet att svara för sådan kostnad, eller

b) fastställelse av eller jämkning i bidragsskyldighet enligt 71 §,

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

av arbetsskyldighet eller kvarhållande av arbetsskyldig å anstalt eller i arbete, eller

e) gottgörelse av staten jämlikt 63 §,

må han däröver anföra besvär hos kammarrätten; dock må talan hos kammarrätten ej föras allenast beträffande ränta å kostnad för omhändertaget barn eller kostnader i målet hos länsstyrelsen.

Besvären skola — — — — — eget utlåtande.

3 mom. Bestämmelserna i 81 § 3 och 4 mom. i lagen om fattigvården skola äga motsvarande tillämpning beträffande mål enligt denna lag.

må han däröver anföra besvär hos kammarrätten; dock må talan hos kammarrätten ej föras allenast beträffande ränta å kostnad för omhändertaget barn eller kostnader i målet hos länsstyrelsen.

3 mom. Bestämmelserna i 57 §, 58 § andra stycket och 60 § första stycket lagen om socialhjälp skola äga motsvarande tillämpning beträffande mål enligt denna lag.

85 §.

1 mom. Vill någon söka ändring i länsstyrelses utslag i mål rörande ådömande av tvångsarbete enligt 72 § i denna lag, skall vad i 83 § i lagen om fattigvården är stadgat äga motsvarande tillämpning.

1 mom. Vill någon söka ändring i länsstyrelses utslag i mål rörande ådömande av tvångsarbete enligt 72 § i denna lag, skall vad i 61 § lagen om socialhjälp är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1957; dock att i fråga om ersättning för sådan kostnad för omhändertaget barn, vilken belöper på tiden före den 1 januari 1957, äldre lag alltjämt skall äga tillämpning.

3) Förslag

till

L a g

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 20 mars 1936 (nr 56)
om socialregister

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 20 mars 1936 om socialregister skall erhålla följande ändrade lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

I varje kommun skall av *fattigvårdsstyrelsen* eller annat kommunalt organ, som kommunen därtill utser, föras ett register (*socialregister*) över hjälpverksamheten inom kommunen.

I varje kommun skall av *socialnämnden* eller annat kommunalt organ, som kommunen därtill utser, föras ett register (*socialregister*) över hjälpverksamheten inom kommunen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1957.

Den föreslagna lagstiftningens huvudgrunder

Den lagstiftning, som i vårt land reglerar den samhälleliga generella och behovsprövade hjälpformen, dvs. fattigvården, är av ganska gammalt datum. Lagen om fattigvården är nämligen utfärdad den 14 juni 1918. Efter tillkomsten av denna lag har förhållandena på det socialpolitiska området utvecklats snabbt. Fattigvårdslagen har emellertid inte undergått stora förändringar.

När fattigvårdslagen¹ kom till år 1918 — och då ersatte en år 1871 utfärdad fattigvårdsförordning — utgjorde fattigvården en dominerande hjälpform. Under utvecklingens gång har emellertid fattigvården förlorat i relativ omfattning till följd av olika sociala reformer. I första hand märkes härvid den utbyggnad av socialförsäkringssystemet som kommit till stånd. De allmänna ålderspensionerna har undan höjts. Även invalidpensionerna och övriga former av folkpension har successivt förbättrats; och vid årets riksdag har under vårsessionen beslut fattats om höjning av folkpensioneringens änkepensioner och hustrutillägg.

Genom den allmänna sjukförsäkring, som trätt i kraft vid årsskiftet, har införts skydd mot de ekonomiska skadeverkningarna av sjukdom; och enligt den samtidigt genomförda moderskapsförsäkringen lämnas ekonomiskt bistånd vid havandeskap och barnsbörd. Försäkringsskyddet vid olycksfall i arbete har utvidgats genom den nya yrkesskadeförsäkringslagen. Denna avser visserligen endast nya skadefall. Under vårsessionen av årets riksdag beslöts emellertid en omreglering av äldre olycksfallsersättningar, varigenom också sådana livräntetagares ekonomiska förhållanden kommer att bli väsentligt bättre. Även arbetslöshetsförsäkringens förmåner har avsevärt förbättrats, sedan — efter beslut av 1953 års riksdag — statsbidragen till denna gren av socialförsäkringen ökat.

Vidare må erinras om de allmänna barnbidragens införande, höjningen av de särskilda barnbidragen och bidragsförskotten, genomförandet av bostadspolitiska åtgärder av skilda slag, arbetsförmedlingens och särskilt arbetsvårdens ökade resurser samt de vidgade möjligheterna till vård och försörjning av långtidssjuka, psykiskt efterblivna, vanföra m. fl. Slutligen bör erinras om att det vid sidan av fattigvården finnes ett flertal specialformer av behovsprövad samhällelig hjälp, främst bland dem mödrahjälpen samt kontantunderstöden vid arbetslöshet.

Genom ifrågakarande åtgärder har området för och behovet av fattigvård under utvecklingens gång alltmer beskurits.

Socialvårdskommittén, som tillkallades år 1938 för att verkställa en översyn av den svenska socialvårdslagstiftningen, upptog på ett tidigt stadium frågan om en reformering av fattigvårdslagstiftningen. Kommitténs preliminära överväganden i detta hänseende ledde fram till att fattigvården

¹ Lagen den 14 juni 1918 om fattigvården, i det följande benämnd Fvl.

borde avlösas av en ny generell och behovsprövad hjälpform, som kommittén ville kalla socialhjälp. En förutsättning härför var dock enligt kommitténs mening, att det s. k. småkommunsproblemet kunde lösas på ett eller annat sätt. Kommittén ansåg sig därför böra i första hand pröva sistnämnda spörsmål och den därmed sammanhängande frågan om den kommunala nämndsorganisationen. Förslag härom framlades i kommitténs betänkande nr VI (SOU 1942: 56), vari kommittén jämväl redovisade sina principiella överväganden beträffande socialhjälp.

För att komma till rätta med småkommunsproblemet föreslog kommittén i nyssnämnda betänkande, att man i avvaktan på en ändrad kommunal indelning skulle låta sig nöja med att för socialvårds- och hälsovårdsärenden sammansluta små kommuner till en ny form av specialkommuner, socialvårdskommuner. Kungl. Maj:t beslöt emellertid att i stället ta upp frågan om en revision av den kommunala indelningen, och kommitténs arbete med en reformering av fattigvårdslagstiftningen fick därför vila tills vidare. Sedan kommunindelningsfrågan lösts i princip, framlade kommittén år 1946 ett betänkande, nr XIV, med förslag om ålderdomshem m. m. (SOU 1946: 52). På grundval av detta betänkande förelades 1947 års riksdag proposition (nr 243), vari riktlinjer uppdrogs för hur dessa hem skulle anordnas. Propositionen antogs av riksdagen (skr. nr 361).

Socialvårdskommitténs arbete rörande en revision av fattigvårdslagstiftningen avslutades år 1950, då kommittén avgav sitt betänkande nr XVII med utredning och förslag angående lag om socialhjälp m. m. (SOU 1950: 11). Betänkandet består av tre delar. Del I handlar om den nya hjälpform — socialhjälp — som enligt kommitténs mening bör avlösa inte bara den nuvarande fattigvården utan även vissa andra behovsprövade hjälpformer, bland dem mödrahjälp och kontantunderstöden till arbetslösa. I del II, som utgör en komplettering av det nyssnämnda betänkandet om ålderdomshemmen, behandlas vissa anstaltsfrågor. Del III slutligen har karaktär av en överarbetning av 1942 års betänkande, såvitt angår den kommunala nämndsorganisationen.

Över kommitténs slutbetänkande inhämtades år 1950 yttranden från ett stort antal myndigheter och sammanslutningar; utskottet får beträffande remissinstanserna hänvisa till propositionen s. 56—57.

Enligt kommitténs förslag skall den nuvarande fattigvården avlösas av en ny generell och behovsprövad hjälpform, kallad socialhjälp. Denna föreslås skola i sig inrymma nu förekommande olika specialformer av behovsprövad hjälp, även mödrahjälp och kontantunderstöden vid arbetslöshet. Socialhjälp är således avsedd att bli en betydligt mer omfattande hjälpform än fattigvården är. Vidare föreslår kommittén, att staten skall i avsevärd utsträckning, i normalfallen till hälften, bidra till socialhjälps finansiering, något som i sin tur ansetts nödvändiggöra en mer detaljerad lagstiftning på området än den nuvarande.

Föredragande departementschefen, statsrådet Sträng, framhåller i propositionen, att meningarna i remissyttrandena går isär beträffande frågan hur reglerna för den nya hjälpen bör utformas. Detta gäller, anför departementschefen, inte minst de grundprinciper, efter vilka kommittéförslaget utarbetats, nämligen införande av statsbidrag och slopande av de nuvarande speciella behovsprövade hjälpformerna. Beträffande dessa spörsmål anför departementschefen bl. a.:

»Vad angår frågan om socialhjälpens finansiering har kommittéförslaget rönt stark kritik, icke minst från kommunerna själva och deras företrädare. Därvid har framhållits bl. a. att kommitténs utgångspunkt, att socialhjälpens vore en statsuppgift, saknade historiskt underlag, i det att fattigvården av ålder varit en socknens angelägenhet och således av rent kommunal karaktär. Vidare har pekats på att fattigvården genom den utveckling, som ägt rum på detta område, blivit en hjälpform av jämförelsevis underordnad betydelse, samtidigt som kommunerna efter kommunindelningsreformens genomförande fått större ekonomisk bärkraft, varför det ifrågasatts, huruvida det överhuvudtaget föreligger något behov av statsbidrag till socialhjälpens. Det har också hänvisats till att frågan angående formerna för statsbidrag till kommunerna f. n. är under utredning. Ytterligare har gjorts gällande att förekomsten av statsbidrag skulle medföra statskontroll och centraldirigering med därav följande detaljreglering och inskränkning i den kommunala självbestämmanderätten och ökade administrationskostnader.

Den i detta hänseende framkomna kritiken är enligt min mening berättigad; och jag anser att skäl saknas att övergiva det nuvarande systemet. Enligt min mening bör således socialhjälpens finansieras av kommunerna utan annat bidrag från statens sida än som f. n. utgår till fattigvården.

Vidkommande härefter frågan, huruvida nu förefintliga specialformer av behovsprövad hjälp bör avskaffas och ersättas med socialhjälp, är jag principiellt ense med kommittén om att man såvitt möjligt bör söka komma bort från den splittring av den behovsprövade hjälpen, som nu föreligger. Frågan huruvida dessa hjälpformer skall slopas bör emellertid enligt min mening avgöras främst efter praktiska och ekonomiska överväganden; och jag kan inte dela kommitténs uppfattning att socialhjälpens skulle bli betraktad som en mindervärdig och nedsättande hjälpform, därest man vid sidan av socialhjälpens behåller en eller annan behovsprövad hjälpform.

En av de speciella behovsprövade hjälpformer, som kommittén vill avskaffa, är mödrahjälpen. Denna helt av statsmedel utgående hjälpform infördes år 1937, och den kom till bl. a. i abortförebyggande syfte. Frågan om mödrahjälpens slopande har diskuterats vid flera tillfällen. Vid anmälan av det förslag till lag om moderskapshjälp, som antogs vid 1954

års riksdag, anförde jag (propositionen nr 144), att mödrahjälpn under lång tid i sina huvuddrag fungerat tillfredsställande och jag ansåg att i dåvarande läge beträffande mödrahjälpn inga andra ändringar borde vidtagas än som direkt påkallades av den nya, generellt utgående och till sjukförsäkringen anknutna moderskapshjälpn.

Mödrahjälpn har tidigare svarat för inemot hälften av kostnaderna för samhällets ekonomiska hjälp vid havandeskap och barnsbörd. Hur förhållandena här kommer att gestalta sig efter moderskapsförsäkringens genomförande är naturligen svårt att yttra sig om. Givetvis kommer emellertid kostnaderna för mödrahjälpn att nedgå. Det må nämnas att i årets statsverksproposition för budgetåret 1955/56 äskats ett anslag till mödrahjälp med 4,5 milj. kronor, under det att medelförbrukningen under sistförflutna budgetår var i det närmaste dubbelt så stor.

Med den ståndpunkt jag intagit till frågan om socialhjälpens finansiering skulle, därest mödrahjälpn avskaffades, kostnaden för hjälpen åt de sämst ställda vid havandeskap och barnsbörd överföras från staten till kommunerna. Det synes icke riktigt att så sker, och detta i all synnerhet om man betänker att de största mödrahjälpkostnaderna förekommer i ekonomiskt hårt pressade kommuner. Vidare bör märkas, att det här är fråga om klart avgränsade hjälpbehov, som ansetts böra tillgodoses ur befolkningspolitiska synpunkter. Redan det nuvarande systemet har ansetts behäftat med vissa ojämnheter vid bestämmande av hjälpens storlek. Riskn härför måste uppenbarligen bli avsevärt större, därest beslutanderätten i hithörande frågor överflyttades från de nuvarande regionala expertorganen till lokala nämnder.

Under hänvisning till vad nu anförts anser jag mig inte böra förorda, att mödrahjälpens verksamhet överföres till socialhjälpens organ.»

Beträffande vad departementschefen i fråga om övriga specialformer av behovsprövad hjälp anført får utskottet hänvisa till propositionen s. 75—77.

Motioner

I de likalydande *motionerna I: 526 och II: 650* yrkas, att riksdagen måtte besluta att den nuvarande mödrahjälpn måtte inarbetas i lagen om socialhjälp.

I förevarande sammanhang må även beröras *motionen I: 546*, i vilken hemställs, »att riksdagen måtte besluta, att kommun må oaktat bestämmelserna i 12 och 14 §§ i den föreslagna socialhjälpnslagen äga rätt lämna bidrag till kostnaderna för vård av kroniskt sjuka i hemmen i huvudsaklig överensstämmelse med vad som nu gäller om kommuns rätt att bidra till bestridande av kostnaderna för folktandvård, och att i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning om att bestämmelser härom utfärdas i särskild förordning».

Utskottet

Efter det fattigvårdslagen antogs år 1918 har en genomgripande utbyggnad av vår socialvård ägt rum. Här må endast erinras om sådana, till stor del under de senaste åren genomförda reformer som den successiva förbättringen av folkpensionerna, den nya sjukförsäkringen och moderskapsförsäkringen, förbättringen av arbetslöshetsförsäkringens förmåner, de allmänna barnbidragens införande, höjningen av de särskilda barnbidragen och bidragsförskotten, bostadspolitiska åtgärder av skilda slag och däribland bostadsrabatternas införande, arbetsförmedlingens och särskilt arbetsvårdens ökade resurser samt förbättrade möjligheter till vård och försörjning för långtidssjuka, psykiskt efterblivna, vanföra m. fl. Ett för det sålunda utbyggt socialvårdssystemet utmärkande drag är att hjälpbehövande, vilkas behov betingats av likartade omständigheter, sammanförts under särskilda hjälpformer med standardiserade ersättningsbelopp.

Den mångfald av särskilda hjälpformer som tillskapats eller utbyggt täcker i mycket stor utsträckning de olika behov som förut måst tillgodoses genom fattigvård. För en generell, behovsprövad hjälpform har utrymmet sålunda blivit allt mindre. Trots de omfattande förbättringar av socialförmånerna som genomförts har det dock icke kunnat undvikas, att situationer alltjämt uppstår, då socialförsäkring och andra särskilda hjälpformer icke står till förfogande eller icke räcker till. För sådana fall föreligger alltjämt behov av en generell, behovsprövad hjälpform.

Som en följd av socialvårdens utbyggnad har kommunerna kunnat inbespara mycket betydande utgifter för fattigvårdsändamål, som eljest skolat falla på dem. I stället har statens utgifter för socialvårdsändamål väsentligt ökats. Även i fråga om socialförsäkringarna bäres en väsentlig del av kostnaderna av staten. Till den minskade belastning för kommunerna som blivit en följd av socialreformerna kommer, att kommunindelningsreformen kraftigt bidragit till att utjämna den tidigare ofta avsevärda skillnaden i bärkraft olika kommuner emellan.

Förutsättningarna för en generell, behovsprövad hjälpform är således nu väsentligt annorlunda än 1918. Icke minst mot den bakgrund som ovan antytts framstår en reformering av den nuvarande fattigvårdslagstiftningen som behövlig.

Till grund för propositionens förslag ligger ett av socialvårdskommittén år 1950 avgivet betänkande med förslag till lag om socialhjälp m. m. Den utbyggnad av socialförsäkringarna och den förbättring i övrigt på det sociala området som utskottet ovan berört har emellertid till betydande del ägt rum efter det socialvårdskommittén avgav sitt nämnda betänkande. Vidare har därefter genomförts en ny kommunallagstiftning, vilken givetvis påverkar utformningen av den kommunala organisationen på området.

Slutligen må i detta sammanhang erinras om att vissa spörsmål inom eller i vart fall berörande ifrågavarande område för närvarande är föremål för omprövning av särskilda sakkunniga. Sålunda är barnavårdskommittén sysselsatt med en översyn av barnavårdslagstiftningen, därvid åtskilliga för barnavården och den föreslagna socialhjälpens gemensamma frågor kan komma att omprövas, ålderdomshemmens ställning är föremål för undersökning av 1952 års åldringsvårdsutredning, och frågor om arbetsföreläggande och tvångsarbete behandlas av utredningen om administrativa frihetsberövanden.

Det förslag till socialhjälpslagstiftning som framlagts i förevarande proposition har — såsom i belysning av det sist anförda är naturligt — i olika avseenden utformats efter delvis andra riktlinjer än kommittén föreslagit.

I fråga om socialhjälpens finansiering bibehålles sålunda i propositionen, i motsats till vad socialvårdskommittén föreslagit, det nuvarande systemet. Kommunerna föreslås alltså själva skola svara för kostnaderna för socialhjälpens utan annat bidrag av staten än som för närvarande utgår till fattigvården. Detta möjliggör, som framgår bl. a. av den utformning reglerna om frivillig socialhjälp i 13 § i förslaget till lag om socialhjälp erhållit, en i jämförelse med socialvårdskommitténs förslag minskad detaljreglering som är ägnad att komma socialhjälpsklientelet till godo och som därjämte lämnar utrymme för den kommunala självbestämmanderätten. Utskottet tillstyrker redan på dessa grunder, att kommunerna som hittills skall svara för finansieringen av den generella behovsprövade hjälpformen. Staten bör emellertid som hittills bidra till kostnaderna för fattigvård och barnavård för lappar, som nomadiserar. Bestämmelser härom återfinns nu i kungl. kungörelsen den 27 juni 1927 angående statsbidrag till fattigvård och barnavård för lappar.

Även i vissa andra avseenden av grundläggande betydelse avviker propositionen från vad socialvårdskommittén föreslagit. Här må erinras om att kommitténs förslag till särskild lag om socialnämnd m. m. ej upptagits i propositionen med hänsyn till de ändrade förhållanden som blivit en följd av den nya kommunallagens antagande. I avbidan på resultatet av pågående utredningar har ej heller av kommittén framlagda förslag till särskild lagstiftning om socialvårdsanstalter och om arbetsföreläggande nu omsatts i praktiken, utan här framläggas i propositionen förslag som är avsedda att tills vidare gälla som provisorier. Utskottet återkommer till dessa frågor nedan i utlåtandet.

Av väsentligt intresse är att den generella behovsprövade hjälpformen — såsom för övrigt är naturligt, icke minst med hänsyn till dess karaktär av att främst utgöra en komplettering till övriga, särskilda socialvårdsgrenar — såvitt möjligt gives en sådan utformning, att den icke erhåller fattigvårdskaraktär. Den hjälpbehövande bör således

icke genom hjälpformens benämning eller utformning avskräckas från att anlita densamma. Såsom i propositionen föreslås bör hjälpformen få benämningen socialhjälp. Detta nya namn måste givetvis, för att det åsyftade ändamålet skall vinnas, motsvaras av en rad ändringar i fråga om hjälpformens materiella innehåll. Av de förslag, som i detta sammanhang är av betydelse och som behandlas närmare nedan i utlåtandet, må här endast omnämnas följande. Den förebyggande hjälpen utvidgas och göres delvis obligatorisk. Bestämmelserna i FvL om det s. k. fattigvårdsfria året slopas, varigenom de även för den enskilde besvärande s. k. fattigvårdsprocesserna mellan kommunerna beräknas komma att i huvudsak upphöra. Den vidsträckta återbetalningsskyldighet som enligt FvL, i motsats till vad som gäller vid socialförsäkringarna, åvilar hjälptagaren föreslås inskränkt liksom den återbetalningsskyldighet som nu åvilar hjälptagarens anhöriga. I förslaget saknas helt motsvarighet till fattigvårdslagens hemsändningsinstitut, och åtskilliga regler som bidragit till att giva ålderdomshemmen fattigvårdskaraktär utmönstras.

Inledningsvis må även beröras frågan, om speciella behovsprövade hjälpformer bör förekomma vid sidan av socialhjälp eller ersättas med sådan. Utskottet delar här departementschefens uppfattning att frågan bör avgöras främst efter praktiska och ekonomiska överväganden. På de skäl departementschefen anfört bör sålunda lagen den 2 maj 1919 om lindring i de mindre bemedlades kostnader för vård av sinnessjuka, sinnesslöa och fallandesjuka samt lagen den 26 juli 1947 om kommunala pensionstillskott m. m. upphävas, när lagen om socialhjälp träder i kraft. Detsamma bör gälla rörande bestämmelserna om viss hjälp åt skolbarn i stadgorna den 26 september 1921 angående folkundervisningen i riket, den 22 juni 1923 angående folkundervisningen i Stockholm och den 16 september 1918 för fortsättningsskolan. Däremot bör kontantunderstöden vid arbetslöshet enligt den s. k. hjälpkungörelsen den 27 maj 1949 samt den behovsprövade hjälp som utgår till utlandssvenskar m. fl. enligt kungörelsen den 9 juni 1950 angående bistånd åt utlandssvenskar, som återvända till Sverige m. m., alltjämt bestå liksom bestämmelserna i förordningen den 22 september 1950 om kommuns bidrag till kostnaderna för folktandvården och kungörelsen den 26 maj 1954 angående statsbidrag till lindring i läkarvårdskostnaderna för mindre bemedlade å landsbygden.

Frågan om mödrahjälp som en särskilt för sig bestående hjälpform har upptagits i *motionerna I: 526 och II: 650*. I överensstämmelse med vad socialvårdskommittén föreslagit hemställes i motionerna, att mödrahjälp inarbetas i socialhjälp.

Utskottet vill i denna fråga till en början erinra om att de invändningar som tidigare i olika sammanhang rests mot mödrahjälp främst hängt samman med att hjälpen väsentligen utgått in natura. Emellertid har de-

partementschefen i årets statsverksproposition förordat en övergång till kontantprincipen, och riksdagen har beslutat i överensstämmelse härmed. Mot utformningen av mödrahjälpen synes därför numera i och för sig icke finnas anledning till invändningar. Det oaktat kan skäl givetvis anföras för att de kvinnor, som till följd av havandeskap eller barnsbörd är beroende av behovsprövad hjälp, i fortsättningen borde hänvisas att söka socialhjälp. Emellertid ligger syftet med mödrahjälpen väsentligen vid sidan av socialhjälp. Mödrahjälpen infördes sålunda av befolkningspolitiska skäl. Den är redan med hänsyn härtill att anse som en statlig, icke som en kommunal uppgift. Ett slopande av mödrahjälpen skulle emellertid innebära, att betydande kostnader överfördes från staten till kommunerna. För innevarande budgetår har dessa kostnader beräknats till 4,5 miljoner kronor.

Att märka är också, att ett bibehållande av mödrahjälpen så till vida nära ansluter sig till vårt socialvårdssystem med dess särskilda hjälpformer, att mödrahjälpen tillgodoser strängt avgränsade hjälpbehov, nämligen vid havandeskap och barnsbörd. Mödrahjälpen kan vidare sägas komplettera moderskapsförsäkringen på ett sätt som erinrar om hur vissa inkomstprövade folkpensionsförmåner kompletterar de icke inkomstprövade.

För ett avskaffande av mödrahjälpen har anförts, att detta skulle medföra betydande besparingar och förenklingar på det administrativa planet. Den besparing som skulle uppkomma hänför sig emellertid endast till de mindre betydande utgifterna för mödrahjälpsnämnderna och motverkas av att visst merarbete torde uppkomma för kommunerna. I sammanhanget må erinras om att det tidigare ifrågasatts att vidtaga ändringar i mödrahjälpsverksamhetens organisation genom att överföra beslutanderätten i mödrahjälpsärenden på andra, befintliga organ. Detta spörsmål står i samband med frågan i vilken utsträckning antalet mödrahjälpsärenden kommer att minska efter moderskapsförsäkringens införande. Såsom departementschefen i årets statsverksproposition uttalat bör emellertid någon erfarenhet vinnas på denna punkt, innan organisationsfrågan aktualiseras. På det kommunala planet skulle mödrahjälpens ersättande med socialhjälp innebära, att visst arbete överfördes från barnavårdsnämnderna till socialnämnden. Någon nämnvärd besparing i fråga om administrationskostnaderna synes här icke stå att vinna.

Utskottet tillstyrker på grund av det anförda att mödrahjälpen, såsom i propositionen föreslås, bibehålles såsom en särskild behovsprövad hjälpform vid sidan av socialhjälp.

I *motionen I: 546* aktualiseras i visst avseende frågan om den öppna vården av de kroniskt sjuka. Närliggande spörsmål är f. n. föremål för undersökningar i 1952 års åldringsvårdsutredning, som väntas avlämna ett betänkande inom den närmaste framtiden. Även om ut-

redningens uppdrag direkt berör endast kroniskt sjuka åldringar kan av naturliga skäl en lösning icke gärna ges utan beaktande av vårdfrågan för övriga kroniskt sjuka. Frågor om sjukvård i hemmen behandlas vidare av kommittén för översyn av hälso- och sjukvården i riket. Härvid bör kommittén enligt direktiven, med beaktande av en tendens på senare tid till successiv överflyttning av distriktssköterskornas arbete från hälsovård till sjukvård, pröva, i vilken utsträckning och på vad sätt en utbyggnad av hjälpkrafterna till tjänsteläkarnas förfogande kan vara ägnad att öka tjänsteläkarorganisationens effekt. Även lösningen av detta spörsmål synes kunna bli av betydelse för den i motionen berörda frågan. Med prövningen av denna bör därför enligt utskottets mening anstå i avvaktan på de resultat, vartill nämnda utredningar kan komma.

Förslaget till lag om socialhjälp

Inledande bestämmelse, 1 §

Departementschefen

Departementschefen anför bl. a., att genom det i 1 § föreslagna stadgandets formulering framhäves en för socialhjälpstiftningen viktig grundsats, nämligen att en individuell behovsprövning måste anställas innan socialhjälp beviljas. Frågan, huruvida en kommun är att anse som vistelsekommun, torde enligt departementschefen liksom hittills få överlämnas åt rättstillämpningen.

Motioner

I de likalydande *motionerna I: 552 och II: 682* yrkas, att 1 § måtte erhålla följande lydelse.

»1 §.

Varje kommun skall sörja för att den som vistas i kommunen och som finnes vara i behov av hjälp, erhåller sådan enligt vad nedan sägs (*socialhjälp*). Vad här sagts utgör intet hinder för att socialhjälp meddelas från den kommun, där en hjälpbehövande är mantalsskriven utan att där vistas, eller från annan kommun, vars socialnämnd därtill finner anledning.»

Utskottet

Den för lagstiftningen på området grundläggande principen, att skyldighet skall föreligga för viss kommun att utge socialhjälp, har upptagits i 1 § såsom en allmän inledande bestämmelse. Varje kommun skall sålunda

sörja för att den, som vistas i kommunen och som finnes vara i behov av hjälp, erhåller sådan enligt vad i lagen sägs. FvL saknar uttryckligt stadgande i detta avseende, men en dylik skyldighet anses dock föreligga för vistelsekommunen. Att skyldigheten nu föreslås bli uttryckligen fastslagen i lagtexten innebär givetvis icke, att den kommun, som enligt de särskilda reglerna härom i socialhjäpplagen slutligt skall svara för kostnaderna för viss socialhjälp, skulle vara utestängd från möjligheten att lämna hjälpen direkt till hjälptagaren, om denne vistas i annan kommun. Att hjälpen lämnas på sådant sätt kan stundom vara naturligt, och det är att antaga att kommunerna i sådana fall som hittills skall använda denna möjlighet. Anledning saknas emellertid enligt utskottets mening att, såsom i *motionerna I: 552 och II: 682* yrkas, uttryckligen erinra om densamma i lagtexten. För att utsträcka möjligheten att lämna socialhjälp så långt som i motionerna föreslås — vilken som helst kommun, vars socialnämnd härtill funne anledning, skulle äga lämna socialhjälp åt vilken som helst hjälpbehövande — saknas enligt utskottets mening varje bärande motivering. Utskottet avstyrker alltså motionerna och tillstyrker propositionen i denna del.

Om socialnämnd, 2—11 §§

Inledning

Sedan socialvårdskommittén avgav sitt förslag rörande socialhjälpens kommunala administration, har antagits en ny kommunallag, vilken trätt i kraft den 1 januari 1955. Den nya lagen innebär bl. a., att en för stad och land enhetlig organisation skapats för den centrala kommunalförvaltningen och dess ledning. I varje kommun skall sålunda finnas en styrelse, som i landskommun skall utgöras av kommunalnämnden och i stad i regel av drätselkammaren. Styrelsen skall leda förvaltningen, taga erforderliga initiativ och ha överinseende över övriga nämnders verksamhet. I lagen finnes upptagna åtskilliga organisatoriska föreskrifter för kommunens styrelse. De flesta av dem äger tillämpning jämväl i fråga om sådana nämnder, som inte är reglerade i särskild författning. Däremot gäller ifrågavarande bestämmelser inte för de nämnder, som utses för reglerad förvaltning. Under förarbetena till lagen uttalade föredragande departementschefen (prop. nr 210/1953), att kommunerna borde åtnjuta största möjliga frihet att ordna sin förvaltning och sina verksamhetsformer med hänsyn till skiftande lokala behov. Samtidigt underströks, att det vore önskvärt att de bestämmelser om den kommunala förvaltningsorganisationen m. m., som finnes upptagna i fattigvårds- och barnavårdslagarna m. fl. specialförfattningar, i möjligaste mån anpassades efter den nya kommunallagen. Riksdagen fann det vara av största vikt för vinnande av

enkla och rationella arbetsformer i den kommunala förvaltningen, att en sådan anpassning snarast komme till stånd (konstitutionsutskottets utlåtande nr 22/1953).

I detta sammanhang är vidare att märka att en ny lagstiftning om nykterhetsvård, i vilken ingår bestämmelser rörande nykterhetsnämnder, trätt i kraft den 1 oktober 1955 och att den allmänna sjukförsäkringens genomförande inneburit ställningstagande av betydelse för det administrativa handhavandet av socialvårdande uppgifter. Det må även erinras om att 1953 års riksdag på Kungl. Maj:ts förslag (prop. nr 180) antog en lag om tillsättning av vissa befattningshavare inom socialvården. Slutligen må erinras om att barnavårdskommittén f. n. är sysselsatt med en översyn av barnavårdslagstiftningen och därmed även av den kommunala organisationen för barnavård och ungdomsskydd samt att 1951 års utredning om arbetslöshetsförsäkring prövar frågor av betydelse för den kommunala organisationen av hjälpverksamheten vid arbetslöshet.

I propositionen uttalas, att socialvårdskommitténs förslag i förevarande hänseende mot bakgrunden av vad sålunda förekommit måste anses vila på förutsättningar, som nu till stor del ej längre är för handen.

Departementschefen

Departementschefen anför bl. a. följande.

»Strävandena till samordning och enhetlighet i fråga om de socialpolitiska anordningarna är gamla. Dessa strävanden utgjorde ett av de starkaste motiven för att socialvårdskommittén tillsattes år 1937.

Det är emellertid skäl att erinra om att samordningsdiskussionen gäller olika ting. I fråga om de sociala förmånernas konstruktion eftersträvas en samordning, varigenom luckor i skyddet undvikes likaväl som möjligheter till dubbelersättningar elimineras. Med avseende på förmånernas belopp eftersträvas enhetlighet, så att hjälpbehovets storlek blir bestämmande för förmånernas belopp snarare än hjälpbehovets orsak. Dessa strävanden har de senaste åren beaktats vid utformningen av nya bestämmelser rörande sjuk- och moderskapsförsäkring, yrkesskadeförsäkring, arbetslöshetsförsäkring och folkpensionering.

Ett annat slag av samordning avser den sociala administrationen. Därvidlag åsyftas på det lokala planet samordning av såväl beslut som verkställighet. Närmare bestämt eftersträvas en koncentration av det kommunala nämndväsendet och av det expeditionella arbetet. I sistnämnda avseende söker man underlätta allmänhetens kontakt med de samhällseliga hjälpformerna samt minska omgången för de hjälpbehövande.

I detta sammanhang är det fråga om den organisatoriska samordningen på det kommunala planet.

En av de viktigaste orsakerna till bristerna på socialvårdens område var

tidigare att kommunerna saknade tillräckliga personella och ekonomiska resurser. I direktiven för socialvårdskommittén uttalades, att den starka splittringen i små kommunala enheter tedde sig i hög grad irrationell och att det vore betydelsefullt, om man kunde finna vägar för skapande av större fattigvårdssamhällen. Detta önskemål förverkligades genom den kommunindelingsreform, som genomfördes den 1 januari 1952.

Kommunindelingsreformen banade vägen för den revision av kommunallagstiftningen, som avslutades genom utfärdandet av kommunallagen den 18 december 1953 — — —.

Utgångspunkten för den revision av bestämmelserna rörande kommunernas socialvårdsorganisation, som nu är aktuell, bör alltså — i enlighet med vad som uttalades under den nya kommunallagens förarbeten — vara, att kommunernas frihet att själva ordna sin förvaltning skall ges så vida gränser som är möjligt och som samtidigt är förenligt med den nya kommunallagens bestämmelser. Den nya kommunallagen ger, såsom nämnts, kommunens styrelse uppgiften att leda förvaltningen, taga erforderliga initiativ och ha inseende över övriga nämnders verksamhet. Att därutöver fastställa någon form av rangordning mellan de kommunala nämnderna torde ej böra komma i fråga. Med hänsyn härtill synes det inte vara nödvändigt att närmare utveckla varför socialvårdskommitténs år 1950 avgivna förslag om en socialnämnd, vilken ges en central ställning inom kommunens socialvård, inte bör förverkligas.

Enligt min mening — och därvid delar jag en vid remissbehandlingen i ett flertal fall uttalad uppfattning — bör socialhjälpfrågorna handläggas av ett organ med i huvudsak samma ställning som nu tillkommer fattigvårdsstyrelsen. Jag föreslår att detta organ benämnes socialnämnd.

Att socialnämnden skall vara obligatorisk har allmänt förutsatts. Även jag finner det ställt utom diskussion att i varje kommun skall finnas en socialnämnd.

I komplicerade hjälpfall, där ofta en hel familj är i behov av ingripande från samhällets sida, beröres inte sällan flera kommunala organ samtidigt. Det kan t. ex. vara fråga om en familj, vars behov av ekonomisk hjälp kan vara betingat av alkoholism hos familjefadern och sjuklighet hos modern. I ett sådant fall kan, förutom socialnämnden och nykterhetsnämnden, t. ex. barnavårdsnämnden inkopplas på fallet för att bereda barnen vård, medan hemhjälp e. dyl. kan behöva ordnas för modern. Förutom den samordning på det verkställande planet, som ur den hjälpsökandes synpunkt i ett sådant fall är angelägen och till vilken jag återkommer i det följande, är det uppenbarligen ur allmän synpunkt av be-

tydelse, att i de olika nämnderna sakkunskap från olika nämnders områden finnes företrädd. I viss utsträckning representeras en sådan allmän sakkunskap av verkställande tjänstemän, som arbetar för flera nämnder. Det torde emellertid i många fall vara värdefullt, att de olika nämnderna är representerade i varandra genom gemensamma ledamöter. En sådan representation är direkt föreskriven såvitt angår barnavårdsnämnden, i det att barnavårdslagen stadgar (3 § 1 mom. a), att en ledamot av kommunens fattigvårdsstyrelse skall ingå i barnavårdsnämnden.

Enligt min mening bör någon liknande föreskrift i fråga om andra nämnders representation i socialnämnden inte införas i lagen. Det bör vara varje kommuns sak att själv skapa förutsättningarna för den önskvärda samverkan mellan olika nämnder. Om lagstiftningen helt befriades från kvalificerande bestämmelser rörande olika nämnders sammansättning, skulle det till och med vara möjligt att göra sammansättningen av flera nämnder helt identisk, varigenom samordningen av nämndväsendet skulle, där så befinner lämpligt, kunna göras fullständig. För närvarande lägger de olika lagarna hinder i vägen för en så långt driven samordning. Lagen om nykterhetsvård lämnar kommunen en vittgående frihet vid sammansättningen av nykterhetsnämnden. Beträffande socialnämnden bör kommunen ha full frihet att välja de personer bland kommunens vuxna befolkning som anses bäst lämpade för uppdraget.

Vad angår frågan om samordningen av kommunernas socialvård på det verkställande planet är det, som jag redan uttalat, såväl ur samhällets som ur allmänhetens synpunkt av vikt, att de verkställande funktionerna är samordnade och så koncentrerade som möjligt. I syfte att åstadkomma större enhetlighet inom den kommunala hjälpverksamheten infördes fr. o. m. år 1937 socialregistret, i vilket de personer skall antecknas, som erhåller vissa slag av sociala bidrag från samhället eller enskilda organisationer. I den mån denna anordning utnyttjas på ett riktigt sätt möjliggör den, att den hjälpsökande inte i onödan besväras med frågor och undersökningar under utredningen av hjälpbehovet vid varje tillfälle. Samtidigt kan de verkställande organen lätt förvissa sig om att hjälp på grund av samma behov inte lämnas från flera håll.

Socialregistret fyller alltså en viktig funktion. Av inte mindre vikt är utvecklingen mot en koncentration av de olika sociala nämndernas kontorsorganisation. Genom ändringar i kommunallagstiftningen har kommunerna beretts möjligheter att centralisera sin medelsförvaltning. Genom den i det föregående omnämnda lagstiftningen av år 1953 om tillsättningen av vissa befattningshavare inom socialvården undanröjdes vissa formella hinder för kommunerna att själva bestämma den ordning, som de önskar tillämpa vid tillsättningen av tjänstemän för olika sociala nämnders förvaltning.

Delvis oberoende av dessa åtgärder har utvecklingen under de senaste år-

tionerna gått i riktning mot en koncentration av de sociala verksamhetsgrenarnas kontorsorganisation. Mindre kommuner har i allt flera fall inrättat kommunalkontor och tillsatt kommunalkamrerare, socialassistenter eller andra tjänstemän, som haft i uppdrag att lämna upplysningar om den sociala hjälpverksamheten och göra utredningar i aktuella hjälpfall för flera olika kommunala nämnder. I större kommuner har särskilda socialvårdsbyråer inrättats, där allmänheten på ett ställe kan komma i kontakt med alla eller flertalet av den socialpolitiska verksamhetens olika grenar. Inte sällan har kommunerna i sistnämnda fall funnit för gott att tillsätta särskilda styrelser för dessa socialvårdsbyråer, varvid ett samordningsorgan med företrädare för olika sociala nämnder uppkommit. Kommunindelningsreformen har ytterligare påskyndat utvecklingen i det den givit resurser för inrättandet av kommunalkontor eller socialvårdsbyråer e. dyl. på många håll, där man tidigare saknade sådana.

Med det sagda har jag naturligen inte avsett att ge uttryck åt uppfattningen, att det under alla förhållanden är önskvärt att de utredande funktionerna i socialvården överlåtes på särskilt anställda tjänstemän. Att valda lekmannarepresentanter kan ställa sina krafter till förfogande även i denna verksamhet är av stort värde. På många håll lär det även i fortsättningen bli så, att kommunala förtroendemän på sin fritid utövar betydelsefulla funktioner på det verkställande planet. I den mån kommunindelningsreformen medverkat till en geografisk utspridning av uppdrag, som är förenade med sådant arbete, kan det emellertid ur den hjälpsökande allmänhetens synpunkt uppstå svårigheter. Jag hyser den förhoppningen, att man i ifrågavarande kommuner skall ha uppmärksamheten riktad på värdet av åtgärder, som är ägnade att underlätta allmänhetens kontakt med hjälporganen.»

Specialmotivering

Departementschefen anför i specialmotiveringen bl. a.:

»Med hänsyn till de uppgifter, som kommer att åvila socialnämnderna, är det givetvis önskvärt, att inte blott män utan även kvinnor inväljes i dem. Detta torde numera vara så självklart, att anledning saknas att genom tvingande bestämmelser tillföra nämnderna kvinnliga ledamöter. Fvl:s regler härom bör därför inte få någon motsvarighet i den nya lagen.

Den proportionella metoden har efter hand vunnit utsträckt tillämpning vid val inom de kommunala representationerna. Enligt den nya kommunallagen tillämpas den, om så begäres av erforderligt antal väljande, inte bara vid val av kommunens styrelse utan även vid val av revisorer, revisorssuppleanter, särskilda beredningar och oreglerade nämnder, och enligt speciallagstiftningen användes den bl. a. vid val av folkskolestyrelse, fortsättningsskolestyrelse och polisnämnd. Om Fvl:s regel att minst en ledamot och minst en suppleant i fattigvårdsstyrelsen skall vara kvinna

inte överföres till socialhjälpslagen och — såsom jag kommer att föreslå i det följande — nuvarande bestämmelser om successiv förnyelse av fattigvårdsstyrelsen inte får giltighet beträffande socialnämnden, synes val av ledamöter och suppleanter i denna nämnd böra förrättas proportionellt under samma förutsättning som gäller bl. a. vid val av kommunens styrelse. Härigenom får de skilda meningstäckningar, som är företrädda i kommunens fullmäktige, möjlighet att i förhållande till sin styrka öva inflytande på nämndens sammansättning, vilket måste anses vara i överensstämmelse med demokratisk ordning.»

4 §.

Denna paragraf innehåller de grundläggande reglerna om socialnämndens inre organisation och verksamhetsformer.

Med hänsyn till det intresse, som den nya kommunallagen har i detta sammanhang, torde här böra återgivas bestämmelserna i 32—42 §§ kommunallagen, vilka paragrafer har följande lydelse.

32 §.

I avseende å valbarhet till ledamot eller suppleant i kommunens styrelse, verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse skall vad i 7 § är stadgat om fullmäktig äga motsvarande tillämpning; dock må utom personer, som avses i andra stycket av nämnda paragraf, ej heller i kommunens tjänst anställd befattningshavare, som är chef för något till styrelsens förvaltningsområde hörande verk, utses till ledamot eller suppleant i styrelsen.

33 §.

Ledamöter och suppleanter i kommunens styrelse väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett. Valet skall förrättas i december månad året näst efter det, då allmänna val av fullmäktige ägt rum.

Avgår ledamot, som utsetts vid proportionellt val, under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, inkallas till ledamot den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör inträda; den sålunda inkallade tjänstgör under den tid, som återstår för den avgångne. Avgår annan ledamot, anställs fyllnadsval för den återstående delen av tjänstgöringstiden.

34 §.

Av fullmäktige utses bland ledamöterna i kommunens styrelse en ordförande och en vice ordförande att tjänstgöra den tid, för vilken de blivit invalda som ledamöter.

Underrättelse om dessa val, med angivande av de valdas namn och postadress, skall ofördröjligen insändas till länsstyrelsen för intagande i länskungörelserna.

Äro både ordföranden och vice ordföranden hindrade att inställa sig vid sammanträde med kommunens styrelse, äger styrelsen utse annan ledamot att för tillfället föra ordet.

35 §.

Kommunens styrelse sammanträder å det ställe och å de tider styrelsen bestämmer och däremellan så ofta ordföranden finner det nödigt, ävensom då minst halva antalet av styrelsens ledamöter för uppgivet ändamål gör framställning därom.

36 §.

Suppleanterna i kommunens styrelse böra i den vid valet bestämda ordningen kallas till tjänstgöring, i den mån det erfordras till följd av hinder för ledamot eller vid uppkommen ledighet, som ännu ej kunnat fyllas, efter ledamot, som icke utsetts vid proportionellt val.

Suppleant äger rätt att även eljest närvara vid styrelsens sammanträden och skall alltid underrättas om tid för sammanträde.

37 §.

Kommunens styrelse må ej handlägga ärende, såvida icke flera än hälften av ledamöterna äro tillstädes.

Vad i 16 § stadgas om jäv för fullmäktig skall äga motsvarande tillämpning med avseende å ledamot i kommunens styrelse. Vid behandling av ärende, vari ledamot är jävig, skall ledamoten avträda.

38 §.

I fråga om förfarandet vid fattande av beslut skall vad därom för fullmäktige är stadgat i 22 § äga motsvarande tillämpning med avseende å kommunens styrelse.

39 §.

Vad som är stadgat i 24 § om förande av protokoll vid fullmäktiges sammanträde och om protokollets innehåll samt i 25 § om reservation skall äga motsvarande tillämpning med avseende å protokoll och reservation vid sammanträde med kommunens styrelse.

Justering av styrelsens protokoll verkställles senast tio dagar efter sammanträdet av ordföranden jämte minst en därtill för varje gång av styrelsen utsedd närvarande ledamot. Justering må ock verkställas av styrelsen antingen genast eller vid nästa sammanträde.

Tillkännagivande om verkställd justering skall ske i den i 24 § föreskrivna ordningen.

Den som med begagnande av sin rätt enligt tryckfrihetsförordningen tagit avskrift av styrelsens protokoll äger att utan avgift få avskriftens riktighet bestyrkt.

40 §.

Kommunens styrelse skall på lämpligt sätt kungöra varest och på vilka tider till styrelsen ställda framställningar emottagas.

Styrelsens skriftväxling ombesörjes av ordföranden eller under hans in-seende. Styrelsens protokoll och övriga till dess arkiv hörande handlingar skola på ordförandens ansvar vårdas och förtecknas.

41 §.

Kommunens styrelse utser för varje kalenderår inom eller utom sig en kassaförvaltare, där ej styrelsens medelsförvaltning är ordnad på ett sätt, som gör sådan kassaförvaltare obehövlig.

42 §.

Om ansvar och skadeståndsskyldighet för ledamot av kommunens styrelse, som vid fullgörandet av sitt uppdrag åsidosätter vad enligt lag eller författning, reglemente, särskild föreskrift eller uppdragets beskaffenhet honom åligger, gäller vad i allmän lag stadgas.

För sammanhangets skull må nämnas, att 7, 16, 22, 24 och 25 §§ samt 63 § 2 st. kommunallagen innehåller följande bestämmelser.

7 §.

Fullmäktige väljas bland de röstberättigade, som äro boende inom kommunen och uppnått tjugutre års ålder. Den som är omyndig eller i konkurs-tillstånd kan ej väljas till fullmäktig.

Landshövding, landssekreterare och landskamrerare samt i kommunens tjänst anställd befattningshavare, vilken såsom föredragande hos kommunens styrelse eller eljest på grund av sina tjänsteåligganden intager den ledande ställningen inom kommunens samfällda förvaltning, må icke utses till fullmäktige.

Kommer fullmäktig efter valet i den ställning, att han ej längre är valbar, frånträder han omedelbart sitt uppdrag.

Den som uppnått sextio års ålder må avsäga sig uppdrag att vara fullmäktig. Eljest må ej någon avsäga sig sådant uppdrag med mindre han uppger hinder, vilket godkännes av fullmäktige.

16 §.

Fullmäktig må ej deltaga i behandling av ärende, som personligen rör honom eller någon honom närstående, som sägs i 4 kap. 13 § 2. rättegångsbalken om jäv emot domare.

Om hinder att deltaga i val av revisor eller revisorssuppleant och i beslut med anledning av revisorernas granskning stadgas i 63 § andra stycket.

22 §.

Sedan överläggningen i ett ärende förklarats avslutad, framställer ordföranden proposition så avfattad, att den kan besvaras med ja eller nej.

Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, där ej omröstning begäres, med klubbslag.

Begäres omröstning, skall den verkställas efter upprop och utom vid val ske öppet. Där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, bestämmes utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Falla rösterna lika för olika meningar, skiljer vid val lotten mellan lika rösttal, men blir i övriga fall den mening beslut, som ordföranden biträder. Vid omröstning för tillsättande av tjänstebefattning skall förfaras såsom vid val.

Val av kommunalnämnd, drätselkammare, stadskollegium och sådan kommunal nämnd, som sägs i 44 § andra stycket, samt av revisorer och revisorssuppleanter, som avses i 63 §, så ock av två eller flera personer för särskild beredning av ärenden, som skola företagas till avgörande av fullmäktige, skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

24 §.

Ordföranden skall vid fullmäktigsammanträde föra eller på sitt ansvar låta föra protokoll.

Protokollet skall innehålla förteckning å närvarande ledamöter samt för varje ärende, efter en kortfattad redogörelse för dess beskaffenhet, ange däri framställda förslag och yrkanden, som ej återkallats, samt av fullmäktige i ärendet fattat beslut, ävensom, där omröstning ägt rum, redogörelse för propositionsordningen och uppgift om huru många röstat för eller emot. Har omröstning skett öppet, skall i protokollet angivas, huru envar röstat.

Justering av protokollet verkställs senast tio dagar efter sammanträdet å tid, som ordföranden bestämmer och vid sammanträdet tillkännagiver, av ordföranden jämte minst två därtill för varje gång av fullmäktige utsedda närvarande ledamöter. Justering må ock verkställas av fullmäktige antingen genast eller vid nästa sammanträde. Protokollet underskrives, med anteckning om justeringen, av ordföranden och de utsedda justeringsmännen eller, där justeringen verkställts av fullmäktige, av ordföranden och minst två vid sammanträdet närvarande ledamöter.

Senast å andra dagen efter det protokollet justerats skall genom ordförandens försorg justeringen och det ställe, där protokollet finnes tillgängligt, tillkännagivas å kommunens anslagstavla. Tillkännagivandet skall vara försett med uppgift å den dag det anslagits. Det må ej avlägsnas före utgången av stadgad besvärstid. Bevis om dagen för justeringens tillkännagivande skall tillika åtecknas protokollet eller särskilt utfärdas.

25 §.

Den som vid fullmäktigsammanträde deltagit i avgörandet av ärende äger anföra reservation mot det fattade beslutet. Reservation skall anmälas innan sammanträdet avslutas samt, om den närmare utvecklas, avfattas skriftligen och avgivas sist vid justeringen av protokollet.

63 § 2 st.

Den, vilken såsom ledamot eller suppleant i kommunens styrelse eller eljest är redovisningsskyldig till kommunen, eller sådan den redovisningsskyldige närstående, som sägs i 16 §, må icke vara revisor eller revisors-suppleant för granskning av förvaltning, som omfattas av redovisningsskyldigheten, ej heller deltaga i val av revisor eller revisors-suppleant för granskning av sådan förvaltning eller i beslut med anledning av granskningen.

Departementschefen anför i specialmotiveringen till 4 § i socialhjälp-förslaget bl. a.:

»Bestämmelserna i kommunallagen om val av ordförande och vice ordförande i kommunens styrelse (34 §), ställe och tid för sammanträde (35 §), suppleants tjänstgöring och rätt att närvara vid sammanträde (36 §), beslutförhet och jäv (37 §), förfarandet vid fattande av beslut (38 §), protokoll och reservation (39 §), tillkännagivande var och på vilka tider till styrelsen ställda framställningar mottagas, skriftväxling, vård och förtecknande av handlingar hörande till styrelsens arkiv (40 §), utseende av kassa-förvaltare (41 §) samt ansvar och skadeståndsskyldighet (42 §) synes vara

av så allmängiltig karaktär, att de bör äga motsvarande tillämpning beträffande socialnämnden.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att kommunallagen innehåller åtskilliga bestämmelser, som gäller för alla kommunala förvaltnings- och verkställighetsorgan och således även för socialnämnden. Som exempel härpå må nämnas reglerna om ersättning åt ledamöter (46 §), avlämnande av inkomst- och utgiftsförslag (54 §) samt redovisning för omhänderhavda medel (62 §). Det torde ej vara erforderligt att i socialhjälpslagen erinra om dessa bestämmelser.»

5 §.

Enligt Fvl är kyrkoherden eller hans ställföreträdare berättigad att delta i fattigvårdsstyrelsens förhandlingar. Samma rätt har i stad stads-läkaren och på landet provinsialläkaren (13 §).

Departementschefen anför bl. a.:

»Det är ett känt förhållande, att prästerskapet utfört och fortfarande utför ett mycket förtjänstfullt arbete på socialvårdens område. Det oaktat är jag ense med kommittén om att prästerskapet inte längre bör ha en lagfäst rätt att närvara vid socialnämndernas sammanträden. En dylik rätt bör enligt min mening inte heller tillerkännas någon annan grupp av socialt verksamma personer och således inte heller tjänsteläkarna. I stället bör det ankomma på nämnden själv att avgöra, huruvida församlingsprästen eller annan socialt intresserad person skall tillkallas för att såsom sakkunnig delta i överläggningarna. Ehuru det måhända är självklart, att nämnden har denna befogenhet, synes en bestämmelse härom böra intagas i lagen.»

6 §.

Departementschefen berör — i det avsnitt i propositionen som behandlar socialhjälpens innehåll — ett av socialvårdskommittén framlagt förslag om skyldighet att lämna b i s t å n d i p e r s o n l i g a a n g e l ä g e n h e t e r samt anför härom bl. a. följande.

»Enligt min mening är det uppenbart, att många socialnämnder ej kommer att vara tillräckligt rustade för att bemästra alla de uppgifter, som enligt förslaget skulle läggas å dem. Å andra sidan är det önskvärt, att nämnderna i all den utsträckning som det finnes möjligt står allmänheten till tjänst med råd och upplysningar samt annat personligt bistånd, och detta oavsett om behov av ekonomisk hjälp föreligger eller ej. Redan nu torde åtskilliga fattigvårdsstyrelser bedriva verksamhet av detta slag, ehuru någon skyldighet härtill inte föreligger. Denna praxis synes vara förtjänt av att lagfästas. Att närmare precisera de skyldigheter, som i detta avseende bör åligga socialnämnderna, torde dock med hänsyn till livets mång-

skiftande förhållanden knappast vara möjligt. Det bör också beaktas, att somliga nämnder kommer att ha större resurser än andra för att bedriva sådan biståndsverksamhet. Jag tänker härvid särskilt på skillnaden mellan å ena sidan storstäderna, där socialläkare och annan specialutbildad personal står till nämndernas förfogande, och å andra sidan landsbygden, där verksamheten i stor utsträckning torde komma att handhavas av valda förtroendemän. Man synes därför böra nöja sig med ett i allmänna ordalag hållet stadgande, som ålägger nämnderna att ställa sin erfarenhet och sakkunskap på det sociala området till förfogande för dem, som anser sig vara i behov av ett personligt bistånd, varmed i detta sammanhang bör förstås inte bara rådgivning och upplysning utan även hjälp med praktiska angelägenheter av mera personlig natur, t. ex. omhändertagande av egendom vid sjukhusvistelse. Det bör ankomma på nämnderna själva att fritt pröva, huruvida i det enskilda fallet bistånd av här avsedd art skall lämnas eller ej, liksom också att avgöra, på vilket sätt biståndet skall givas; i många fall torde sökanden bäst betjänas om nämnden hänvisar honom till något specialorgan, t. ex. arbetsförmedlingens avdelning för arbetsvård eller central för psykisk vård. Besvärsrätt bör inte föreligga i de enskilda ärendena.

I enlighet med vad som anförts föreslår jag att i den nya lagen upptages ett stadgande, enligt vilket socialnämnd har att tillhandagå allmänheten med råd och upplysningar i frågor, som äger samband med nämndens verksamhet, samt, där så lämpligen kan ske, lämna annat bistånd i personliga angelägenheter. Stadgandet synes böra inflyta i den paragraf, i vilken nämndens skyldigheter i övrigt regleras.»

8 §.

Departementschefen anför i fråga om den delegation av beslutanderätten som i förevarande paragraf föreslås bl. a. följande.

»Åtminstone i de större kommunerna torde socialnämnderna få att ta befattning med ett stort antal ärenden av skiftande natur. En del av dessa ärenden kommer med all säkerhet att vara av helt rutinmässig karaktär, och lagstiftningen bör med hänsyn härtill inte vara så utformad, att nämnden blir nödsakad att i plenum fatta beslut i varje enskilt ärende. Det bör emellertid inte ifrågakomma att tillåta nämnden att efter eget gottfinnande delegera sin beslutanderätt. Å andra sidan synes det knappast erforderligt att — såsom gäller beträffande kommunens styrelse — reglera delegationsrätten i ett av länsstyrelsen fastställt reglemente. Den lämpligaste lösningen synes mig i stället vara att — på sätt föreskrivits beträffande de oreglerade nämnderna — överlåta åt kommunens fullmäktige att besluta, att socialnämnden skall äga uppdraga åt särskild inom nämnden bildad avdelning eller åt ledamot av nämnden eller åt i kommunens tjänst

anställd befattningshavare att fatta beslut i vissa grupper av ärenden. I samband med att ett sådant beslut fattas bör fullmäktige vara skyldiga att angiva, i vilka slag av ärenden delegationsrätt skall föreligga. Jag förutsätter, att kommunerna härvid kommer att iakttaga en viss försiktighet och inte medge delegation av beslutanderätten i ärenden av större vikt. — — —»

Motioner

Stadgandet i 4 § att vad som i kommunallagen är stadgat rörande kommunens styrelse skall äga motsvarande tillämpning i fråga om socialnämndens protokoll behandlas i de likalydande *motionerna I: 548 och II: 677*. I motionerna uttalas att fattigvårdslagens bestämmelse att endast fattigvårdsstyrelsens beslut och skälen härför skall antecknas i protokollet bör gälla även för socialnämnden samt anföres beträffande det i propositionen framlagda förslaget:

Denna noggranna protokollföring kan vara berättigad när det gäller kommunens beslutande och verkställande organs sammanträden, men i fråga om socialhjälpnämnden synes det vara ett onödigt betungande arbete, som ibland kan vara mer till skada än nytta. I nämnder, där det gäller åtgärder och ingripanden riktade direkt mot personer och många gånger av ömtålig karaktär, kan det vara till uppenbar skada om vederbörande får kännedom om var och en ledamots personliga ställningstagande.

Frågan om socialnämndens protokoll behandlas även i de likalydande *motionerna I: 552 och II: 682*. Motionärerna finner det angeläget, att bestämmelserna om protokollet göres enklare och att föreskriften om intagande av de enskilda ledamöternas vota bortfaller, samt hemställer, »att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om snabb utredning och förslag — — — om förenkling och förkortning av bestämmelserna angående socialnämndens protokoll för tillgodoseende av de syften, som i det föregående angivits». I motionerna anföres bl. a.:

Vad beträffar formen för en sådan ändring märkes att det torde kunna ifrågasättas, att den bör ske inte bara i socialhjälpslagen utan redan i 39 § kommunallagen angående kommunstyrelsens protokoll. Om man gör detta organs protokoll enklare än fullmäktiges och därvid också tillgodoser det nyssnämnda önskemålet, kan sedan socialhjälpslagen få den form som föreslagits i propositionen. Det blir sålunda fråga om endast en ändring av kommunallagen. På så sätt skulle man även i de övriga sociala lagar, som här blir aktuella, kunna inskränka sig till rena hänvisningen till kommunallagen.

I denna situation anser vi oss böra inskränka oss till att föreslå, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära en utredning om ändring av kommunallagen i angivet syfte eller, om sådan ändring inte befinner lämplig, om annan åtgärd för tillgodoseende av de här anförda önskemålen.

I *motionen II: 651* yrkas, att den enligt FvL gällande rätten för präster skapet att närvara vid fattigvårdsstyrelsens sammanträden överföres till socialhjälpslagen samt att för den skull i 5 § denna lag införes ett nytt stycke av följande lydelse: »Kyrkoherde eller hans ställföreträdare är berättigad att deltaga i socialnämndens förhandlingar. I annexförsamling där komminister finnes anställd äger denne eller den hans tjänst förestår nämnda befogenhet när kyrkoherden ej själv är tillstädes».

I de likalydande *motionerna I: 547 och II: 679* hemställas, att riksdagen i fråga om utformningen av 6 § måtte beakta följande i motionerna anförda synpunkter.

I 6 §, där socialnämndens förvaltningsområde regleras, utsäges bl. a. att socialnämnden »äger att från kommunens styrelse» infordra de yttranden och upplysningar som erfordras för fullgörande av nämndens uppgifter. Med beaktande av att drätselkammare, respektive kommunalnämnd på det kommunala planet är att betrakta som i visst hänseende överordnad instans i förhållande till socialnämnden synes en sådan omformulering av detta stadgande böra ske, att denna relation mellan de berörda förvaltningsorganen beaktas.

Utskottet

Såsom utskottet ovan i utlåtandet berört har frågan om den kommunala organisationen av socialhjälp efter det socialvårdskommittén år 1950 avgav sitt betänkande kommit i ett ändrat läge genom antagandet år 1953 av den nya kommunallagen. Redan med hänsyn härtill bör, såsom departementschefen funnit, socialvårdskommitténs tanke om en socialnämnd med en central ställning i den kommunala socialvårdsorganisationen icke genomföras. Socialnämnden bör i stället få i huvudsak samma ställning som fattigvårdsstyrelsen nu har, och dess verksamhet bör så långt det är praktiskt lämpligt regleras genom hänvisningar till kommunallagens motsvarande bestämmelser.

Stadgandet i 3 § andra stycket, varigenom möjlighet till proportionellt val öppnas, medför att den nu gällande bestämmelsen i FvL, att minst en av ledamöterna och en av suppleanterna i fattigvårdsstyrelsen skall vara kvinna, icke erhåller någon motsvarighet. Häremot har utskottet icke något att erinra. Önskvärdheten av att kvinnor inväljes i socialnämnden torde numera, såsom departementschefen anför, framstå såsom så självklar, att anledning saknas att genom tvingande bestämmelser tillföra nämnden kvinnliga ledamöter.

Enligt propositionens förslag kommer genom hänvisning i 4 § till 39 § kommunallagen även vad i 24 § sagda lag är stadgat om protokollsinnehåll att bli tillämpligt å socialnämnden. Detta innebär, att socialnämndens protokoll skall innehålla förteckning å närvarande ledamöter

samt för varje ärende, efter en kortfattad redogörelse för dess beskaffenhet, angiva däri framställda förslag och yrkanden som ej återkallats samt av nämnden i ärendet fattat beslut ävensom där omröstning ägt rum redogörelse för propositionsordningen och uppgift om huru många röstat för eller emot. Har omröstning skett öppet skall i protokollet angivas huru envar röstat. Förslaget går vida längre än motsvarande bestämmelse i FvL, enligt vilken i protokollet över fattigvårdsstyrelsens sammanträden skall antecknas styrelsens beslut och skälen därför. Det i propositionen upptagna förslaget har icke närmare kommenterats av departementschefen. Denne anför beträffande hela det komplex av regler i kommunallagen till vilka i 4 § socialhjälpslagen hänvisas endast, att kommunallagens regler synes vara av så allmängiltig karaktär, att de bör äga motsvarande tillämpning beträffande socialnämnden. Vissa fördelar står givetvis att vinna, om reglerna för protokolleringen i olika kommunala nämnder och organ göres likalydande. Enligt utskottets mening föreligger emellertid i fråga om socialnämndens protokoll icke samma skäl till utförlighet som i fråga om kommunalfullmäktiges och kommunalstyrelsens protokoll. Den i propositionen föreslagna protokolleringsskyldigheten skulle framtvinga ett betydande skrivarbete och enligt utskottets mening bli onödigt betungande för nämnderna. I *motionerna I: 548 och II: 677* samt *I: 552 och II: 682* göres vissa uttalanden av innebörd, att socialnämndens beslut är av ömtålig natur såsom avseende åtgärder eller ingripanden, vilka direkt berör eller är riktade mot enskilda personer, och att det kan vara till uppenbar skada, om vederbörande får kännedom om ledamöternas personliga ställningstagande. Dessa erinringar kan enligt utskottets mening ej fränkännas betydelse. Härtill kommer att anmärkningar ej synes ha riktats mot den nu enligt FvL tillämpade ordningen. Enligt utskottets mening är det ej erforderligt, att socialnämndens protokoll upptager annat än — förutom förteckning å närvarande ledamöter — för varje särskilt ärende nämndens beslut och skälen därför. En sådan lösning överensstämmer i huvudsak med vad som yrkas i förstnämnda motioner, *I: 548 och II: 677*. Yrkandet i *motionerna I: 552 och II: 682*, att frågan om förenkling och förkortning av bestämmelserna angående socialnämndens protokoll skall göras till föremål för särskild utredning, åsyftar väsentligen detsamma, men i dessa motioner ifrågasättes, om icke jämväl bestämmelserna om kommunstyrelsens protokoll borde göras enklare, var-efter socialhjälpslagen kunde få den form med hänvisning till kommunallagen som i propositionen föreslås. Såsom utskottet ovan antytt talar emellertid i fråga om kommunstyrelsen icke samma skäl emot en vidlyftigare protokollering som i fråga om socialnämnden. Reglerna om kommunstyrelsens protokoll har vidare varit i kraft endast sedan den 1 januari 1955, och tillräcklig erfarenhet saknas ännu för att frågan om en ändring skulle böra aktualiseras. Utskottet anser därför, att vad utskottet i fråga om socialnämndens protokoll ovan förordat bör lagfästas genom särskild bestämmelse i

socialhjälpslagen, och avstyrker yrkandet om särskild utredning. Utskottet har i förslag till utformning av 4 § upptagit en bestämmelse av den innebörd utskottet ovan förordat.

I 5 § föreslås bl. a., att socialnämnd skall äga att vid behov tillkalla särskilda sakkunniga att deltaga i nämndens överläggningar. Stadgandet i 13 § FvL, att kyrkoherde eller hans ställföreträdare är berättigad att deltaga i fattigvårdsstyrelsens förhandlingar har däremot icke upptagits i propositionen. I *motionen II: 651* föreslås emellertid, att nämnda stadgande överföres till socialhjälpslagen. Utskottet, som erinrar om att enligt FvL även tjänsteläkare äger deltaga i fattigvårdsstyrelsens förhandlingar, delar departementschefens uppfattning, att en lagfäst rätt att närvara vid socialnämndens sammanträden inte bör tillerkännas någon särskild persongrupp utan att det bör ankomma på nämnden att själv avgöra, om viss socialt verksam eller socialnämndens verksamhet eljest närstående person skall tillkallas för att som sakkunnig deltaga i överläggningarna. Det är emellertid givetvis av vikt, att socialnämnden utnyttjar den sakkunskap och personkänedom, som må finnas hos prästerskapet eller andra. Att nämnden i den mån kyrkliga eller andra församlingar eller organisationer bedriver social verksamhet, som berör nämndens, bör samarbeta med desamma framgår för övrigt av vad som i sådant hänseende föreslås i 7 §.

Som en väsentlig nyhet föreslås i 6 §, att socialnämnden skall ha att tillhandagå allmänheten med råd och upplysningar i frågor, som äger samband med nämndens verksamhet, samt, där så lämpligen kan ske, lämna annat bistånd i personliga angelägenheter. Redan fattigvården företer visserligen i olika avseenden ett ganska starkt inslag av personligt betonad hjälpverksamhet, men det bistånd som sålunda lämnas avser endast understödstagare. Enligt propositionens förslag gäller ingen sådan begränsning i fråga om personkretsen, och vidare riktar stadgandet uppmärksamheten på önskvärdheten av en allmän utvidgning av den kurativa verksamheten inom socialvården. Avgörandet av huruvida och på vilket sätt här avsedd hjälp skall lämnas bör, såsom departementschefen uttalat, ankomma på nämnderna själva. Även i övrigt kan utskottet ansluta sig till vad departementschefen i frågan anfört.

I anledning av yrkandet i *motionerna I: 547 och II: 679* om viss omformulering av stadgandet i 6 § tredje stycket, enligt vilket socialnämnden skall äga att från kommunens styrelse infordra de yttranden och upplysningar som erfordras för fullgörande av nämndens uppgifter, erinrar utskottet om att det av motionärerna berörda i n b ö r d e s f ö r h å l l a n d e t m e l l a n k o m m u n e n s s t y r e l s e o c h s o c i a l n ä m n d e n redan kommit till uttryck i lagtext, nämligen i 30 § kommunallagen. Enligt denna paragraf skall kommunens styrelse leda förvaltningen av kommunens angelägenheter

och hava inseende över övriga nämnders verksamhet. Att i nu förevarande sammanhang i lagtexten ytterligare framhäva detta förhållande synes utskottet icke erforderligt. Mot den sakliga innebörden av det i propositionen föreslagna stadgandet synes icke heller föreligga anledning till erinran. Socialnämnden bör vara tillförsäkrad rätt att av kommunens övriga organ erhålla de yttranden och upplysningar, som erfordras för att nämnden skall kunna fullgöra sina i lag bestämda uppgifter. Någon anledning att härutinnan undantaga kommunens styrelse eller att giva den en annan ställning än övriga nämnder föreligger enligt utskottets mening icke. Utskottet tillstyrker därför, att riksdagen i nu förevarande del antager lagtexten i den utformning den erhållit i propositionen.

Bestämmelserna i 8 § om delegation av beslutanderätten ansluter sig nära till motsvarande bestämmelser i kommunallagen, och utskottet har ej funnit anledning till erinran mot desamma.

Allmänna bestämmelser om socialhjälp, 12—14 §§

Rubricerade paragrafer behandlas i propositionen under rubriken socialhjälpens innehåll.

Departementschefen

Departementschefen anför till en början:

»Genom 1871 års fattigvårdsförordning infördes i vår lagstiftning den karakteristiska uppdelningen i obligatorisk fattigvård, som den enskilde har rätt att kräva och samhället skyldighet att lämna, samt frivillig fattigvård, som det står samhället fritt att lämna. Uppdelningen behölls i 1918 års fattigvårdslag, varvid dock en mindre utvidgning av området för den obligatoriska fattigvården kom till stånd. Kommitténs förslag överensstämmer med gällande lagstiftning såtillvida, att den enskilde i vissa fall skall ha rätt att erhålla och samhället skyldighet att lämna socialhjälp. Förslaget inrymmer med andra ord regler om obligatorisk socialhjälp av samma karaktär som den nuvarande obligatoriska fattigvården. Däremot innebär kommitténs förslag i fråga om frivillig socialhjälp markanta avvikelser från vad som nu gäller i fråga om frivillig fattigvård.»

Beträffande den obligatoriska socialhjälpen anför departementschefen bl. a.:

»I sak innebär kommitténs förslag i förevarande hänseende inte någon annan avvikelse från vad som nu gäller än att obligatorisk socialhjälp skall utgå till två grupper av behövande, som f. n. inte har rätt till obligatorisk fattigvård, nämligen dels arbetslösa och dels personer, som visserligen inte är arbetsoförmögna men som av hälsoskäl bör avhålla sig från arbete.

Någon inskränkning av det nuvarande området för den obligatoriska hjälpen har således ej föreslagits av kommittén. Ej heller i remissyttrandena har något yrkande härom framställts, och även jag är av den uppfattningen, att området för den obligatoriska hjälpen inte är för vidsträckt. Jag kan därför direkt övergå till frågan, huruvida de av kommittén föreslagna utvidgningarna bör komma till stånd.

Vad först angår de arbetslösa förutsätter kommitténs förslag, att den nuvarande kontantunderstödsverksamheten vid arbetslöshet slopas som särskild hjälpform och uppgår i socialhjälp. Detta bygger, såsom redan framhållits, i sin tur på förutsättningen, att betydande statsbidrag kommer att utgå till kommunernas kostnader för socialhjälp. Redan i samband med behandlingen av grunderna för den nya lagstiftningen har jag tagit ståndpunkt till hithörande spörsmål. Jag har därvid uttalat som min uppfattning, att socialhjälp borde finansieras av kommunerna utan bidrag av statsmedel samt att den nuvarande kontantunderstödsverksamheten vid arbetslöshet borde bestå vid sidan av socialhjälp. Som en konsekvens härav har jag förklarat, att de arbetslösa bör i socialhjälpshänseende intaga samma ställning som de nu gör i fattigvårdshänseende, vilket innebär att jag ej kan biträda kommitténs förslag om obligatorisk socialhjälp till arbetslösa. Jag saknar därför anledning att här uppehålla mig vid sistnämnda spörsmål. Jag anser mig dock böra framhålla, att obligatorisk socialhjälp givetvis skall utgå till en arbetslös persons make och barn, om beträffande dem förutsättningarna är uppfyllda för erhållande av sådan hjälp. Vidare bör en person, som på grund av sjukdom är oförmögen att försörja sig, ha rätt till obligatorisk hjälp utan hinder därav att han samtidigt är att anse som arbetslös.

Mot den nuvarande fattigvårdslagstiftningen har stundom riktats den invändningen, att den inte garanterar hjälp förrän arbetsförmågan gått förlorad. Genom kommitténs förslag att obligatorisk socialhjälp skall utgivas även till personer, som med hänsyn till sitt hälsotillstånd bör helt eller delvis avhålla sig från arbete, undanröjes denna invändning. Härigenom kommer området för den obligatoriska hjälpen att utvidgas på ett sätt, som länge ansetts önskvärt. Förslaget har i denna del så gott som enhälligt tillstyrkts under remissbehandlingen och även jag anser att det bör lagfästas.

Genomföres denna utvidgning kommer den första förutsättningen för att obligatorisk socialhjälp skall utgå att vara, att den hjälpbehövande antingen är minderårig eller att han på grund av ålderdom, sjukdom, lyte eller eljest bristande kropps- eller själskrafter inte kan försörja sig genom arbete eller att han av hälsoskäl bör helt eller delvis avhålla sig från arbete. Härutöver bör, i likhet med vad som nu gäller, krävas dels att vederbörande s a k n a r m e d e l för att tillgodose de behov, som den obligatoriska hjälpen är avsedd att täcka, och dels att hans behov i n t e a v h j ä l p e s p å

annat sätt; i dessa båda hänseenden har varken kommittén eller remissinstanserna ansett det påkallat att vidtaga någon ändring i nuvarande regler.

I fråga om vad som bör rymmas inom den obligatoriska hjälpen överensstämmer kommitténs förslag i allt väsentligt med vad som nu gäller. Under remissbehandlingen har endast smärre meningsskiljaktigheter yppats rörande denna fråga och även jag anser, att Fvl:s regler i förevarande hänseende i stort sett är väl avvägda.

Enligt kommitténs förslag skall den obligatoriska hjälpen omfatta bl. a. vad som erfordras för livsuppehållet. Därmed torde åsyftas det samma, som i Fvl uttryckes genom orden det underhåll, som är erforderligt. Det torde inte vara möjligt att i lagtexten närmare precisera vad som avses med ifrågavarande uttryck, men Fvl:s liksom också förslagets andemening synes kunna uttryckas så, att vederbörande skall erhålla vad som i allmänhet å den ort, där hjälpen lämnas, anses erforderligt för att vederbörande skall kunna leva under drägliga förhållanden, alltså inte bara vad som åtgår till mat, husrum och kläder utan även vad som behövs för inventarieutrustning och annat dylikt. Givetvis bör hjälpen inte utmätas så snålt, att vederbörande nätt och jämnt hålles över svältgränsen, men å andra sidan bör hjälpen inte heller vara så frikostig, att hjälptagaren beredes en högre levnadsstandard än den, på vilken fullt självförsörjande medborgare i små ekonomiska omständigheter lever. Det torde få ankomma på de tillämpande myndigheterna att från fall till fall avgöra, vad som med hänsyn till förhållandena på orten och hjälptagarens personliga omständigheter kan anses erforderligt för hans livsuppehälle.

Den obligatoriska hjälpen skall enligt kommittén vidare omfatta erforderlig vård. Inte heller i detta avseende åsyftas någon ändring i förhållande till vad som gäller enligt Fvl.

Med anledning av vad som under remissbehandlingen anförts beträffande innebörden av uttrycket erforderlig vård, vill jag som min mening uttala, att även specialvård — tandvård häri inbegripen — bör omfattas av den obligatoriska hjälpen, givetvis under förutsättning att dylik vård kan anses erforderlig. Frågan huruvida denna förutsättning är uppfylld torde endast kunna bedömas från fall till fall med beaktande av samtliga föreliggande omständigheter. Med hänsyn till den mångfald av variationer, som livet företer, och de framsteg, som den medicinska forskningen ständigt gör, bör det inte komma i fråga att härvidlag binda rättstillämpningen. Såsom kommittén framhållit, ligger det vidare i sakens natur, att samhällets skyldigheter att lämna vård ökas allteftersom vårdmöjligheterna i allmänhet förbättras. Det bör emellertid framhållas, att den allmänna sjukförsäkringen i detta avseende innebär en betydande avlastning av socialhjälpens.

Kommittén har diskuterat, huruvida kostnaden för kläder åt behövande personer på anstalter borde bestridas av anstalternas huvudmän eller genom socialhjälp. Enligt min mening saknas anledning att i detta lagstiftningsärende ålägga anstalternas huvudmän att helt eller delvis bestrida dessa kostnader. I den mån vederbörandes behov av kläder inte tillgodoses vare sig genom anstalten eller på annat sätt, bör socialhjälp enligt vanliga regler utgå för ändamålet.

I likhet med kommittén anser jag, att fickpengar bör inbegripas i det livsuppehälle och den vård, som kommunerna är skyldiga att tillhandahålla. Detsamma bör gälla i fråga om sådan reshjälp, som erfordras för att bereda vederbörande vad som är att hänföra till livsuppehållet eller för att möjliggöra för honom att komma i åtnjutande av erforderlig vård. Liksom nu bör vidare begravningshjälp falla under den obligatoriska hjälpen. Uttryckliga stadganden rörande de förmåner, som nu berörts, torde inte vara behövlige.

I överensstämmelse med vad som gäller enligt Fvl bör obligatorisk hjälp till minderårig även avse u p p f o s t r a n.»

Departementschefen behandlar vidare de regler, som föreslagits rörande socialhjälp av icke obligatorisk karaktär, och erinrar till en början om att kommunerna f. n. har i princip oinskränkt rätt att utge frivillig fattigvård i all den utsträckning de anser lämpligt. Den enda begränsningen ligger däri, att själva uttrycket fattigvård förutsätter en individuell behovsprövning.

Departementschefen anför i frågan bl. a.:

»Enligt kommitténs förslag skall kommunerna inte längre ha den frihet att bevilja hjälp åt behövande personer, som Fvl tillerkänner dem. Som skäl härför har kommittén bl. a. anført, att en kommuns rättighet att bedriva hjälpverksamhet givetvis borde vara mera begränsad i ett system, enligt vilket en betydande del av hjälpen finansierades av statsmedel, än i ett system, som förutsatte, att kommunen själv skulle bära hela kostnaden för meddelad hjälp. Om en kommun medgäves rätt att på egen hand bevilja socialhjälp med betydande statsbidrag, skulle enligt kommitténs mening fara föreligga för missbruk.

Under remissbehandlingen har kommitténs förslag i nu berörda delar rönt en påfallande stark kritik, vilken enligt min mening i allt väsentligt måste anses befogad.

Ett karakteristiskt drag i den nuvarande lagstiftningen är, att kommunerna har full frihet att bevilja fattigvård i all den utsträckning de själva finner lämpligt. Tack vare denna obundenhet kan de mest skiftande behov tillgodoses och hjälpen differentieras efter omständigheterna i varje särskilt fall. De möjligheter, som lagstiftningen sålunda öppnar för kommunerna,

har på många håll tillvaratagits på ett mycket förtjänstfullt sätt; särskilt i de större kommunerna bedrivs numera en vidsynt hjälpverksamhet, som är stadd i ständig utveckling. Det är enligt min mening angeläget, att kommunerna genom egna initiativ bidrar till en fortsatt utveckling på detta område. Om kommitténs förslag godtages skulle emellertid kommunernas handlingsfrihet i förevarande hänseende begränsas genom detaljerade regler om när hjälp borde eller finge utgå. Följden härav bleve måhända, att standarden i kommuner med mindre utvecklade socialvård komme att höjas, men å andra sidan kan det starkt befaras, att standarden i andra kommuner skulle sänkas; i yttrandena har flera exempel anförts rörande behov, som nu tillgodoses genom fattigvård men som enligt förslaget inte skulle kunna tillgodoses genom socialhjälp. Det bör vidare beaktas, att samhällsutvecklingen kan leda till att nya behov uppkommer, som inte kan förutses men som det likväl kan befinnas angeläget att avhjälpa. Överhuvudtaget synes det inte möjligt att i en lagstiftning, som syftar till att lämna hjälp utan hänsyn till vad som förorsakat hjälpbehovet, katalogisera de olika hjälpbehoven. En sådan katalogisering måste av naturliga skäl bli ofullständig och kan leda till att verksamheten begränsas.

Det främsta skälet till att kommittén velat beskära kommunernas handlingsfrihet torde vara att söka i det av kommittén föreslagna finansierings-systemet. Detta skäl bortfaller helt om man, såsom jag förordat, avstår från tanken på att ge statsbidrag till socialhjälpverksamheten och låter kommunerna själva bära kostnaderna härför. Om så sker, saknas enligt min mening all anledning att inskränka kommunernas nuvarande rätt att lämna hjälp i den omfattning de anser önskvärdt. Detta hindrar naturligtvis inte att en rekommendation intages i lagen om att hjälp bör utgå i vissa fall, t. ex. för ändamål som avses i förslagets 4 §. Att till en sådan rekommendation knyta befogenhet för länsstyrelserna att mot kommunernas vilja ålägga dem att utge hjälp synes emellertid inte böra komma i fråga, därest statsbidrag ej skall utgå. Under sådana omständigheter anser jag, att man bör avstå från att i lagen framhäva vissa hjälpbehov framför andra.

Vad särskilt angår de av kommittén uttalade farhågorna för att en fullständig frihet för kommunerna att bevilja reshjälp skulle kunna missbrukas, vill jag endast uttala, att sådant missbruk knappast läter kunna förhindras utan en långt gående övervakning och kontroll från statens sida. Emellertid tror jag, att man numera i stort sett kan bortse från risken för illojala förfaranden av det slag, som kommittén haft i tankarna; jag återkommer i avsnittet rörande hemortsrätten till detta spörsmål.

På grund av vad som nu anförts föreslår jag, att kommunerna i likhet med vad som nu gäller får rätt att utge frivillig socialhjälp enligt grunder, som de själva äger bestämma. Om kommunernas fullmäktige icke fastställt några sådana grunder, bör det ankomma på socialnämnden att utge dylik hjälp efter vad nämnden prövar erforderligt.»

Beträffande härefter frågan, i vilken form socialhjälp skall meddelas, bör det enligt departementschefen, i likhet med vad som nu gäller, ankomma på socialnämnden att bestämma detta från fall till fall. I lagen bör dock, uttalar departementschefen, anges vissa riktlinjer, som härvid bör följas. I syfte att betona socialhjälpens karaktär av hjälp till självhjälp borde sålunda föreskrivas, att hjälpen borde lämnas på sådant sätt, att den behövande såvitt möjligt bleve i stånd att för framtiden genom eget arbete försörja sig och de sina.

Departementschefen anför i frågan vidare bl. a.:

»Det ligger i sakens natur, att hjälpbehovets art i främsta rummet måste vara avgörande för vilken hjälpform som skall komma till användning. Enligt vad som blivit upplyst, förekommer det fortfarande i ganska stor utsträckning att hjälp utges in natura, t. ex. genom matanvisningar. Denna hjälpform, som är starkt traditionsbunden, är givetvis den mest lämpliga i fall, där risk kan anses föreligga för att kontant understöd inte skulle komma till behörig användning, t. ex. därför att hjälptagaren är alkoholmissbrukare eller visat sig sakna förmåga att hushålla med kontanta medel. Även hjälpbehovets art kan ibland vara sådan, att naturformen är att föredraga; som exempel härpå kan nämnas att vederbörande har behov av en viss konkret sak, t. ex. inventarieutrustning till hemmet. Om inte dylika omständigheter föreligger, bör emellertid, såsom kommittén föreslagit, hjälpen i regel utgå med kontant belopp. Lämnas hjälpen på dylikt sätt får hjälptagaren nämligen tillfälle att självständigt sköta sin ekonomi, vilket kan vara av stort värde med tanke på hans framtida självförsörjning. Kontantlinjen synes särskilt lämplig i sådana fall, där fortlöpande hjälp utgår periodvis.

Om hjälptagaren har behov av vård bör det ankomma på socialnämnden att draga försorg om att hans vårdbehov blir tillgodosett. Detta torde i många fall kunna ske i vederbörandes hem, t. ex. genom att nämnden betalar kostnaderna för hemvårdarinna. I somliga fall kan det vara lämpligt att vårdbehovet tillgodoses genom inackordering i enskilt hem; denna utväg bör dock inte anlitas med mindre nämnden förvissat sig om att den behövande kommer att få en god omvårdnad i inackorderingshemmet. Någon skyldighet att upprätta skriftligt kontrakt rörande inackorderingens synes ej böra föreskrivas. Erfordras sjukhus- eller anstaltsvård, bör det älligga nämnden att vidtaga åtgärder för att bereda dylik vård. Anses plats böra beredas å ålderdomshem eller annat dylikt hem, bör nämnden föranstalta därom. Nämndens uppgifter på hithörande område torde kunna karakteriseras så, att nämnden har att föranstalta om att varje vårdbehövande får möjlighet till vård i den form som med hänsyn till vårdbehovets art och övriga omständigheter prövas mest lämplig.

Såsom kommittén framhållit förekommer det i praxis att en fattigvårdsstyrelse, i stället för att själv ställa medel till förfogande t. ex. för inköp av en arbetsmaskin, tecknar borgen å ett lån, som är avsett att användas för ändamålet. Det har dock varit omstritt, huruvida detta förfaringssätt står i överensstämmelse med gällande lagstiftning. Oavsett hur därmed må förhålla sig, vill jag uttala som min uppfattning, att det i vissa fall kan vara lämpligt att meddela hjälp i den mera affärsmässiga form, som tecknande av borgen innebär. Särskilt då det är fråga om personer, som är angelägna att själva reda upp sina svårigheter, kan det — inte minst ur psykologiska synpunkter — vara av värde, att vederbörande betraktar sig själv som en vanlig låntagare i en bank och att han får tillfälle att sköta sina affärer på samma sätt som andra låntagare. Jag kan därför inte finna annat än att de kommuner, som själva vill meddela hjälp genom att teckna borgen, bör ha möjlighet att göra detta. För att undanröja den ovisshet, som råder huruvida den nuvarande lagstiftningen medger ett dylikt förfaringssätt, synes uttryckliga bestämmelser härom böra intagas i den nya lagen.

I likhet med kommittén anser jag, att det bör ankomma på kommunens fullmäktige att avgöra, huruvida socialnämnden skall äga rätt att teckna borgen för hjälpsökande.

Sedan kommittén framlade sitt förslag och yttranden däröver avgavs, har en ny kommunallag antagits och trätt i kraft. Enligt denna är den underställningsfria låne- och borgensteckningsrätten inte längre beroende på skattetryckets höjd utan baserad på skatteunderlaget. Lån får numera utan underställning upptagas till ett sammanlagt belopp motsvarande för stad som ej deltar i landsting sju kronor per skattekrona och för annan kommun fem kronor per skattekrona. Sådant lån skall utom i vissa undantagsfall vara ställt att återbetalas inom fem år och, därest lånetiden är mer än ett år, att årligen avbetalas. Med lån likställes borgen. Vidare medger den nya lagen, att kommunerna får nyttja medel ur sina fonder utan att den underställningsfria låne- och borgensteckningsrätten därmed anses tagen i anspråk. Härigenom har den underställningsfria låne- och borgensteckningsrätten vidgats avsevärt.

Enligt min mening saknas anledning att beträffande borgen, som tecknas med stöd av socialhjälpslagen, göra undantag från den nya kommunallagens underställningsregler. I samband med att socialnämnden bemyndigas att teckna borgen, bör det ankomma på kommunens fullmäktige att fastställa det sammanlagda belopp, för vilket borgen högst får tecknas. Detta belopp bör vara så avvägt, att kommunens rätt att teckna borgen inte överskrides ens om bemyndigandet skulle utnyttjas till fullo. Det bör med andra ord inte ankomma på socialnämnden att i varje särskilt fall göra sig underrättad, huruvida en tillänt borgenförbindelse, som faller inom

5 — Bihang till riksdagens protokoll 1955. 9 saml. 2 avd. Nr 39

ramen för bemyndigandet, kan inrymmas i kommunens underställningsfria borgensrätt.

I det följande kommer jag att föreslå, att hjälptagaren i regel inte skall vara skyldig att återbetala vad han erhållit i obligatorisk hjälp. Härav följer, att hjälp i form av borgen endast bör kunna lämnas, då hjälpen har karaktär av en frivillig prestation från kommunens sida. Det ligger emellertid i sakens natur, att borgensteckning inte bör användas i andra fall än då vederbörande har behov av ett större engångsbelopp, t. ex. för att bekosta utbildning eller inköpa redskap, verktyg eller annat dylikt. Detta synes böra komma till uttryck i lagtexten.

Givetvis bör det ankomma på nämnden att från fall till fall pröva, huruvida hjälp bör lämnas i form av borgen. Eftersom nämnden härvid kommer att röra sig inom området för den frivilliga hjälpen, kommer det att stå nämnden fritt att för borgensteckning uppställa de villkor, som anses erforderliga för att lånemedlen skall komma till behörig användning.

Med den konstruktion av den frivilliga socialhjälp, som jag föreslagit, synes själva borgensteckningen lagtekniskt sett böra betraktas som en form av socialhjälp.»

Motioner

I de likalydande *motionerna I: 552 och II: 682* yrkas att 13 § om frivillig socialhjälp måtte erhålla följande lydelse.

13 §.

I andra fall än vad som avses i 12 § må socialhjälp meddelas efter vad socialnämnden prövar erforderligt. Därvid bör nämnden låta sig särskilt angeläget vara att avhjälpa behov av socialhjälp för livsuppehälle och vård, även när behovet är betingat av andra omständigheter än dem som omförmälas i 12 §, samt att eljest meddela socialhjälp, där detta prövas påkallat för att förbättra en persons förmåga till självförsörjning.

En utförlig motivering för den föreslagna utformningen av paragrafen lämnas i motionerna. Utskottet får här hänvisa till det avsnitt om förebyggande hjälp, som återfinnes i motionen II: 682, s. 2—9, där dock även vissa andra frågor behandlas, såsom om socialläkare, en fråga vartill utskottet återkommer nedan vid behandlingen av 16 §.

I fråga om borgensinstitutet, som regleras i 14 § tredje stycket, uttalas i de likalydande *motionerna I: 547 och II: 679*, att det är angeläget att borgen skall kunna tecknas också vid fall av bostadsanskaffning eller bostadsförbättring.

I de likalydande *motionerna I: 552 och II: 682* föreslås, att stadgandet om borgen skall erhålla följande lydelse:

Kommunens fullmäktige må medgiva, att socialnämnden, om socialhjälp finnes höra utgå till bekostande av utbildning eller inköp av redskap, verktyg eller annat dylikt i stället för att bevilja kontant understöd, tecknar borgen å lån, som erfordras för ändamålet. Dylikt medgivande må även avse tecknande av borgen å lån, som erfordras för en hjälpbehövandes uppehälle och vård, under förutsättning att personen är i behov av socialhjälp enligt 12 § och att han är i besittning av tillgångar, vilka för det närvarande icke kunna utnyttjas för hans försörjning, dock att borgensteckningen i dylikt fall icke må avse högre lånebelopp än vad som svarar mot tillgångarnas värde.

Utskottet

I förevarande avsnitt regleras bl. a. frågor rörande socialhjälpens innehåll. Den gällande uppdelningen i FvL i obligatorisk hjälp, som den enskilde har rätt att kräva och kommunen skyldighet att lämna, samt frivillig hjälp, som det står kommunen fritt att lämna, bibehålles i propositionen.

Den obligatoriska socialhjälpens behandlas i 12 § och överensstämmer så till vida med den obligatoriska fattigvården, att som förutsättningar för dess utgivande uppställes dels att hjälpbehovet betingats av särskilda i lagtexten närmare angivna omständigheter, dels att vederbörande själv saknar medel och dels att behovet ej avhjälpes på annat sätt. I fråga om förstnämnda förutsättning — de omständigheter som föranleder hjälpbehovet — föreslås emellertid en betydelsefull utvidgning, som avser den förebyggande hjälpen. Det är ett givet intresse, att samhällets hjälp ges på ett så tidigt stadium, att möjligheterna att sätta den hjälpbehövande i stånd att för framtiden själv försörja sig och de sina kan tillvaratagas på bästa sätt. Mot den nuvarande ordningen har stundom invänts att den ej ger rätt till hjälp förrän arbetsförmågan redan — och ofta definitivt — gått förlorad. Enligt 12 § skall emellertid även den som icke saknar förmåga att försörja sig men som av hälsoskäl likväl bör helt eller delvis avhålla sig från arbete bli berättigad till obligatorisk socialhjälp. Utskottet hälsar denna utbyggnad av den förebyggande hjälpen med tillfredsställelse.

I fråga om vad som bör rymmas inom den obligatoriska socialhjälpens — det livsuppehälle och den vård, som finnes erforderlig — samt den närmare bestämningen härav ansluter sig utskottet till vad departementschefen anfört.

Regleringen i 13 § av den frivilliga socialhjälpens avviker väsentligt från socialvårdskommitténs förslag i motsvarande hänseenden. Socialvårdskommittén ansåg sig nämligen böra begränsa kommunens rätt att utgiva frivillig socialhjälp då en betydande del av hjälpen föreslogs skola finansieras av statsmedel. Propositionen öppnar i förhållande till kommittén vidgade möjligheter till frivillig socialhjälp och lämnar kommunerna fria händer att utforma densamma. Utskottet tillstyrker att den fortsatta

utvecklingen av socialhjälp och anpassningen av densamma efter samhällsutvecklingen och övriga socialvårdsgrenars utbyggnad även i fortsättningen anförtros kommunerna.

Den från fattigvårdslagen till 13 § socialhjälpslagen överförda bestämmelsen, att inom kommunen i första hand dess fullmäktige — och icke socialnämnden — äger bestämma de grunder, enligt vilka frivillig socialhjälp må meddelas, kritiseras i *motionerna I: 552 och II: 682*, i vilka uttalas, att bestämmelsen är att anse såsom ett reliket från fattigvårdslagen och bör utgå. Vidare anföres i motionerna att bestämmelsen lätt kommer i strid med stadgandet i 6 §, att socialnämnden har att bestämma i vilka fall, i vilken omfattning och under vilka former socialhjälp skall meddelas.

Utskottet kan icke dela de i motionerna anförda synpunkterna. Enligt 13 § lämnas kommunerna möjlighet att genom fullmäktige draga upp riktlinjerna för den frivilliga socialhjälp i kommunerna liksom statsmakterna i 12 § reglerat omfattningen av den obligatoriska socialhjälp. Här kan alltså sägas vara fråga om en kommunal lagstiftning. Redan av det sagda framgår, att stadgandet ej är ett reliket från FvL utan uttryck för en principiellt viktig gränsdragning. Att i sista hand lägga ansvaret för utformningen av de generella grunderna för den frivilliga socialhjälp på annat organ än fullmäktige bör redan av principiella skäl ej komma i fråga. Därtill kommer att endast fullmäktige äger den överblick över kommunens finanser och övriga inverkan omständigheter som här erfordras.

Beträffande invändningen, att bestämmelsen lätt kan komma i strid med socialnämndens i 6 § reglerade bestämmanderätt må erinras om att i 12 § givits bestämda gränser för den obligatoriska socialhjälp. Liksom det förhållandet att statsmakterna ger regler för obligatorisk socialhjälp icke kan sägas inkräkta på den verkställande befogenhet som ankommer på socialnämnden, kan ej heller fullmäktiges ifrågavarande regelgivning sägas inkräkta på de befogenheter som bör tillkomma nämnden i fråga om frivillig socialhjälp. För övrigt må anmärkas, att fullmäktige även vid bifall till motionärernas förslag i sista hand kan inverka på utformningen av den frivilliga socialhjälp genom sin anslagspolitik. Utskottet avstyrker alltså motionerna i vad de nu berörs.

I *samma motioner* uttalas vidare att den förebyggande hjälpen fått en mycket mera undanskynd plats i socialhjälpslagen än i FvL och att det är uppenbart att förutsättningarna för densamma i många fall kommer att försämrats. I motionerna yrkas därför, att 13 § kompletteras med ett stadgande, att nämnden bör låta sig särskilt angeläget vara att meddela socialhjälp där detta prövas påkallat för att förbättra en persons förmåga till självförsörjning.

Såsom utskottet ovan vid behandlingen av 12 § framhållit har emellertid

just i fråga om den förebyggande hjälpen i propositionen föreslagits en väsentlig utbyggnad, i det att sådan hjälp gjorts obligatorisk i fråga om den som av hälsoskäl bör helt eller delvis avhålla sig från arbete. Uppmärksamheten riktas vidare i propositionen på den förebyggande hjälpen genom stadgandet i 14 § första stycket att hjälpen — vare sig den är obligatorisk eller frivillig — bör lämnas på sådant sätt, att den behövande såvitt möjligt blir i stånd att för framtiden genom eget arbete försörja sig och de sina.

Den relativt sett väsentligt minskade betydelse socialhjälp fått i vårt socialvårdssystem har enligt utskottets mening skapat helt andra och gynnsammare förutsättningar för att samhällets bistånd i de fall, där socialhjälp dock kommer att utgå, verkligen kommer att lämnas på ett sådant — för tillfället ofta mera kostnadskrävande — sätt, att vederbörande blir i stånd att för framtiden försörja sig, något som för övrigt ligger i kommunernas eget ekonomiska intresse. Skulle det ändå visa sig att i särskilda kommuner intresse saknas för den förebyggande hjälpen torde en allmänt hållen rekommendation vara av mindre värde. Av större betydelse blir här enligt utskottets mening den verksamhet som enligt 52 och 53 §§ skall utövas av länsstyrelsen och socialstyrelsen med biträde av socialvårdskonsulenter och statens socialhjälpinspektör och som kan direkt inriktas på fall där missförhållande yppats.

Den i motionerna föreslagna rekommendationen i 13 § innefattar vidare, att nämnden bör låta sig särskilt angeläget vara att avhjälpa behov av socialhjälp för livsuppehälle och vård när behovet är betingat av andra omständigheter än de som omförmäles i 12 §. Det förhållandet att den fortsatta utvecklingen av den frivilliga socialhjälp anförtratts åt kommunerna hindrar visserligen, såsom departementschefen uttalat, ej att en rekommendation intages i lagen om att hjälp bör utgå i vissa fall. Men departementschefen har — då befogenhet ej föreslagits för annat organ att ålägga socialnämnden att utge socialhjälp — avstått från att i lagen framhäva vissa hjälpbehov före andra. För frivillig socialhjälp finns, till följd av den utformning den obligatoriska hjälpen fått, utrymme dels då behovet är betingat av andra omständigheter än som i 12 § avses och dels då hjälpen anses böra utgå med högre belopp än vid obligatorisk socialhjälp. Motionärerna har framhållit, att det bör vara särskilt angeläget att ge socialhjälp i förstnämnda fall. Man må finna detta riktigt eller ej; rekommendationen är i vart fall för allmänt hållen för att kunna få någon egentlig effekt.

På grundval av det anförda avstyrker utskottet de nu berörda motionsyrkandena.

I fråga om formerna för socialhjälp föreslås i 14 § tredje stycket såsom en betydelsefull nyhet att användningen av borgensinstitutet lagfästes. Utskottet hälsar med tillfredsställelse att den hittills omtvistade

frågan om borgen såsom en form för den generella, behovsprövade hjälpen sålunda löses. Emellertid har institutet genom bestämmelsens utformning — som överensstämmer med vad socialvårdskommittén föreslagit — fått ett tämligen begränsat användningsområde. Borgen föreslås sålunda endast skola användas för bekostande av utbildning eller inköp av redskap, verktyg eller annat dylikt. Enligt utskottets mening är dessa fall lämpliga exempel på när institutet kan användas. Borgen bör emellertid kunna ställas även i andra likartade fall. Den närmare utformningen av institutets användning bör ankomma på kommunerna och ej alltför ingående regleras i lagtexten. Utskottet föreslår, att lagtexten ändras sålunda, att borgen må användas vid lån till utbildning eller inköp av redskap eller verktyg eller till annat dylikt ändamål. Härigenom torde önskemålen i *motionerna I: 547 och II: 679* om beredande av möjlighet att använda borgensinstitutet vid bostadsanskaffning och bostadsförbättring få anses besvarade.

Yrkandet i *motionerna I: 552 och II: 682* att borgensinstitutet skulle utvidgas att omfatta lån för uppehälle och vård enligt 12 § (obligatorisk socialhjälp), om den hjälpbehövande är i besittning av tillgångar, vilka för det närvarande icke kan utnyttjas för hans försörjning, dock högst till vad som svarar mot tillgångarnas värde, kan utskottet icke tillstyrka. Det ligger i sakens natur att borgensinstitutet icke bör användas i andra fall än då hjälptagaren är skyldig att återbetala erhållen socialhjälp. Till socialhjälpens natur hör vidare, att den är en sekundär hjälpform, och obligatorisk socialhjälp skall enligt 12 § därför regelmässigt ej utgå, då hjälpbehovet tillgodoses på annat sätt, t. ex. genom att vederbörande har egna tillgångar. I den mån frivillig socialhjälp enligt 13 § utgår i dylika fall kan däremot borgensinstitutet användas. Sådana fall avses emellertid ej i *motionerna*. För de sällsynta fall, då obligatorisk socialhjälp kan komma att utgå, då egna tillgångar finns ehuru de för tillfället ej är disponibla, bör — om den enskildes ersättningsskyldighet anses böra omfatta dessa fall — regleringen icke ske via borgensinstitutet utan, på sätt i *motionerna I: 526 och II: 650* föreslås, direkt genom bestämmelse i 33 § om återbetalningsskyldighet. Därav följer då, att även borgensinstitutet, om övriga förutsättningar är för handen, kan användas. Till frågan om utvidgning av återbetalningsskyldigheten återkommer utskottet vid behandlingen av 33 §.

Om förfarandet vid meddelande av socialhjälp, 15—17 §§

Departementschefen

I specialmotiveringen till 15 § anför *departementschefen*:

»I 23 § 4 st. Fvl föreskrives, att polisman, läkare eller barnmorska, som finner någon vara i sådan belägenhet att fattigvårdsstyrelsens ingripande är av nöden, bör göra anmälan härom hos styrelsen. Då föreskrifter av

denna art synes höra hemma i instruktionen för vederbörande befattningshavare, har någon motsvarighet till ifrågavarande stadgande ej upptagits i departementsförslaget.»

I 16 § upptages bl. a. ett stadgande om inhämtande av yttrande av läkare rörande den lämpligaste formen av ingripande vid behov av socialhjälp. I detta sammanhang må erinras om att departementschefen — i propositionen under rubriken socialhjälpens innehåll — i fråga om särskilda socialläkartjänster anfört följande.

»I likhet med socialvårdskommittén finner jag det önskvärt, att läkare medverkar i socialvårdssarbetet. I en del större städer har särskilda socialläkartjänster inrättats och den sakkunskap, som härigenom tillförts nämnderna, har visat sig vara av stort värde inte minst när det gäller att till arbetslivet återanpassa människor, som av olika anledningar förlorat sin försörjningsförmåga. Jag är därför ense med kommittén om att en fortsatt utbyggnad av socialläkarinstitutionen bör komma till stånd. Med den läkarbrist, som råder här i landet, torde emellertid de praktiska möjligheterna till en sådan utbyggnad f. n. vara starkt begränsade. Under sådana omständigheter anser jag det inte böra komma i fråga att — såsom kommittén föreslagit — inrätta en socialläkartjänst vid varje länsstyrelse. Därest kommitténs förslag om statsbidrag till socialhjälpens fränfalles och den därav betingade utvidgningen av länsstyrelsernas befogenheter inte kommer till stånd, kan det f. ö. ifrågasättas, om anledning finnes att knyta socialläkare just till länsstyrelserna. I det läge, som nu råder, saknas emellertid anledning att här vidare ingå på denna fråga.»

I 17 § behandlas en fråga om upprättande av särskilt undersökningssprotokoll. Departementschefen anför bl. a.:

»Enligt 13 § i kommitténs förslag skall protokoll alltid upprättas över utredning, som verkställs innan hjälp beviljas. Som skäl härför anför kommittén, att socialnämndens beslut om socialhjälp icke kunde innehålla alla de upplysningar på vilka beslutet grundades, varigenom vid nytt hjälpbehov uppgifter om grunden för det tidigare beslutet saknades. Det vore icke tillfredsställande att de beslutande personerna vore hänvisade till enbart sin minnesbild av fallet. Ett ytterligare skäl vore att statsbidrag komme att utgå, varför länsstyrelsens tjänstemän måste ha tillgång till protokoll angående utredningen för att kunna bilda sig en tillförlitlig uppfattning om socialhjälpens skötsel.

För egen del vill jag framhålla vikten av att en ordentlig utredning äger rum i varje socialhjälpärende. Om statsbidrag inte skall utgå, torde emellertid anledning saknas att föreskriva skyldighet att under alla omständigheter upprätta protokoll över utredningen. En sådan ordning skulle enligt min mening leda till en alltför tyngande byråkratisering av verk-

samheten. Däremot bör föreskrivas, att protokoll skall upprättas i sådana fall, där den hjälpbeviljande kommunen kan tänkas komma att söka ersättning av annan kommun, av staten eller av enskild. Protokollet har i dessa fall till uppgift att tjäna som underlag för en eventuell ersättningsprocess och det bör därför innehålla upplysning om de faktiska förhållandena, som kan tänkas vara av intresse i en dylik process. För att protokollet skall bli så fullständigt och tillförlitligt som möjligt, bör det upprättas på ett så tidigt stadium som möjligt och inte först då det är aktuellt att inleda processförfarandet. Det bör därför föreskrivas, att protokollet skall upprättas därest det kan antagas, att ersättning kommer att sökas av annan kommun, enskild person eller staten.»

Motioner

Beträffande det i 16 § föreslagna stadgandet om inhämtande av läkaryttrande uttalas i de likalydande *motionerna I: 547 och II: 679*, att »en rekommendation i stället för en tvingande bestämmelse om läkares medverkan synes — — — både mera motiverad och mera i överensstämmelse med de faktiska förhållandena».

I de likalydande *motionerna I: 552 och II: 682* diskuteras frågan om inrättande av särskilda socialläkartjänster (se motionen II: 682 s. 5—6) och yrkas, »att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om snabb utredning och förslag — — — om inrättandet av socialläkartjänster i sådan omfattning, att innehavarna kontinuerligt kan bistå socialnämnderna i deras förebyggande verksamhet».

Frågan om särskilt undersökningprotokoll behandlas i de likalydande *motionerna I: 548 och II: 677*. Motionärerna gör uttalanden av innebörd, att sådant protokoll bör upprättas i samtliga socialhjälpshären.

Utskottet

I 15 § regleras till en början, till vem en hjälpbehövande skall vända sig för erhållande av socialhjälp. Härtill ansluter sig, i andra stycket av paragrafen, ett stadgande varigenom den som mottagit anmälan om behovet ålägges att ofördröjligen vidarebefordra densamma till socialnämnden eller dess ordförande. Stadgandet åsyftar att anmälan skall komma den till handa som har att avgöra om hjälp skall utgå. Emellertid ges i 8 § regler om delegation av beslutanderätten till avdelning eller ledamot av nämnden eller till befattningshavare i kommunen. Beslut som fattats med stöd av sådan delegation skall enligt 8 § anmälas vid nämndens nästa sammanträde. Vidarebefordran enligt 15 § av hjälpbehövandes anmälan synes icke vara erforderlig i fall då den som mottagit anmälan själv

äger fatta beslut i ärendet. Utskottet har omformulerat stadgandet i 15 § i överensstämmelse härmed.

Socialhjälpens klientel kommer att i huvudsak inskränkas till ett antal personer eller familjer med nedsatt försörjningsförmåga, vilka behöver ekonomisk hjälp, men för vilka de på längre sikt viktigaste åtgärderna består i sådan vård, som är ägnad att göra dem försörjningsdugliga. De sociala problemen inom ramen för den nu förevarande lagstiftningen kan därför ofta till sin kärna sägas vara medicinska problem. Mot bakgrunden härav ter det sig, även om vården i stor utsträckning ankommer på andra samhällsorgan än socialnämnden, särskilt önskvärt att, såsom också departementschefen framhållit, läkare medverkar i socialvårdsarbetet. Genom stadgandet i 16 § sista stycket i förslaget till lag om socialhjälp tillförsäkras socialnämnden bistånd av läkare i mycket vid omfattning, nämligen så snart anledning föreligger till antagande att behovet av socialhjälp beror på sjukdom eller annan kroppslig eller själslig brist eller svaghet. I dessa fall skall yttrande inhämtas av läkare rörande den lämpligaste formen av ingripande. Det föreslagna stadgandet innebär en nyhet i förhållande till Fvl.

I propositionen har däremot icke upptagits socialvårdskommitténs förslag om inrättande av särskilda socialläkartjänster. Departementschefen är emellertid ense med socialvårdskommittén om att en fortsatt utbyggnad av socialläkarinstitutionen bör komma till stånd men avvisar kommitténs förslag med hänsyn till den läkarbrist som råder i landet. I de likalydande *motionerna I: 552 och II: 682* yrkas, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om snabb utredning och förslag om inrättandet av socialläkartjänster i sådan omfattning, att innehavarna kontinuerligt kan bistå socialnämnderna i deras förebyggande verksamhet. Utskottet förutsätter att frågan om socialläkartjänster blir föremål för fortsatt uppmärksamhet. Med hänsyn till läkarbristen finner utskottet dock icke anledning att nu föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t hemställa om sådan utredning och förslag som i *motionerna* avses.

I propositionen har bestämmelsen om inhämtande av läkaryttrande givits en ovillkorlig utformning; yttrande *skall* sålunda i de berörda fallen inhämtas. I *motionerna I: 547 och II: 679* yrkas sådan ändring, att stadgandet får formen av en rekommendation. Utskottet kan icke tillstyrka, att stadgandet gives en så vag utformning. Man måste då befara, att institutets värde skulle väsentligt förringas. Emellertid kan det i särskilda fall framstå såsom icke tillräckligt motiverat att kräva yttrande av läkare. Såsom förutsattes i 8 § med bestämmelser om delegation av beslutanderätten i vissa ärenden till bl. a. tjänsteman, kan många ärenden vara av rutinmässig karaktär. Ehuru hjälpbehovet här föranletts av sjukdom kan det vara uppenbart, att hjälpen avser sådant behov, t. ex. kläder, att läkar-

yttrande rörande den lämpligaste formen av ingripande ej erfordras. Med hänsyn till dylika fall bör stadgandet enligt utskottets mening utformas så att yttrande skall inhämtas, om ej särskilda skäl föranleder till annat.

Enligt 16 § skall socialnämnd, innan fråga om beviljandet av socialhjälp avgöres, göra sig noga underrättad om förhandenvarande omständigheter samt, om behov av socialhjälp föreligger, utreda hur behovet bör på lämpligaste sätt avhjälpas. Över sådan utredning skall enligt 17 § i vissa fall särskilt protokoll upprättas, nämligen då det kan antagas, att ersättning för hjälpkostnaden eller del därav kommer att sökas av annan kommun, av enskild person eller av staten. Protokollet skall, om ersättning senare sökes, tjäna som underlag för kravet samt i avskrift bifogas anmaning att betala eller ansökan om ersättning. Även om det givetvis kan föreligga skäl att upprätta ett särskilt undersökningsprotokoll även i andra fall, kan utskottet emellertid icke tillstyrka förslaget i *motionerna I: 548 och II: 677* att sådan skyldighet skulle föreskrivas för samtliga socialhjälpärenden. Motionärerna motiverar sitt förslag med att vid nytt hjälpbehov uppgifter om grunden för tidigare beslut skulle saknas, om sådant särskilt protokoll som nu är i fråga ej förelåge. En skyldighet att i samtliga socialhjälpfall upprätta särskilt protokoll skulle emellertid enligt utskottets mening vara onödigt betungande och uppenbart föra alltför långt. Förhållandena torde inom många kommuner vara sådana, att det angivande av beslutet och skälen därför, som enligt vad utskottet i 4 § föreslagit skall antecknas i det inför socialnämnden förda protokollet, är till fyllest även som ledning vid bedömande av nytt hjälpbehov. I vart fall bör socialnämnden ha frihet att själv avgöra omfattningen av de minnesanteckningar över gjorda undersökningar, som nämnden finner böra föras. Vid t. ex. beviljande av begravningshjälp föreligger för övrigt ej ens de av motionärerna anförda skälen för särskilt protokoll.

Om ålderdomshem m. m., 18—21 §§

Departementschefen

Departementschefen anför bl. a. följande.

»I direktiven för 1952 års åldringsvårdsutredning erinrade jag om de riktlinjer för verksamheten vid ålderdomshemmen, som på min företrädarens förslag antogs av 1947 års riksdag. Propositionen i ämnet (nr 243) hade grundats på socialvårdskommitténs år 1946 avgivna betänkande angående ålderdomshem m. m. Jag framhöll, att en viss osäkerhet numera gjort sig gällande rörande åldringsvårdens utformning. Åldringsvårdsutredningen fick i uppdrag bl. a. att skaffa sig en överblick över vårdfrågornas läge när

det gällde åldringar, att granska ändamålsenligheten av gällande bestämmelser och tillämpade riktlinjer samt att, i den mån granskningen skulle ge anledning därtill, föreslå de förbättringar som med hänsyn till samhällets och de enskildas intressen kunde befinnas påkallade. Jag hänvisade till pågående ansträngningar att möjliggöra för åldringarna att bo kvar i sina bostäder även i de fall, där de behöver tillsyn och hjälp i någon form. Vidare pekade jag på verksamheten för upprustning och förbättring av åldringsbostäder med samhällets ekonomiska stöd samt på byggandet av olika slag av pensionärslägenheter. Utvecklingen torde, anförde jag, leda till att vård på ålderdomshem i större utsträckning förbehålles personer, som behöver en mera kvalificerad vård. Detta kunde aktualisera en omprövning av de år 1947 uppdragna riktlinjerna för ålderdomshemsvården. Utredningsmännen borde undersöka möjligheterna att till ledning för kommunerna och statsmakterna dra upp riktlinjer för avvägningen mellan olika vårdformer.

Åldringsvårdsutredningens arbete är ännu inte avslutat. Det är därför inte möjligt att nu fatta definitiv ståndpunkt till frågan om ålderdomshemmens ställning som socialvårdsanstalter.

Riksdagsbeslutet år 1947 innebar, att ålderdomshemmens karaktär av fattigvårdsanstalter skulle bringas att försvinna. Av denna uppfattning ansågs följa, att bestämmelser om ålderdomshemmen icke längre hörde hemma i fattigvårdslagstiftningen utan borde upptagas i särskild lagstiftning. Denna revision av lagstiftningen sköts emellertid på framtiden.

Socialvårdskommitténs nu förevarande förslag innebär såtillvida ett fullföljande av den återgivna tankegången, att bestämmelserna om såväl ålderdomshem som andra socialvårdsanstalter hänföres till en fristående lag om vissa socialvårdsanstalter m. m. I avvaktan på åldringsvårdsutredningens slutförande har jag emellertid funnit det mest praktiskt, att de lagbestämmelser, som reglerar de kommunala socialvårdsanstalterna, införes i den nya socialhjälpslagen och får kvarstå där åtminstone till dess slutlig ställning kan tagas till organisationen och inriktningen av denna anstaltsvård.

Jag återkommer så till frågan om de disciplinregler, som lagstiftningen nu inrymmer för de anstaltsvårdade. Socialvårdskommitténs förslag innebär, att arbetsplikt skulle råda vid försörjningshem och vårdhem och att vissa disciplinära åtgärder skulle föreskrivas i lagen för behandling av personer som inte respekterar gällande föreskrifter. Arbetsplikt föreslås sålunda inte bli gällande vid ålderdomshem, där sådan plikt nu föreligger enligt Fvl. Jag vill erinra om att arbetsplikten vid de kommunala anstalterna ursprungligen bl. a. varit avsedd att möjliggöra för kommunen att bereda sig någon ersättning för medellösa vårdtagares vårdkostnader. Rätten för fattigvårds-

styrelsen att förelägga vårdtagaren arbete ingick också som ett led i den styrelsen tidigare tillkommande husbonderätten över de intagna. En kvarleva av denna husbonderätt utgör även den i Fvl inskrivna rätten till vissa disciplinära åtgärder gentemot de intagna. Enligt min mening bör man icke i lag uppställa arbetsplikt vid vissa slag av anstalter vare sig i syfte att ekonomiskt utnyttja vårdtagarnas arbetskraft eller som ett disciplinmedel.

På vissa slag av anstalter av försörjningshemmens typ, vilka redan finnes i storstäderna, ingår ordnat arbete i vården. Det ligger i sakens natur, att regler är nödvändiga för arbetsdriftens uppehållande i sådana fall. När intagningen på en sådan anstalt sker med den vårdsökandes vilja och på hans ansökan är det naturligt, att vårdtagaren så länge han önskar vistas på anstalten har att iaktta de ordningsregler som gäller på denna arbetsplats likaväl som på varje annan arbetsplats. Då arbetet i sådana fall ersättes dels in natura och dels kontant, framstår det säkerligen för flertalet vårdtagare som en förmån att få den sysselsättning som anstalten bereder men som de inte har förmåga att skaffa sig i öppna marknaden.

En störande understödstagares överförande till arbetshem kan enligt fattigvårdslagen ske med polishandräckning. Socialvårdskommittén har föreslagit, att polishandräckning skall kunna meddelas för överförande av en vårdtagare från ålderdomshem eller försörjningshem till vårdhem, däremot inte för återförande av en person, som avvikit från vårdhem. Vid remissbehandlingen har oenighet visat sig råda i denna fråga.

Att de kommunala socialvårdsanstalterna är helt öppna anstalter, på vilka vårdtagarna vistas av fri vilja, innebär enligt min mening också, att vårdtagaren underkastar sig de regler, som för trevnaden på hemmet är nödvändiga. Den som bryter mot dessa regler utsätter sig för risken att ej längre få vistas på hemmet. I praktiken innebär detta, att socialnämnden kan bli ställd inför uppgiften att bereda vederbörande annan vård. Detta torde i de flesta fall, om också inte utan ansträngning, låta sig göra. Inte sällan beredes den behövliga omvårdnaden i den vårdbehövandes enskilda hem, där hans beteende inte behöver innebära någon fara eller vantrevnad för omgivningen. Det rör sig här endast i sällsynta undantagsfall om personer, som utgör en fara för den allmänna säkerheten. I den mån sådana fall förekommer torde andra vårdformer än vård på nu ifrågavarande socialvårdsanstalter böra komma i fråga.

Inom nykterhetsvården strävar man efter att så långt möjligt undvika att anlita polishandräckning för vårdtagares överförande till anstalt. Det har sedan länge varit en strävan att också beträffande störande understödstagares överförande till arbetshem undvika polishandräckning. Från Vårdhemmet Högalid i Stockholm har jag erfarit, att polishandräckning inte i något fall anlåtats på åtminstone 30 år, trots att inte endast en avsevärd del av alla s. k. störande understödstagare på arbetshemmen utan säkerligen också många av de svåraste fallen överförts därifrån.

I den mån överförande av störande vårdtagare till arbetshem eller liknande anstalt skall ske, bör det enligt min mening vara möjligt att undvika att anlita polishandräckning. I fall då på ett ålderdomshem eller liknande hem uppenbar risk för övriga vårdtagares säkerhet föreligger, torde polishandräckning för vederbörandes avförande från anstalten kunna ske utan bestämmelse härom i socialhjälpslagen. Om en resa till annan vårdanstalt bedömes som nödvändig och resällskap behöver anlitas — t. ex. på grund av att vårdtagaren är gammal och osäker om resvägen — bör det vara möjligt att ordna saken utan att tillgripa tvång. Några bestämmelser om rätt till polishandräckning för här åsyftade fall torde sålunda ej vara behövliga.»

Specialmotivering

19 §.

Departementschefen anför bl. a.:

»Enligt 19 § erfordras plan för hem icke blott, såsom enligt 34 § Fvl, vid uppförande av hem utan även, såsom kommittén föreslagit, vid mera omfattande om- och tillbyggnad av hem samt vid inrättande av hem i byggnad, som uppförts för annat ändamål. Innan länsstyrelsen godkänt planen skall denna ha underställts socialstyrelsen för yttrande. En motsvarande skyldighet finnes föreskriven i 6 § förordningen den 5 juni 1953 (nr 339) om statsbidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem.»

21 §

Departementschefen anför bl. a.:

»Stadgandet i förevarande paragraf är, såsom framgår av den allmänna motiveringen, av provisorisk karaktär. Bestämmelsen är ej avsedd att för landstingens vidkommande innebära någon ändring, d. v. s. varken att ålägga landstingen någon ny uppgift eller att befria dem från någon nuvarande. I sin föreslagna lydelse avser paragrafen icke personer, som ännu ej mottagits i kommunalt hem men annorstädes uppträtt störande. Det är först då vederbörandes vistelse på ett kommunalt hem visat sig — med hänsyn till övriga i hemmet bosatta — icke kunna fortvara, som hänvisning till landstingsanstalten bör ske. I detta sammanhang torde böra erinras om bestämmelserna i 14 § 4 st. och 18 § 1 st. departementsförslaget, av vilka följer att vårdbehovet i komplicerade fall i första hand skall tillgodoses genom intagning på sjukvårdsinrättning eller annan för ändamålet lämpad vårdanstalt.

Den nu i 33 § Fvl uppställda förutsättningen, att här ifrågavarande personer skall vara i någon mån arbetsföra, har inte upptagits i förslaget.

Det ligger emellertid i sakens natur att personer, som är helt arbetsoförmögna, inte skall hänvisas till anstalt, där det förutsättes att arbete utföres av samtliga intagna.»

Motioner

Frågan om vilken avgift som må uttagas av den som åtnjuter vård på ålderdomshem upptages i de likalydande *motionerna I: 554 och II: 683*. I motionerna yrkas, att frågan nu regleras i socialhjälpslagen genom införande av en särskild paragraf, i motionerna provisoriskt betecknad 21 a §. Den föreslagna paragrafen är av följande lydelse.

21 a §

Kommun må uttaga ersättning för vård å ålderdomshem av den som åtnjuter folkpension utan att ha sådan inkomst, som enligt lagen om folkpensionering föranleder minskning av inkomstprövad pensionsförmån, högst med det belopp han åtnjuter i folkpension, minskat med det belopp, som omförmåles i 18 § nyssnämnda lag;

av den som eljest åtnjuter folkpension eller icke åtnjuter dylik pension, med det belopp som med hänsyn till storleken av hans inkomster eller tillgångar i övrigt må anses skäligt.

I intet fall må ersättning uttagas med högre belopp än som motsvarar kommunens kostnader för ändamålet.

Utskottet

Genom principbeslut år 1947 uppdrog statsmakterna vissa riktlinjer för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad m. m. Sedermera har emellertid en viss osäkerhet gjort sig gällande rörande utformningen av åldringsvården och i anledning härav tillsattes den s. k. 1952 års åldringsvårdsutredning. I direktiven för utredningen anföres, att den utveckling som ägt rum efter år 1947 kunde aktualisera en omprövning av de då uppdagna riktlinjerna för ålderdomshemsvården. I avvaktan på utredningens slutförande föreslås nu i propositionen en anordning av huvudsakligen provisorisk natur. Skyldigheten att anordna och driva hem för åldringar och andra begränsas emellertid icke såsom i Fvl till att avse endast understödstagare utan föreslås allmänt skola omfatta åldringar och andra som är i behov av vård eller tillsyn, som icke eljest tillgodoses. Bestämmelserna i Fvl om de kommunala socialvårdsanstalterna överföres i övrigt i huvudsak oförändrade till socialhjälpslagen. Sådana bestämmelser utmönstras emellertid, som bidragit till att ge ålderdomshemmen och liknande anstalter fattigvårdskaraktär, såsom bestämmelser om fattigvårdsstyrelsens tillsyn och disciplinära befogenheter samt om arbetsplikt och polishandräkning. Utskottet förordar den sålunda föreslagna lösningen.

I motionerna I: 554 och II: 683 föreslås, att i en särskild paragraf, i motionerna betecknad 21 a §, införes bestämmelser om storleken av den ersättning som kommun må uttaga av vårdtagaren för vård å ålderdomshem. 1947 års principbeslut innebar i detta hänseende följande. Storleken av de avgifter, som skulle få uttagas av de på ålderdomshemmen inackorderade, skulle i princip vara lika för alla, oberoende av inkomst- och förmögenhetsställning. Tills vidare borde det dock ankomma på de kommunala myndigheterna att själva fatta beslut i denna fråga. Ej heller ansågs någon föreskrift erforderlig om den högsta dagavgift, som skulle få uttagas av obemedlade och mindre bemedlade, till vilka torde ha hänförts de som ej har annan inkomst än folkpension. Emellertid erinrades här om att i 18 § 2 mom. lagen om folkpensionering finnes fastslaget, hur stor del av folkpensionen, som av fattigvårdssamhälle högst må uppbåras såsom gottgörelse för kostnaderna för den som är intagen å sådant samhälle tillhörig anstalt. Det i motionerna framförda förslaget överensstämmer icke med principbeslutet. Vid sådant förhållande och då slutlig ställning ej bör tagas till andra hithörande frågor förrän åldringsvårdsutredningens förslag föreligger, avstyrker utskottet motionerna i denna del. Kommunerna har för övrigt redan hittills å ålderdomshemmen mottagit även andra än understödstagare, och det har ej gjorts gällande att kommunerna utnyttjat detta till att på de mottagnas bekostnad tillskansa sig oskäligen ersättning. Enligt utskottets mening har man ej heller anledning att i fortsättningen räkna med risk för missbruk.

Om kommuners inbördes ersättningsskyldighet m. m., 22—32 §§

Förevarande avsnitt i socialhjälpslagen behandlas i propositionen, förutom i specialmotiveringen, under rubriken hemortsrätten.

Departementschefen

Departementschefen anför bl. a. följande.

»Enligt Fvl är den kommun, där en hjälpbehövande person vistas, skyldig att lämna honom fattigvård oavsett om han anses tillhöra kommunen eller ej. Om hjälpen har karaktär av frivillig fattigvård, får vistelsekommunen alltid själv bära kostnaderna därför. Är hjälpen däremot att betrakta som obligatorisk fattigvård, åvilar det slutliga ansvaret för hjälpkostnaderna i regel den kommun, där hjälptagaren har hemortsrätt. En kommun, som utgivit obligatorisk fattigvård till någon som har hemortsrätt i annan kommun, kan därför merendels vända sig mot denna för att få ersättning för sina utgifter.

Genom regeln, att vistelsekommunen i första hand skall svara för att fattigvård meddelas, tillgodoses de behövandes intresse att snabbt erhålla hjälp. Det torde vara ställt utom all diskussion, att denna regel bör gälla även inom den nya lagstiftningen. Det ligger vidare i sakens natur, att ersättning för socialhjälp, som en kommun lämnat utan att vara genom lag förpliktad därtill, inte bör kunna utkrävas av annan kommun. Kostnaderna för frivillig socialhjälp bör med andra ord liksom hittills alltid stanna å den kommun, som lämnat hjälpen. Den fråga, som här skall diskuteras, är alltså, vilken kommun som i det enskilda fallet slutligen bör svara för kostnaderna för obligatorisk hjälp. Såsom nyss antytts, åvilar detta ansvar enligt gällande lagstiftning hjälptagarens hemortsrättskommun.

Enligt Fvl:s h u v u d r e g e l äger svensk medborgare hemortsrätt i den kommun, inom vilken han blivit mantalsskriven för det senaste år, under vilket han ej åtnjutit fattigvård. För att någon skall förvärva hemortsrätt i en viss kommun kräves alltså först och främst, att han mantalsskrives där. Men det räcker inte därmed; han får hemortsrätt i kommunen först vid utgången av det år, mantalsskrivningen avser, och endast under förutsättning att detta år förlöpt fattigvårdsfritt. Från denna huvudregel göres en del viktiga undantag, från vilka jag dock bortser tills vidare.

Socialvårdskommittén har ansett, att hemortsrätten även i fortsättningen bör grunda sig på mantalsskrivningen men att det nuvarande kravet på ett fattigvårdsfritt år bör kunna slopas. I enlighet härmed har kommittén förordat en huvudregel av innebörd att varje medborgare skall äga hemortsrätt i den kommun, där han är mantalsskriven. Under remissbehandlingen har meningarna om detta förslag varit starkt delade.»

Efter en tillbakablick på äldre regler i frågan fortsätter departementschefen:

»Fvl:s regler om hemortsrätt bygger alltså — liksom tidigare stadganden i ämnet — på grundsatsen, att en verklig samhörighet bör föreligga mellan den enskilde och den kommun, som skall vara hans hemortsrättskommun. Ett osökt uttryck för denna samhörighet har ansetts ligga i den tid, under vilken en person vistats i kommunen. Ju längre vistelsen varat, desto naturligare har det ansetts vara att kommunen fick svara för hans försörjning. Mot bakgrunden härav får man se Fvl:s huvudregel, vilken innebär, att en främling, som flyttar in i en kommun, inte vinner hemortsrätt i denna förrän han mantalsskrivits därstädes och det visat sig att han under det år mantalsskrivningen avser kunnat försörja sig och de sina.

När det gäller att utforma den nya lagstiftningens hemortsbegrepp kan man inte bortse från den samhällsutveckling som ägt rum sedan Fvl antogs. Av särskild betydelse är, att befolkningen till följd av den fortskridande industrialiseringen, det förbättrade kommunikationsväsendet och andra faktorer numera är betydligt mera rörlig än förut. Den livliga om-

flyttningen mellan olika kommuner gör, att den faktiska samhörighet, som Fvl förutsätter skola föreligga mellan individen och hans hemortskommun, i många fall är ytterst svag. Det synes mig därför riktigt att skjuta samhörighetssynpunkterna i bakgrunden vid utformningen av den nya lagstiftningens hemortsrättsbegrepp.

Hemortsrättsreglerna syftar ytterst till att åstadkomma en lämplig fördelning av socialhjälpkostnaderna mellan rikets olika kommuner. Ännu år 1918, då Fvl kom till, intog fattigvården en central ställning inom det sociala hjälpsystemet men sedan dess har — såsom jag närmare utvecklat i avsnittet rörande grunderna för den nya lagstiftningen — tillskapats ett flertal andra hjälpformer, vilka är primära i förhållande till fattigvården och därför inneburit en avlastning av denna.

Även i ett annat betydelsefullt hänseende är förhållandena nu helt anorlunda än tidigare. Jag syftar härvid på den ändrade kommunindelning, som innebar, att den stora mängden av småkommuner med ringa folkmängd och liten ekonomisk bärkraft uppgick i större kommunala enheter.

Mot bakgrunden av de förändringar, som sålunda ägt rum, kan man fråga sig, huruvida inte vistelsekommunen skulle kunna åläggas inte bara att meddela socialhjälp utan även att slutligen svara för samtliga kostnader härför. Under remissbehandlingen har en dylik lösning haft vissa förespråkare, vilka förmenat, att man härigenom skulle slippa ifrån alla tvister mellan kommuner om hemortsrätt och ersättning för lämnad socialhjälp. För egen del anser jag det emellertid inte tillrådligt att låta en så pass tillfällig omständighet, som vistelsen ofta är, vara avgörande för vilken kommun, som i sista hand skall svara för kostnaderna i ett visst socialhjälpfall. Såsom kommittén anfört är dessutom uttrycket vistelse ingalunda så entydigt, som det vid första påseende kan synas, och det kan därför inte väntas, att all anledning till meningsskiljaktigheter skulle undanröjas, om vistelsen skulle bli utslagsgivande i förevarande hänseende.

Av det anförda framgår, att regler som svarar mot de nuvarande hemortsrättsbestämmelserna enligt min mening inte kan helt avvaras i den nya lagstiftningen. I likhet med socialvårdskommittén och det stora flertalet remissinstanser anser jag, att dessa regler i överensstämmelse med vad som nu gäller bör basera sig på mantalsskrivningen.

Den kritik, som framkommit under remissbehandlingen, har emellertid främst riktat sig mot kommitténs förslag att helt slopa det krav på ett hjälpfritt år, som Fvl uppställer som villkor för förvärv av ny hemortsrätt. I åtskilliga yttranden uttalas farhågor för att ett lagfästade av förslaget i denna del skulle leda till mindre tillfredsställande konsekvenser.

Med anledning härav vill jag först något uppehålla mig vid vissa olägenheter, som utan tvivel är förenade med det nuvarande hemortsrättsystemet. Kravet på ett hjälpfritt år medför, att utredning måste verkställas i de enskilda ärendena inte bara beträffande frågan huruvida behov av

hjälp föreligger utan även rörande spörsmålet var den hjälpbehövande senast var mantalsskriven utan att åtnjuta hjälp under mantalsåret. Man måste därför inte sällan gå flera år tillbaka i tiden för att kunna fastslå var vederbörande har hemortsrätt. Utredningen härom kompliceras av att Fvl innehåller flera undantag från regeln om ett hjälpfritt år. Som exempel härpå kan nämnas, att frivillig fattigvård, som meddelats av mantalsskrivningskommunen, inte utgör hinder för hjälptagaren att förvärva hemortsrätt därstädes; utredning måste alltså verkställas rörande karaktären av den fattigvård, som kan ha utgått. Det är uppenbart, att ett sådant system är tungrovt ur administrativ synpunkt samt ägnat att ge upphov till menings-skiljaktigheter och därmed också till processer mellan olika kommuner. Belysande härför är det siffermaterial, som lämnats av kommittén och för vilket redogörelse lämnats i det föregående.

Om kommitténs förslag genomföres och hemortsrätten alltså uteslutande baseras på mantalsskrivningen, kommer de nuvarande hemortsrättstvisterna och de därmed förknippade olägenheterna att automatiskt försvinna, vilket givetvis måste betraktas som en stor fördel. Under remissbehandlingen har emellertid uttalats att denna fördel till stor del skulle komma att uppvägas av att antalet mantalsskrivningsprocesser ökades. För egen del håller jag inte för osannolikt, att kommunerna, därest förslaget genomföres, kommer att skärpa sin uppmärksamhet i fråga om mantalsskrivningarna. Mot en sådan utveckling kan knappast vara något att invända. En ökad kontroll från kommunernas sida bör vara ägnad att medföra en riktigare folkbokföring, och det är ur skilda synpunkter önskvärt att folkbokföringen blir så riktig som möjligt. Visserligen kan man inte helt bortse från att en skärpt uppmärksamhet från kommunalt håll kan leda till en ökning av antalet mantalsskrivningsmål, men denna konsekvens bör enligt min mening utan tvekan tagas, om man i gengäld slipper från de besvärliga och olustiga hemortsrättsprocesserna.

Mot kommitténs förslag att helt slopa kravet på ett hjälpfritt år har vidare invänts, att det ur den enskildes synpunkt vore betänkligt att låta den kommun, i vilken han mantalsskrivits, komma ifrån sitt ansvar för honom genom en så enkel åtgärd som att förmå honom att flytta till en annan kommun. Risk föreläge, menar man, för att hjälpbehövande personer skulle utsättas för påtryckningar av olika slag i syfte att påverka deras bosättning och därmed även deras mantalsskrivning. F. n. kunde hemortsrättskommunen inte komma ifrån sitt ansvar för sina hjälpbehövande på annat sätt än genom uppseendeväckande åtgärder. Om kommitténs förslag genomfördes komme det att finnas betydligt större möjligheter att på ett illojalt sätt övervältra försörjningsbördan från en kommun till en annan.

Jag har inte blivit övertygad om att dessa invändningar har sådan styrka, att man på grund av dem bör frånga kommitténs förslag. Den nuvarande

lagstiftningen utesluter ingalunda påtryckningar och andra illojala åtgärder från en kommuns sida i syfte att påverka hemortsrätten, och det är ett känt faktum, att dylika manipulationer tidigare var ganska vanliga. Såvitt jag kan bedöma är situationen emellertid nu i grunden så förändrad, att man i stort sett kan bortse från manipulationsrisken. Det tryck, som fattigvårdskostnaderna förut utövade i synnerhet på de små kommunernas ekonomi, har särskilt genom socialförsäkringens utbyggnad men även som en följd av kommunindelningsreformen lättat avsevärt, och därmed har den främsta anledningen till manipulationer bortfallit. Av betydelse är också, att mentaliteten blivit en annan, i det att omsorgen om de hjälpbehövande skjutits i förgrunden och de kommunalekonomiska intressena i bakgrunden.

I en del yttranden har man befarat, att ett slopande av kravet på en viss hjälpfri tid såsom villkor för förvärv av ny hemortsrätt komme att medföra en benägenhet hos socialhjäpsklientelet att söka sig till kommuner med hög socialhjäpsstandard. En sådan utveckling anses få till följd, att dessa kommuner komme att få vidkännas otillbörligt stora socialhjäpskostnader.

Med anledning härav vill jag först framhålla, att en rättvis fördelning av socialhjäpskostnaderna mellan landets olika kommuner inte kan erhållas enbart genom hemortsrättsregler. Det är nämligen inte möjligt att vid utformningen av hemortsrättsreglerna taga hänsyn till alla de faktorer, som är av betydelse ur rättvisesynpunkt. Bl. a. måste en så viktig faktor som skillnaden i ekonomisk bärkraft lämnas ur räkningen. Härmed är dock inte sagt, att utformningen av hemortsrättsreglerna skulle sakna betydelse för kommunernas inbördes ekonomiska förhållande. Ett lätt hemortsrättsförvärv kan antagas vara till en viss fördel för kommuner med utflyttningsöverskott, ett svårt hemortsrättsförvärv till en viss fördel för kommun med inflyttningsöverskott. Med den riktning som befolkningsomflyttningen har i vårt land — nämligen från landsbygden till städer och andra tätorter — är det därför förklarligt, att farhågor för de ekonomiska konsekvenserna av kommitténs förslag yppats främst från städernas sida.

Socialvårdskommittén har understrukit, att om en inte önskvärd inflyttning till tätorter anses böra motverkas genom särskilda bestämmelser, dessa så långt som möjligt bör ligga utanför socialvårdens område. Jag delar till fullo denna uppfattning. I likhet med kommittén anser jag vidare, att utformningen av socialhjäpsens hemortsrättsbegrepp inte i nämnvärd grad påverkar en eventuell benägenhet hos enskilda medborgare att flytta från en kommun till en annan för att komma i åtnjutande av bättre förmåner. Jag vill erinra om att folkpensioneringslagen tidigare innehöll en bestämmelse, som var avsedd att tjäna som en spärr mot att folkpensionärer i syfte att erhålla högre bostadstillägg flyttade från en

lägre till en högre bostadskostnadsgrupp. Som villkor för att det högre bostadstillägget skulle utgå föreskrevs nämligen tre års mantalsskrivning i inflyttningsskommunen, dock med rätt för pensionsstyrelsen att meddela dispens. Denna spärr slopades helt år 1952, men trots detta har folkpensionärerna, såvitt jag känner till, inte visat någon benägenhet att flytta till kommuner med högre bostadstillägg.

Ett starkt skäl för att helt slopa det nuvarande villkoret om ett hjälpfritt år för förvärv av hemortsrätt är enligt min mening, att någon motsvarighet till detta villkor inte finnes inom socialförsäkringen. Både för de enskilda medborgarna och för de organ, som handhar socialvårdens olika grenar, måste det vara en fördel att enhetliga regler gäller i detta avseende. En och samma person bör, såsom kommittén framhållit, om möjligt tillhöra endast en kommun i socialvårdshänseende. Det är vidare önskvärt, att reglerna om kommundillhörigheten utformas så, att de blir begripliga för allmänheten och kan tillämpas utan alltför stora svårigheter. De nuvarande bestämmelserna i Fvl fyller enligt min mening inte dessa krav; de lämnar mycket övrigt att önska i fråga om enkelhet och lättfattlighet, de föranleder ett tidsödande arbete vid tillämpningen och de ger upphov till en mängd interkommunala tvister. Att under sådana omständigheter överföra Fvl:s regler i oförändrat skick till den nya lagstiftningen bör enligt min mening inte komma i fråga med mindre dessa regler av andra skäl anses nödvändiga. De invändningar, som redovisats i det föregående, har inte gjort mig övertygad härom. Inte heller det förhållandet att något statsbidrag ej kommer att utgå till kommunernas kostnader för socialhjälp utgör enligt min mening ett tillräckligt starkt motiv för att ifrågasätta regler skall bibehållas; jag har alltså i detta hänseende en annan uppfattning än de remissinstanser, som förmenat att kommitténs förslag i hemortsrättsfrågan står och faller med dess förslag om statsbidrag.

I ett par remissyttranden har ifrågasatts, huruvida man inte skulle kunna överföra de nuvarande hemortsrättsreglerna till den nya lagstiftningen med den jämkningen, att den hjälpfria tiden inskränktes från ett år till sex månader. Även efter en sådan uppmjukning skulle emellertid olägenheterna med det nuvarande systemet i huvudsak kvarstå. Vid undersökningar, som verkstälts inom socialdepartementet, har det dessutom visat sig svårt att finna någon tillfredsställande lösning av frågan från vilken tidpunkt det hjälpfria halvåret skulle räknas. Jag anser därför att man bör ta steget fullt ut och helt slopa kravet på hjälpfri tid.

På grund av det anförda tillstyrker jag den av kommittén föreslagna huvudregeln, att varje medborgare skall ha hemortsrätt i den kommun, där han är mantalsskriven.

Kommittén har emellertid givit denna regel sådan innebörd, att den faktiska mantalsskrivningen vid det tillfälle, då hjälpen utgives, blir avgö-

rande för vilken kommun som slutligen skall svara för hjälpkostnaden, och detta även om mantalsskrivningen inte vunnit laga kraft vid sagda tillfälle. De erinringar, som under remissbehandlingen framförts mot förslaget i detta avseende, är enligt min mening tungt vägande. I överensstämmelse med vad som föreslagits bl. a. av folkbokföringssakkunniga förordar jag därför, att det slutliga betalningsansvaret lägges på den kommun, i vilken hjälptagaren genom lagakraftvunnet beslut mantalsskrivits för det år, under vilket hjälpen utgivits.

Fvl:s regler om hemortsrätt avser endast svenska medborgare. En utländsk medborgare eller statslös person, som vistas här i riket, har visserligen samma rätt att erhålla fattigvård som en svensk medborgare, men han har inte hemortsrätt i någon kommun. Om fattigvård skulle tilldelas honom, har den kommun som lämnat fattigvården emellertid rätt att under vissa förutsättningar erhålla gottgörelse för sina utgifter av staten. Kommittén har inte föreslagit någon principiell ändring i dessa regler. Enligt förslaget skall staten vidare lämna ersättning för socialhjälp till svensk medborgare, som inte är mantalsskriven i riket. Även i detta avseende överensstämmer förslaget nära med vad som nu gäller i det att staten lämnar gottgörelse för fattigvård, som utgivits till personer vilkas hemortsrätt ej kunnat utrönas. Förslaget har i båda de avseenden, som nu berörts, tillstyrkts under remissbehandlingen och även jag biträder detsamma. Liksom hittills bör den ersättningskyldighet, som sålunda kommer att åvila staten, endast avse kostnader för obligatorisk socialhjälp.

Enligt Fvl kan den som fyllt 60 år inte förvärva ny hemortsrätt. Kommittén har föreslagit att denna regel, vilken icke har någon motsvarighet inom sociallagstiftningen i övrigt, helt slopas. Förslaget har allmänt godtagits under remissbehandlingen; och även enligt min mening saknas anledning att längre upprätthålla ifrågavarande åldersgräns.

Jag övergår nu till att behandla vissa frågor rörande gift kvinnas samt minderåriga barns ställning i hemortsrättshänseende.

Enligt Fvl har en hustru alltid samma hemortsrätt som sin man; man brukar säga att hon härleder sin hemortsrätt från honom. En kvinna, som gifter sig, får alltså, oavsett om hon vid vigseln är under eller över 60 år, automatiskt mannens hemortsrätt, och hon följer sedan honom i hemortsrättshänseende så länge äktenskapet består. Det är härvid utan betydelse, huruvida makarna sammanlever eller ej. Upplöses äktenskapet genom mannens död eller äktenskapsskillnad, behåller hustrun den hemortsrätt hon senast ägde under äktenskapet, till dess hon enligt lagens huvudregel eller genom nytt gifte förvärvar ny hemortsrätt.

Såsom kommittén framhållit leder Fvl:s bestämmelser om hustrus här-

ledda hemortsrätt ibland till resultat, som måste anses mindre tillfredsställande. Som exempel härpå nämner kommittén, att om makarna lever åtskilda på grund av söndring hustrun kan komma att förvärva hemortsrätt i en kommun, med vilken hon varken ägt eller äger någon som helst beröring. Kommittén har för sin del ansett, att den nya lagstiftningen inte bör innehålla någon särbestämmelse om gift kvinnas hemortsrätt och att den nuvarande regeln om härledd hemortsrätt för hustru alltså bör utmönstras. Detta förslag, som enhälligt tillstyrkts under remissbehandlingen, synes välbetänkt, och jag ansluter mig därför till detsamma.

Även mindreåriga barn — dvs. barn under 16 år — har enligt gällande lagstiftning en härledd hemortsrätt. Barn i äktenskap följer härvid fadern, och detta även om äktenskapet är upplöst samt modern har vårdnaden om barnet. Om fadern dör men modern lever, följer barnet henne i hemortsrätts hänseende. Dör båda föräldrarna, behåller barnet den hemortsrätt det ägde vid den sist avlidnes död. Barn utom äktenskap har moderns hemortsrätt eller, om hon är död, den hemortsrätt hon ägde vid dödsfallet. På motsvarande sätt härleder adoptivbarn sin hemortsrätt från adoptanten. Är det adopterat av makar, gäller samma regler som för barn i äktenskap. Först när ett barn fyllt 16 år kan det självständigt förvärva hemortsrätt enligt lagens huvudregler. Intill dess så skett, har det kvar den hemortsrätt det ägde på 16-årsdagen.

Enligt kommitténs förslag skall barn under 16 år även i fortsättningen ha en härledd hemortsrätt. De regler härom, som förordats av kommittén, avviker endast i fråga om vissa detaljer från vad som nu gäller. Under remissbehandlingen har åtskillig kritik framkommit mot kommitténs förslag att lösa hithörande spörsmål men det har inte från något håll ifrågasatts annat än att barnen liksom hittills skulle ha en från föräldrarna härledd hemortsrätt. För egen del har jag emellertid inte blivit övertygad om lämpligheten av att bibehålla denna anordning.

Genom mantalsskrivningen sker varje år en registrering av rikets innevånare, vuxna såväl som barn. Härvid fördelas befolkningen mellan de olika kommunerna på ett sätt, som är avsett att så troget som möjligt återspegla de faktiska bosättningsförhållandena. Denna registrering är för närvarande inte avgörande för hur fattigvårdskostnaderna skall fördelas mellan kommuner; till följd av kravet på ett fattigvårdsfritt år kan en person mycket väl vara mantalsskriven i en kommun men ha hemortsrätt i en annan. Enligt den huvudregel, som jag föreslagit i det föregående, skall emellertid varje medborgare anses ha hemortsrätt i den kommun, där han är mantalsskriven, och kostnaderna för obligatorisk socialhjälp kommer till följd härav att fördelas så, att varje kommun får slutligen svara för vad som utgivits till dem som är mantalsskrivna inom kommunen.

Kommittén har i huvudsak anfört två skäl, varför denna enkla fördelningsregel inte borde gälla i fråga om kostnader för socialhjälp åt barn.

Det ena skälet är, att den kommunala andelen i kostnaderna för särskilda barnbidrag och bidragsförskott fördelas med hänsyn till faderns eller moderns mantalsskrivning. Detta skäl synes mig inte övertygande. Visserligen bör en sådan ordning eftersträvas, att en och samma kommun såvitt möjligt kommer att svara för samtliga kostnader, som hänför sig till ett och samma barn, men därmed är inte sagt att de regler, som gäller för nysnämnda speciella hjälpformer och som f. ö. inte helt överensstämmer vare sig sinsemellan eller med kommitténs förslag, bör tas som mönster vid utformningen av socialhjälpelagen. Det förefaller mig i stället mera naturligt att söka anpassa ifrågavarande regler till de bestämmelser, som kan finnas mest ändamålsenliga för socialhjälpens vidkommande. I vad mån en sådan anpassning bör komma till stånd, bör dock prövas i ett annat sammanhang än det nu förevarande.

Det andra skälet, som av kommittén anförts för att bibehålla systemet med härledd hemortsrätt för barn, är att en familjs hemortsrättsförhållanden eljest skulle kunna splittras i alltför hög grad. Kommittén nämner som exempel, att om barnen utackorderats i fosterhem i skilda kommuner och varje barn finge hemortsrätt på sitt håll, flera kommuner kunde få fordran hos föräldrarna. Vidare framhåller kommittén, att anskaffningen av fosterhem skulle kunna försvåras, om ett barn snabbt finge hemortsrätt i den kommun, där fosterhemmet låge. Dessa synpunkter är enligt min mening beaktansvärda. Men just beträffande fosterbarn och barn, som omhändertagits för skyddsuppfostran, kan allvarliga invändningar riktas även mot kommitténs eget förslag. Såsom påtalats under remissbehandlingen skulle ett genomförande av detta förslag leda till att ett fosterbarn eller ett omhändertaget barn komme att växla hemortsrätt allteftersom fadern eller modern ändrade mantalsskrivningsort. Särskilt för de större kommunerna, som har många barn tillhörande dessa kategorier, måste det bli ett tidsödande och kostnadskrävande arbete att år från år följa föräldrarnas mantalsskrivningar och bevaka kommunens ekonomiska intressen gentemot andra kommuner. Det kan vidare befaras, att ett dylikt system skulle ge upphov till irritation och tvister mellan olika kommuner. Om än den ena än den andra kommunen komme att slutligen svara för kostnaderna för ett fosterbarn eller ett omhändertaget barn, kan man inte heller bortse från risken att barnets intressen bleve åsidosatta. Vad särskilt angår de av kommittén uttalade farhågorna för att det skulle bli svårare att skaffa fosterhem om barnet snabbt finge hemortsrätt i fosterhems-kommunen, må påpekas, att de av kommittén föreslagna reglerna om härledd hemortsrätt endast avser barn under 16 år; fr. o. m. den dag barnet fyllt 16 år skulle det enligt förslaget få hemortsrätt i den kommun, där det själv vore mantalsskrivet. Ett barn, som efter fyllda 16 år av barnavårdsnämnden i en kommun omhändertagits för skyddsuppfostran och inackorderats i ett enskilt hem i en annan kommun, skulle alltså enligt för-

slaget mycket snabbt få hemortsrätt i sistnämnda kommun. Ett sådant system måste enligt min mening medföra en betydande risk för att anskaffningen av lämpliga inackorderingshem åt dylika barn försvårades.

Kommittén har övervägt, huruvida inte ett omhändertaget barn borde, så länge omhändertagandet består, behålla den hemortsrätt det ägde då det omhändertogs. Tanken härpå har emellertid avvisats av kommittén, som befarat, att en dylik regel skulle kunna leda till att barn, som borde omhändertagas, inte bleve omhändertagna utan i stället tilldelades socialhjälp. Kommittén har med andra ord räknat med möjligheten att de kommunala socialvårdsorganen skulle vara benägna att låta kommunens ekonomiska intressen vara avgörande för vilken hjälpform, som i det enskilda fallet borde komma till användning. Måhända kunde man inte helt bortse från risken härför, så länge en mängd småkommuner med ringa ekonomisk bärkraft hade att var för sig svara för sin barna- och fattigvård. Men under nu rådande förhållanden är denna risk enligt min mening så försvinnande liten, att man inte behöver räkna därmed.

Vid övervägande av hithörande spörsmål har jag kommit till den uppfattningen, att den föreslagna huvudregeln, enligt vilken varje svensk medborgare skall anses ha hemortsrätt i den kommun där han är mantalskriven, bör gälla för såväl vuxna som barn men att en undantagsregel bör finnas för fosterbarn och barn, som efter att ha omhändertagits enligt barnavårdslagen är inackorderade i enskilt hem. För båda dessa kategorier av barn synes undantagsregeln böra ges sådan innebörd att barnet, så länge det vistas i fosterhemmet eller inackorderingshemmet, behåller den hemortsrätt det ägde då det mottogs därstädes. Jag förutsätter härvid, att uttrycket fosterbarn ges samma innebörd som det har i Bvl.

Det kan ifrågasättas, huruvida inte den av mig förordade undantagsregeln i vad den rör de för samhällsvård omhändertagna barnen egentligen hör hemma i Bvl. Socialhjälp torde nämligen som regel inte tilldelas dylika barn, för vilkas vård och fostran barnavårdsnämnden är ansvarig. Emellertid synes det ur praktiska synpunkter vara lämpligt att — åtminstone så länge den nuvarande Bvl gäller — samla alla hemortsrätsregler i socialhjälpslagen och i Bvl hänvisa till dem.

Jag övergår nu till den av kommittén diskuterade frågan, huruvida en anknytning av hemortsrätten till mantalsskrivningskommunen bör föranleda ändring i gällande folkbokföringsregler.

Folkbokföringsförordningen bygger på principen, att befolkningen i största möjliga utsträckning skall registreras efter de faktiska bosättningsförhållandena. Från denna princip göres vissa undantag i förordningens 14 § 6 mom., där det stadgas, att om någon intages å sjukvårdsinrättning eller å förbättrings-, uppfostrings-, tvångsarbets- eller straffanstalt detta

ej skall medföra ändring i avseende å hans kyrkobokföring (och därmed ej heller i fråga om hans mantalsskrivning), såvida inte under tiden sådana omständigheter inträffar, att han på grund därav bort, därest han ej varit intagen å inrättningen eller anstalten, kyrkobokföres annorstädes. Vidare föreskrives, att i fråga om kyrkobokföring av den, som villkorligt eller på prov frigivits eller utskrivits från fångvårdsanstalt, skall under prövotiden så anses som vore han fortfarande intagen å anstalten.

Om — såsom jag föreslagit — folkbokföringsförordningen inte ändras, erfordras i socialhjäpslagen inte några särbestämmelser om hemortsrätt för de kategorier, som åsyftas med undantagsreglerna i förordningens 14 § 6 mom. dvs. personer, som är intagna å sjukvårdsinrättningar eller å förbättrings-, uppfostrings-, tvångsarbets- eller straffanstalter samt villkorligt frigivna fångar m. fl.

För personer, som är intagna å ålderdomshem, finnes inga särbestämmelser i folkbokföringsförordningen, och de skall alltså mantalsskrivas där de är bosatta, d. v. s. å ålderdomshemmet. Den av mig förordade huvudregeln rörande hemortsrätten får därför till följd, att samtliga vårdtagare å ett ålderdomshem får hemortsrätt i den kommun, där hemmet är beläget. Det blir således denna kommun, som får bära kostnaderna för obligatorisk socialhjälp åt dem. Eftersom de personer, det här gäller, merendels är intagna å ålderdomshem i sin egentliga hemkommun, är det uppenbart, att några modifikationer av huvudregeln inte erfordras för det stora flertalet av dem. Kommittén nämner emellertid två fall, i vilka otillfredsställande resultat kunde uppkomma om ålderdomshemmens vårdtagare finge hemortsrätt i den kommun, där hemmet vore beläget, nämligen dels då två kommuner hade ett gemensamt ålderdomshem och dels då en kommun hade ett ålderdomshem, som låge i en annan kommun. Vad angår det förra fallet kan — såsom kommittén själv framhållit — mantalsskrivningens rättsverkningar i avseende å hemortsrätten upphävas genom att i förbundsordningen för ett gemensamt ålderdomshem intages en föreskrift av innebörd att den kommun, där hemmet är beläget, skall av den kommun, där en vårdtagare vid intagningen var bosatt, erhålla gottgörelse för sina kostnader för socialhjälp åt honom. Om denna utväg anlitas skulle alltså undantagsregler erfordras endast i de med all säkerhet sällsynta fall, då en kommuns ålderdomshem är beläget i en annan kommun. Det är emellertid att märka, att personer, som är intagna å ålderdomshem, i regel har folkpension, och att obligatorisk socialhjälp därför endast i undantagsfall torde komma att tilldelas dem. Frågan om deras hemortsrätt har därför inte någon större praktisk betydelse såvitt angår socialhjälp. Med hänsyn härtill och då, såsom tidigare anförts, anledning saknas att i detta sammanhang överväga ändrade regler

för fördelning av kommunernas kostnader för andra sociala förmåner, anser jag att särbestämmelser rörande hemortsrätt för ålderdomshemmens klientel kan undvaras i den nya socialhjälpslagen.

I likhet med kommittén anser jag, att särbestämmelser ej bör gälla för personer, som bor i p e n s i o n ä r s h e m.

Vad angår personer, som för att erhålla vård vistas i annat enskilt hem än sitt eget, vill jag erinra om att 48 § Fvl innehåller vissa specialregler, som är avsedda att underlätta möjligheterna att bereda vårdbehövande s. k. familjevård. Stadgandet avser dels den, som varit intagen å sjukvårdsinrättning eller å förbättrings- eller uppfostringsanstalt och som genom inrättningens eller anstaltens försorg för fortsatt vård eller fostran överlämnats till enskilt hem under villkor att han fortfarande står under inrättningens eller anstaltens tillsyn, och dels den, som eljest mot ersättning mottagits i enskilt hem för erhållande av vård för sjukdom eller annan kroppslig eller andlig brist eller svaghet, som blivit intygad av läkare. I fråga om dylik person stadgas, att om han på grund av vistelsen i hemmet mantalsskrivits i den kommun, där hemmet är beläget, denna mantalsskrivning ej gäller till bestämmande av hans hemortsrätt.

Enligt min mening bör föreskrifterna i 48 § Fvl överföras till socialhjälpslagen utan annan ändring i sak än att de utvidgas till att avse även sådana fall, då vederbörande mottages i ett privat vårdhem. Om så sker uppnås för socialhjälpens vidkommande samma effekt, som kommittén för samtliga vårdgrenar velat uppnå genom ändring av folkbokföringsförordningen.»

Specialmotivering

22—24 §§.

Departementschefen anför bl. a.:

»Enligt 50 § 2 mom. Fvl får obligatorisk fattigvård, som en vistelsekommun utgivit för vissa, i lagtexten närmare angivna ändamål, t. ex. för att bekosta kläder åt skolbarn, inte återkrävas av vederbörandes hemortskommun. Kommittén har föreslagit och remissorganen har enhälligt tillstyrkt, att någon motsvarighet till dessa bestämmelser inte upptages i den nya lagen. Även jag anser, att något undantag ej bör göras från regeln, att hemortskommunen skall stå det slutliga betalningsansvaret för obligatorisk hjälp.

Det skäl, som kommittén anfört för att slopa det nuvarande hemsändningsinstitutet, synes mig övertygande. Då härtill kommer, att förslaget enhälligt tillstyrkts under remissbehandlingen, saknar jag anledning att närmare uppehålla mig vid detta spörsmål.»

25—29 §§.

I dessa paragrafer regleras processförfarandet i mål mellan kommuner om ersättning för lämnad socialhjälp.

Departementschefen anför bl. a.:

»Enligt den huvudregel, som jag förordat, kommer det slutliga betalningsansvaret för obligatorisk hjälp att åvila den kommun, i vilken hjälptagaren genom lagakraftvägande beslut är mantalsskriven för det år hjälpen utgivits. Härav följer, att frågan om ersättning för hjälp, som lämnats i början av ett år, inte kan regleras förrän mantalsskrivningen vunnit laga kraft, dvs. tidigast den 15 maj, då tiden för anförande av besvär över mantalsskrivningen går till ända. Anföres besvär, dröjer det ytterligare en tid innan det slutgiltigt fastslås, i vilken kommun hjälptagaren skall vara mantalsskriven för året. Med hänsyn härtill torde det inte vara möjligt att bibehålla den nuvarande regeln, att talan skall anhängiggöras inom 120 dagar efter det hjälpen började utgå. Ändras tiden för väckande av talan, bör även reglerna om det anmaningsförfarande, som skall äga rum före den egentliga processen, jämkas.

Vid överbägande av hithörande spörsmål har jag kommit till den uppfattningen, att frågor rörande ersättning mellan kommuner bör kunna regleras årsvis. I likhet med vad som nu gäller bör det åligga den kommun, som vill kräva ersättning, att skriftligen anmana den kommun, mot vilken kravet riktas, att betala ersättningen. Anmaningen synes böra ske före utgången av april månad året näst efter det då hjälpen utgivits. Den kommun, som erhållit anmaningen, bör så snart det kan ske och senast inom en månad efter anmaningens mottagande avgiva skriftligt svar därpå. Om dessa tidsfrister fastställs, kommer den i lagen reglerade skriftväxlingen att vara avslutad senast den 31 maj. Det är emellertid önskvärt, att kommunerna får tillfälle att, om så erfordras, ytterligare förhandla med varandra innan rättegång inledes. Då en tid av en månad torde vara tillräcklig härför, bör det föreskrivas, att talan om utbekommande av ersättningen skall anhängiggöras före utgången av juni månad. Försittes denna tid, bör rätten till ersättning vara förlorad, såvida inte den krävda kommunen godkänt kravet men det oaktat ej erlagt betalning. Det avgörande bör härvid vara vad som kräves i rättegången, inte vad som fordrats dessförinnan. Talan, som endast avser utbekommande av godkänd men ej erlagd ersättning, bör med andra ord få föras utan annan inskränkning än som följer av allmänna preskriptionsregler, oavsett om högre ersättning fordrats före rättegången.

Enligt Fvl får talan utan föregående anmaning väckas i två fall, nämligen dels när anmaning skett hos en kommun men det sedermera befunnits, att annan kommun är ersättningskyldig, och dels när upplysning ej kun-

nat vinnas, vilken kommun ersättningsskyldigheten åligger. Någon anledning att ändra dessa regler synes ej föreligga.

I detta sammanhang må även spørsmålet huruvida landstingen bör vara skyldiga att bidra till kommunernas kostnader för socialhjälp beröras.

I 5 kap. Fvl, som är rubricerat »Om bidrag till fattigvården», återfinnes i 40—42 §§ bestämmelser, enligt vilka fattigvårdssamhälle äger erhålla gottgörelse av vederbörande landsting för avgifter, som samhället erlagt för vård av sinnessjuka, sinnesslöa och fallandesjuka, blinda barn under skolåldern, psykopatiska och nervösa barn, tuberkulösa och vanföra, andra kroniskt eller obotligt sjuka samt å länslasarett och av landsting underhållna sjukstugor eller andra med länslasarett likställda sjukvårdsinrättningar vårdade sjuka. För att gottgörelse skall utgå från landstinget kräves, att behov av obligatorisk fattigvård föreligger samt att ersättning för vården ej kunnat uttagas av den vårdade själv eller för honom försörjningspliktig person och ej heller av staten. Härutöver innehåller lagen ett flertal speciella förutsättningar för att landstinget skall vara skyldigt att utge gottgörelse. I fråga om dessa förutsättningar liksom också beträffande övriga detaljer hänvisas till lagtexten.

Departementschefen anför, med hänvisning till en av Svenska landstingsförbundets styrelse till inrikesdepartementet för kännedom överlämnad, den 10 juni 1954 dagtecknad skrivelse angående landstingens åtgärder i anledning av sjukförsäkringsreformen, följande.

»För egen del vill jag framhålla, att landstingens bidrag till kommunernas kostnader för fattigvård åt sjukhuspatienter och andra anstaltsvårdade personer minskat under senare år. Efter den allmänna sjukförsäkringens införande har man anledning att räkna med en kraftig minskning av kostnaderna för socialhjälp till anstaltsvård av sjuka. Hur stor denna reduktion kommer att bli är svårt att bedöma. Även om den inte skulle bli så omfattande som Svenska landstingsförbundet räknat med, torde dock ifrågasvarande vårdkostnader bli av så liten kommunalekonomisk betydelse, att det inte finnes tillräckliga skäl att bibehålla Fvl:s regler om ersättningsskyldighet för landsting. Det behov av skatteutjämning, som på sin tid motiverade tillkomsten av landstingens ifrågasvarande ersättningsskyldighet, föreligger inte efter genomförandet av kommunindelningsreformen och utbyggnaden av socialförsäkringssystemet.

När staten påtagit sig stora kostnader för utbyggnaden av socialvården i övrigt med minskade fattigvårdskostnader för kommunerna som följd, synes det rimligt att kommunerna själva får stå för kostnaderna för socialhjälp i form av sjukhusvård och därmed jämförlig vård, i den mån dylika kostnader överhuvudtaget uppstår.»

Motioner

Frågan om »faktisk» eller lagakraftvunnen mantalsskrivning såsom avgörande för hemortsrätten upptages i *motionen I: 553*, i vilken yrkas »att riksdagen måtte besluta, att ersättningsskyldighet för socialhjälp må åläggas den kommun i vilken hjälptagaren 'faktiskt' är mantalsskriven vid det tillfälle, då hjälpen utgivits på sätt socialvårds-kommittén tänkt sig frågans lösning».

Beträffande hemortsrätten för barn framhålles i flera motioner, att de i propositionen föreslagna bestämmelserna skulle komma att medföra, att barn som till följd av sin ålder ännu icke blivit mantalsskrivet, komme att sakna hemortsrätt. I de likalydande *motionerna I: 551 och II: 681* hemställes, »att riksdagen ville besluta sådan ändring i 23 § att om ett barn vid den tidpunkt, då socialvård utgår eller då barnet omhändertagits, på grund av sin ålder ännu icke blivit mantalsskrivet, kostnaden skall gäldas av den kommun, där vårdnadshavaren eller, om båda föräldrarna har vårdnaden om barnet, fadern är mantalsskriven».

I de likalydande *motionerna I: 547 och II: 679* framhålles uttryckligen, att huvudregeln om en på mantalsskrivningen grundad hemortsrätt för de icke mantalsskrivna barnen skulle medföra, att staten skulle bli ersättningsskyldig för dessa barn och i de likalydande *motionerna I: 552 och II: 682* påpekas, att om barnet innan det ännu blivit mantalsskrivet placeras i fosterhem blir staten ersättningsskyldig, »så länge fosterhemsplaceringen fortgår». I sistnämnda fyra motioner, I: 547 och II: 679 samt I: 552 och II: 682, vidgas spörsmålet att gälla hemortsrätten för samtliga minderåriga barn. I *motionerna I: 547 och II: 679* uttalas beträffande de till följd av sin ålder icke mantalsskrivna barnen, att en anknytning till barnets kyrkobokföring vore en möjlig lösning. Skulle en sådan utväg icke visa sig tillfredsställande, återstode att för ifrågavarande barnkategori på ett eller annat sätt härleda hemortsrätten. Antoges den i propositionen föreslagna huvudregeln syntes man nödsakad modifiera densamma i avseende å nämnda barn ävensom beträffande fosterbarn. Motionärerna uttalar, att skäl syntes tala för att ersättningsreglerna i avseende å de minderåriga barnen göres till föremål för en omprövning, därvid lämpligheten av moderns mantalsskrivningskommun såsom ersättningskommun för alla barn borde övervägas.

I *motionerna I: 552 och II: 682* förordas en härledd hemortsrätt för alla barn under 16 år. Ytterligare en del frågor berörande 22 § i propositionens förslag diskuteras i *motionerna*, och paragrafen föreslås få följande lydelse:

22 §.

Kommun, som enligt 12 § lämnat socialhjälp åt svensk medborgare, vilken för det år hjälpen utgivits mantalsskrivits inom annan kommun, äger erhålla ersättning därför av denna kommun.

Har hjälptagaren icke fyllt 16 år, skall vad i föregående stycke sagts avse den kommun, där den av föräldrarna, som har vårdnaden om barnet, är mantalsskriven eller om båda föräldrarna har vårdnaden, den kommun, där fadern är mantalsskriven, eller om ingen av dem har vårdnaden den kommun, där den som senast hade vårdnaden då var mantalsskriven.

I fråga om adopterat barn skall vad i föregående stycke sagts om faders eller moders mantalsskrivningskommun gälla adoptants. Är barn adopterat av makar eller har ena maken adopterat den andres barn, skall vad i samma stycke sägs äga motsvarande tillämpning.

Har någon, som varit intagen å anstalt för vård eller fostran, genom anstaltens försorg för fortsatt vård eller fostran överlämnats till enskilt hem, under villkor att han fortfarande står under anstaltens tillsyn, eller har någon eljest mot ersättning mottagits i enskilt hem eller vårdhem för erhållande av vård för sjukdom eller annan kroppslig eller andlig brist eller svaghet eller vistas han i enskilt hem eller vårdhem i samband med skydds-
uppföstran och har han på grund av vistelsen i detta hem mantalsskrivits i den kommun, varest hemmet är beläget, gäller denna mantalsskrivning ej till bestämmande av ersättningsskyldighet enligt första stycket. I stället skall i dylikt fall ersättning utgivas av den kommun, där personen var mantalsskriven för det år han mottogs i hemmet eller, om han omedelbart dessförinnan under omständigheter, som nyss sagts, vistats i annat enskilt hem eller vårdhem, för det år han mottogs i detta. Har person under angivna omständigheter förflyttats från hem till annat mer än en gång skall vad ovan sagts äga motsvarande tillämpning.

Såsom skäl för den föreslagna utformningen av 22 § anföres i moti-
onerna bl. a.:

— — — Genom 48 § Fvl stadgas, att mantalsskrivning, som sker på grund av bosättning förenad med vård under angivna omständigheter inte kan läggas till grund för förvärv av hemortsrätt. Vad som skulle kunna kallas vårdkommunen kan sålunda aldrig bli ersättningsskyldig. Enligt propositionen gäller undantaget från huvudregeln däremot endast så länge själva vården fortsätter. Man har anledning att räkna med att det just under första tiden efter upphörandet av vårdsituationen lätt uppstår behov av socialhjälp. Om detta inträffar medan personen fortfarande är mantalsskriven i den kommun, där han åtnjutit vård, blir det denna som blir ersättningsskyldig. Eftersom syftet med här ifrågavarande bestämmelser just är att hindra, att vårdkommunen blir ersättningsskyldig, är alltså propositionen i motsats till Fvl ineffektiv i ett inte oväsentligt avseende.

Vi kan inte finna, att det finns anledning frångå den utformning av undantagsbestämmelsen, som denna erhållit i 48 § Fvl. Socialhjälpslagens 22 § bör alltså i avseende på den som fyllt 16 år omskrivas på så sätt, att ersättningsskyldigheten ligger kvar på den kommun, där vårdtagaren var mantalsskriven, när vårdsituationen uppstod, intill dess mantalsskrivning skett efter vårdsituationens upphörande.

Mot principen för undantagsbestämmelserna kan även riktas den erinran, att den kan komma att påverka den tidpunkt vid vilken en utplacering av personen i enskilt hem äger rum. Valet av vårdform blir föremål för en otillbörlig påverkan. Genom att utplaceringen sker på en annan sida av

ett årsskifte än som ur vårdsynpunkt skulle ha skett kastas det ekonomiska ansvaret över från en kommun till en annan. Om en kommun har inflytande på tiden för utplaceringen frestas den att låta hänsyn till den egna ekonomien gå före vårdsynpunkterna. — — —

— — — Det är en för de omhändertagna barnens del viktig fråga, att de blir placerade i fosterhem, när detta ur vårdsynpunkt är lämpligt. Att vistelsen å barnhem förlänges av ovidkommande skäl är till barnets skada, likaså om en utplacering i fosterhem sker utan tillräckliga undersökningar av det tilltänkta fosterhemmets lämplighet o. s. v. Sådant kan lätt inträffa, om tiden för utplaceringen blir avgörande för kommunansvarigheten.

I fortsättningen uttalas i motionerna, att såväl det i propositionen som det i motionerna föreslagna systemet för bestämmandet av barnens hemortsrätt är behäftat med olägenheter. Motionärerna väger för- och nackdelar hos de båda alternativen mot varandra sålunda:

Grundas barnens kommuntillhörighet på föräldrarnas mantalsskrivning slipper man att såsom måste ske om den grundas på deras egen mantalsskrivning införa särbestämmelser för de yngsta barnen, sannolikt bestämmelser, vilka falla helt utanför ramen för kommunanknytningen i övrigt (bestämmelser byggande på kyrkobokföringen). Man undgår helt risken för att ersättningsfrågan inverkar på tidpunkten för barnets överförande från en vårdform till en annan eller dess omhändertagande. I stället drar man på sig arbetet att varje år undersöka föräldrarnas mantalsskrivning. Vill man med hänsyn till detta gå över till barnets egen mantalsskrivning som grund så drar man på sig olägenheten av att för nya fall få göra undersökningar långt tillbaka i tiden om barnets dåvarande mantalsskrivning och tvister, huruvida två eller flera fosterhemsplaceringar följt omedelbart på varandra. Dessa båda senare olägenheter i respektive alternativ är av samma slag och det synes skäligen likgiltigt, vilken av dem man accepterar. Under sådana förhållanden blir de andra synpunkterna avgörande och man bör därför stanna för att grunda kommuntillhörigheten för den som är under 16 år på en av föräldrarnas mantalsskrivning.

Slutligen uttalas i motionerna, att vid utarbetandet av den i motionerna föreslagna lydelsen av 22 § även det från Fvl hämtade föräldrade uttrycket »sjukvårdsinrättning eller förbättrings- eller uppfostringsanstalt» utbyts mot ett mera tidsenligt uttryck, nämligen »anstalt för vård eller fostran».

Frågan om hemortsrätten för dem som vårdas på ålderdomshem behandlas i de likalydande *motionerna I: 547 och II: 679* samt de likaledes likalydande *motionerna I: 549 och II: 678*. I samtliga dessa motioner framhålls, att hemortsrätten för dessa vårdtagare har betydelse — förutom i de av departementschefen berörda båda fallen — i ett tredje fall. Härom anföres i förstnämnda båda motioner:

— — — Detta fall avser det förhållandet att en kommun på grund av platsbrist på det egna hemmet eller av humanitära hänsyn söker placering för åldring på ett ålderdomshem utanför kommunen. I avsedda fall träffas

speciell överenskommelse om ersättningen, som i regel anknytes till självkostnadspriset.

Ett samarbete över kommungränserna i fråga om ålderdomshemsvården har visat sig fördelaktigt och kommer framdeles att framstå som synnerligen angeläget. En förutsättning för att en sådan utveckling skall kunna främjas är att de interkommunala ersättningsbestämmelserna får en lämplig utformning och avvägning. Det är riktigt, att ersättningsfrågan kan regleras utanför socialhjälp lagen genom överenskommelser i enskilda fall. Men sådana överenskommelser måste då träffas gång efter annan och måste bl. a. också bli föremål för revisionsgranskningar. Tvister torde inte heller helt kunna undvikas.

En sådan modifikation av huvudregeln bör, anføres i motionerna I: 547 och II: 679, införas i socialhjälp lagen att ersättningsskyldigheten bindes vid den mantalsskrivning en vårdtagare på ålderdomshem har vid intagningen på hemmet.

I motionerna I: 549 och II: 678 förordas en annan lösning, som anknyter till de ovan i utlåtandet refererade bestämmelserna i 14 § 6 mom. folkbokföringsförordningen. Motionärerna hemställer om sådant beslut »att för den person, som vistas i annat ålderdomshem än det inom den egna kommunen belägna, denna vistelse icke skall medföra, att personen i fråga måste mantalsskrivas i den kommun, där han vistas för vård, utan får behålla sin förutvarande mantalsskrivning, samt att sålunda § 14 i folkbokföringsförordningen även göres tillämplig å personer, som vistas å ålderdomshem».

I samband med frågan om hemortsrätten för vårdtagarna i ålderdomshemmen beröres i de likalydande *motionerna I: 547 och II: 679* bestämmelsen i 24 § andra stycket om särskild, av Kungl. Maj:t fastställd taxaförvård i hem som avses i 18 § eller å anstalt eller annan inrättning. I motionerna uttalas att det torde vara av betydelse, att de ersättningsbelopp som kan komma att regleras genom taxan närmare än vad som nu är fallet anknytes till de faktiska vårdkostnaderna.

Vissa spörsmål om allmän anstalts återkravs rätt och om socialhjälp till annat än vårdkostnaden för den som intagits å sådan anstalt behandlas i de likalydande *motionerna I: 554 och II: 683*, i vilka yrkas att 30 § första och andra styckena skall erhålla följande lydelse:

Lämnas å allmän anstalt vård åt någon, som kan antagas äga rätt att erhålla socialhjälp till vårdkostnaden, skall anstalten utan dröjsmål underätta socialnämnden i den kommun, som enligt 22 § kan vara skyldig att slutligen svara för vårdkostnaden. Uppstår under vårdtiden eljest behov av socialhjälp, äger anstalten tillgodose detta, varvid ävenledes underrättelse till kommun enligt det föregående skall lämnas.

Därest ansvarsförbindelse för i föregående stycke angivna kostnader ej

erhållits och ersättning eljest ej bekommes, må talan om utbekommande av ersättning väckas mot den kommun, som enligt 22 § kan vara skyldig att slutligen svara för kostnaden. Sådan talan väckes hos länsstyrelsen i det län, där den kommun, som sökes, är belägen, och skall, vid påföljd att rätten till ersättning eljest förloras, anhängiggöras genom skriftlig ansökan, vilken skall hava inkommit till länsstyrelsen före utgången av mars månad året näst efter det år, då värden eller hjälpen i övrigt lämnats.

Utskottet

Såsom departementschefen anført ligger det i sakens natur, att frivillig socialhjälp liksom hittills alltid skall stanna på den kommun som utgivit hjälpen.

Beträffande den obligatoriska socialhjälpens föreslås i propositionen, att ersättningsskyldighet kommunerna emellan alltjämt skall föreligga, men reglerna för densamma föreslås bli i hög grad förenklade. Hemortsrätten — en benämning som för övrigt utmönstras ur lagtexten — baseras alltjämt på mantalsskrivningen, men kravet på ett hjälpfritt år, det s. k. fattigvårdsfria året, såsom villkor för förvärv av ny hemortsrätt slopas. Härigenom har man velat vinna att de s. k. fattigvårdsprocesserna skulle åtminstone i huvudsak försvinna. Den hittillsvarande regeln att ny hemortsrätt ej kan förvärvas av den som fyllt 60 år föreslås också slopad. Systemet med härledd hemortsrätt för hustru — vilket möjliggjort de s. k. fattigvårdsäktenskapen — och för barn överges. Kostnaderna för socialhjälp till hustru och barn skulle alltså i fortsättningen slutligt åvila den kommun, där vederbörande själv är mantalsskriven. Systemet har sålunda gjorts enhetligt och bygger på en lätt konstaterbar faktor, nämligen en folkbokföringsåtgärd, mantalsskrivningen.

Beträffande den som icke är svensk medborgare eller ej är mantalsskriven inom riket skall det slutliga ansvaret alltjämt åvila staten.

Utskottet finner de skäl departementschefen anført för att slopa regeln om det fattigvårdsfria året övertygande och tillstyrker förslaget härutinnan. Även i övrigt tillstyrker utskottet i den mån utskottet icke nedan föreslår annat, att förslaget lagfästes i föreliggande skick.

Det slutliga betalningsansvaret skall enligt propositionens förslag åvila kommun, i vilken hjälptagaren genom lagakraftvunnet beslut mantalsskrivits. Socialvårdskommittén föreslog däremot, att ersättningsskyldigheten skulle åvila den kommun, i vilken hjälptagaren »faktiskt» varit mantalsskriven vid det tillfälle, då hjälpen utgivits, och detta förslag har upptagits i *motionen I: 553*. Under remissbehandlingen av socialvårdskommitténs förslag gjordes invändningar mot detsamma av ett flertal remissinstanser, mest utförligt av 1949 års folkbokföringssakkunniga, som framförde erinringar från såväl formella som sakliga synpunkter.

Bland annat framhöll de sakkunniga och visade genom exempel att det, om ansvaret följde den »faktiska» mantalsskrivningen, kunde bli beroende av tillfälligheter, om den ena eller andra kommunen skulle bli ansvarig för utgiven socialhjälp. Med beaktande av vad sålunda framkommit tillstyrker utskottet att, på sätt de folkbokföringssakkunniga och departementschefen förordnat, den lagakraftvunna mantalsskrivningen skall vara avgörande. Motionen avstyrkes alltså.

I propositionen föreslås som nämnts att huvudregeln om självständigt förvärv av hemortsrätt skall gälla också för barn. I praktiken innebär detta i allmänhet att barnet får samma hemortsrätt som föräldrarna, nämligen när barnet och föräldrarna sammanbor. Vissa särskilda spørsmål uppkommer emellertid dels beträffande barn som till följd av sin ålder ej ännu blivit mantalsskrivet, dels ock beträffande fosterbarn som vistas i enskilt hem och enligt barnavårdslagen omhändertaget barn som inackorderats i sådant hem. Om obligatorisk socialhjälp utgår till ett barn innan detta blivit mantalsskrivet skulle enligt propositionens förslag, till följd av stadgandet i 23 § första stycket, komma att gälla, att staten skulle svara för kostnaderna. En sådan ansvarighet skulle, i fall som avses i 22 § andra stycket, komma att åvila staten även efter det barnet blivit mantalsskrivet. Emellertid bör kommunerna svara för socialhjälpens även för detta barn. Detta resultat nås, med bibehållande av propositionens förslag i övrigt, genom införande av ett stadgande, att barn som till följd av sin ålder ej blivit mantalsskrivet skall anses mantalsskrivet där det har sin födelsehemort, ett begrepp vars innebörd anges i 14 § 7 mom. folkbokföringsförordningen. Med en sådan anordning vinnes också, att även i dessa fall en åtgärd enligt folkbokföringsförordningen blir avgörande för vilken kommun som slutligt skall svara för socialhjälpens. Den lösning som föreslås i *motionerna I: 551 och II: 681*, att en härledd hemortsrätt skulle tillskapas för endast dessa barn, kan utskottet icke tillstyrka. Frågan kommer emellertid i ett annat läge, om man väljer en härledd hemortsrätt för samtliga barn, en fråga vartill utskottet återkommer här nedan.

Beträffande fosterbarn och enligt barnavårdslagen omhändertagna barn vilka placerats i enskilt hem föreslås i propositionen, att den kommun, i vilken hemmet är beläget, även om barnet mantalsskrivits där, icke skall slutligt svara för socialhjälpkostnaderna om barnet för det år det mottagits i hemmet var mantalsskrivet i annan kommun. Anledningen härtill är att en regel om ansvar för den kommun där hemmet är beläget befaras medföra svårigheter att anskaffa dylika hem. I denna fråga har framlagts olika förslag till lösning. I propositionen föreslås, att den kommun slutligt skall svara för socialhjälpens, i vilken barnet var mantalsskrivet, när det först placerades i sådant hem. I motioner yrkas att frågan löses genom att en härledd hemortsrätt stadgas för alla barn. I *motionerna I: 547 och*

II: 679 uttalas, att lämpligheten av moderns mantalsskrivningskommun såsom ersättningskommun bör övervägas. I *motionerna I: 552 och II: 682* åter yrkas, att ersättningsskyldighet för barn under 16 år skall åvila den kommun, där den av föräldrarna som har vårdnaden om barnet är mantalsskriven eller, om båda föräldrarna har vårdnaden, den kommun där fadern är mantalsskriven eller om ingen av dem har vårdnaden den kommun där den som senast hade vårdnaden då var mantalsskriven. I sistnämnda motioner uttalas, att det är uppenbart, att såväl motionärernas som propositionens förslag är behäftat med olägenheter och att man har att väga för- och nackdelar mot varandra.

Som utskottet ovan antytt är den väsentliga frågan hur man skall kunna underlätta anskaffandet av sådana hem som här är i fråga. Propositionens förslag erbjuder härutinnan enligt utskottets mening vissa väsentliga fördelar. Den kommun i vilken hemmet är beläget får om propositionens förslag godtages att göra med endast en kommun. Väljes lösningen med härledd hemortsrätt skulle den kommun i vilken hemmet är beläget, om föräldrarna flyttade, nödgas rikta sina anspråk mot olika kommuner alltefter flyttningarna. Även det förhållandet att olika kommuner kan ha olika praxis beträffande storleken av fosterlegan kan härvid medföra risk för processer. Dessa nackdelar undvikas med propositionens förslag. Mot detta förslag åter har i *motionerna* gjorts invändningar av innebörd, att den barnavårdsnämnd, på vilken det ankommer att omhändertaga ett barn, skulle kunna komma att spekulera i att sådana omständigheter skulle inträffa, att kommunen bleve fri från ansvar, och därvid skulle låta tidpunkten för omhändertagandet påverkas av ovidkommande hänsyn. Enligt utskottets mening är dessa farhågor överdrivna, och utskottet förmenar att man har all anledning förvänta, att barnavårdsnämnderna skall sätta barnets behov av vård före kommunens intresse av att slippa kostnaderna härför. Skulle misstron mot barnavårdsnämnderna vara berättigad, bör för övrigt andra medel tillgripas för att tillse att barnets intressen blir tillgodosedda. I sammanhanget må erinras om att barnavårdslagen är föremål för omprövning.

Ej heller vad som i övrigt anförts i *motionerna* har enligt utskottets mening sådan styrka, att det uppväger de fördelar som propositionens förslag erbjuder. Utskottet tillstyrker därför att frågan löses på det sätt som föreslås i propositionen och avstyrker alltså motionsyrkandena.

Genom att reglerna om 60-årsgränsen och om det fattigvårdsfria året slopas kommer i fortsättningen alla på ålderdomshem intagna att efter mantalsskrivning vinna hemortsrätt i den kommun där hemmet är beläget. Detta medför för det stora flertalet fall inga komplikationer eftersom de personer det här gäller merendels är intagna i ålderdomshem i den kommun där de före intagningen hade hemortsrätt. Departements-

chefen berör emellertid två fall, i vilka otillfredsställande resultat skulle kunna uppkomma, nämligen dels då två kommuner har ett gemensamt ålderdomshem och dels då en kommuns ålderdomshem är beläget i en annan kommun. Beträffande förstnämnda fall kan emellertid, såsom departementschefen framhållit, mantalsskrivningens rättsverkan i avseende å hemortsrätten upphävas genom att i förbundsordningen för ett gemensamt ålderdomshem intages en föreskrift av innebörd, att den kommun där hemmet är beläget skall av den kommun, där en vårdtagare vid intagningen var bosatt, erhålla gottgörelse för sina kostnader för socialhjälp åt honom. Även för det sällsynta fall att en kommuns ålderdomshem är beläget i en annan kommun kan enligt departementschefens mening särbestämmelser rörande hemortsrätten för ålderdomshemmens klientel undvaras. Utskottet delar departementschefens uppfattning beträffande dessa fall.

Ytterligare ett fall då komplikationer kan uppkomma beröres i *motionerna I: 547 och II: 679* samt *I: 549 och II: 678*. Här avses det fall att en kommun inte har plats för en åldring i sitt eget ålderdomshem men överenskommer med en annan kommun, att denna skall mottaga vederbörande i sitt ålderdomshem mot ersättning av förstnämnda kommun. Efter det den inackorderade blivit mantalsskriven i den kommun där ålderdomshemmet är beläget skulle han enligt huvudregeln vinna hemortsrätt i denna kommun och kunna komma att i fortsättningen belasta densamma. I *motionerna* ges olika förslag till lösning av denna fråga. I *motionerna I: 547 och II: 679* föreslås att hemortsrätten bindes vid mantalsskrivningen vid tiden för intagningen på hemmet, och i *motionerna I: 549 och II: 678* föreslås att folkbokföringsförordningen ändras så att för den person, som vistas i annat ålderdomshem än det inom den egna kommunen belägna, denna vistelse icke skall medföra att han mantalsskrives i ålderdomshemskommunen. Sistnämnda lösning skulle medföra konsekvenser vida utöver vad som nu är i fråga, och utskottet kan med hänsyn även därtill att folkbokföringsförordningen för närvarande är föremål för översyn av en inom finansdepartementet tillkallad utredningsman icke tillstyrka denna lösning.

Det är givetvis fördelaktigt om en uppkommen överskottsplats i en kommun kan användas för att täcka en platsbrist i en annan kommun. Före en dylik inackordering torde i allmänhet träffas ett avtal av den innebörd, att den inackorderande kommunen skall svara för den del av kostnaden på ålderdomshemmet som ej täckes av den inackorderades folkpension. I ett sådant avtal torde för övrigt regleras även en annan fråga av likartat slag, nämligen om ersättningsskyldigheten för kommunandelen i de inkomstprövade folkpensionsförmånerna, vilken eljest såsom bunden till mantalsskrivningen skulle komma att åvila ålderdomshemskommunen. Inackorderingsavtal torde komma att erfordras för de nu ifrågakvarande fallen även i fortsättningen, oavsett hur hemortsrättsfrågan löses, bl. a. med hän-

syn till nämnda kommunandel. Upphör emellertid inackorderingsavtalet efter det den inackorderade blivit mantalsskriven i ålderdomshemskommunen skulle den inackorderande kommunen göra en vinst på ålderdomshemskommunens bekostnad. Om propositionens förslag godtoges, skulle denna vinst omfatta såväl nämnda kommunandel som socialhjälpkostnaderna. Valdes åter förslaget i motionerna I: 547 och II: 679 skulle visserligen frågan om socialhjälp lösas, men spørsmålet om folkpensionskostnaden skulle alltjämt kvarstå. Man har emellertid enligt utskottets mening icke anledning räkna med att den inackorderande kommunen skulle bringa inackorderingsavtalet att upphöra för att därigenom överföra det ekonomiska ansvaret för den inackorderade på ålderdomshemskommunen. En kommun som handlade på ett sådant sätt skulle säkerligen snart utestängas från alla möjligheter till inackordering. För övrigt kan lätt i inackorderingsavtalen intagas en bestämmelse att den inackorderande kommunen skall svara för de ekonomiska konsekvenserna så länge vederbörande vårdas i hemmet.

Utskottet finner med hänsyn till det anförda ej anledning att för nu berörda fall frångå propositionens förslag och avstyrker alltså de i motionerna föreslagna ändringarna.

I *motionerna I: 552 och II: 682* har uttrycket »sjukvårdsinrättning eller förbättrings- eller uppfostringsanstalt» i 22 § andra stycket a) betecknats såsom hämtat från Fvl och föräldrat samt utbytt mot »anstalt för vård eller fostran». Utskottet fäster uppmärksamheten på att bestämmelsen i sakligt hänseende direkt ansluter till och kompletterar vissa regler i folkbokföringsförordningen och att ordalagen i propositionens förslag är desamma som i förordningen användes samt avstyrker motionerna i denna del. I sammanhanget må erinras om den ovan omnämnda översynen av folkbokföringsförordningen.

I ett annat avseende synes emellertid en komplettering böra ske i 22 § andra stycket a). Genom stadgandet i andra stycket c) utökas, i jämförelse med Fvl, de fall då mantalsskrivningskommunen äger få ersättning av annan kommun för utgiven socialhjälp med det fall att vederbörande blivit mantalsskriven i enskilt vårdhem. Motsvarande bör gälla vid de under a) avsedda fallen.

I *motionerna I: 552 och II: 682* påpekas, att om en person blivit mantalsskriven i sådant hem som avses i 22 § andra stycket och blir i behov av socialhjälp efter det vistelsen där upphört men medan han alltjämt på grund av sådana omständigheter som avses i nämnda stadgande är mantalsskriven i hemmet, socialhjälp i enlighet med huvudregeln komme att slutligen belasta den kommun där hemmet är beläget. I motionerna yrkas sådan ändring, att mantalsskrivningen i hemmet ej skall gälla till bestämmande av ersättningskyldighet i här avsedda fall. Utskottet tillstyrker att

22 § andra stycket erhåller sådan lydelse, att den av motionärerna berörda konsekvensen ej uppkommer.

I *motionerna I: 547 och II: 679* uttalas, att det torde vara av betydelse, att de ersättningsbelopp, som kan komma att regleras genom sådan taxa som i 24 § andra stycket omförmäles, närmare än vad som nu är fallet anknutes till de faktiska vårdkostnaderna. Enligt vad utskottet erfarit pågår inom socialstyrelsen på Kungl. Maj:ts uppdrag en omprövning av taxan, därvid kommunerna genom sina organisationer beretts tillfälle att framföra synpunkter på frågan. Vid sådant förhållande finner utskottet *motionerna* i nu berörda del icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

I 25—29 §§ regleras processförfarandet i mål mellan kommuner om ersättning för lämnad socialhjälp. Frågor rörande sådan ersättning föreslås i fortsättningen bli reglerade årsvis. Kommun som vill kräva ersättning skall skriftligen anmana den kommun, mot vilken kravet riktas, att betala ersättningen. Sådan anmaning skall ske före utgången av april månad året efter det då hjälpen utgivits. Nås ej överenskommelse skall talan om utbekommande av ersättningen anhängiggöras före utgången av juni månad. Talan, som hittills skolat väckas hos länsstyrelsen »i länet», varmed torde ha åsyftats länsstyrelsen i det län där sökandekommunen är belägen, föreslås i fortsättningen skola väckas hos länsstyrelsen i det län, där den sökta kommunen ligger. I 31 och 32 §§ regleras förfarandet då kommun vill söka ersättning av staten. Utskottet har ej funnit anledning till erinringar mot nu förevarande paragrafer.

I *motionerna I: 554 och II: 683* yrkas, att 30 § om allmän anstalts återkravs rätt skall erhålla viss annan lydelse, som innefattas i ett i *motionerna* upptaget förslag. Detta innebär till en början, att den valfrihet bortfaller, som i propositionen lämnas anstalten att för erhållande av ersättning för vårdkostnad vända sig till antingen socialnämnden i vårdtagarens vistelsekommun eller socialnämnden i den kommun som slutligt skall svara för vårdkostnaden, och anstalten hänvisas att alltid vända sig till socialnämnden i sistnämnda kommun. Ehuru den slutligt ansvariga kommunen visserligen till följd av de förenklade reglerna i socialhjälp-lagen i allmänhet lätt kan fastställas kan dock i särskilda fall, såsom till följd av undantagsbestämmelserna i 22 § andra stycket, svårigheter föreligga härvidlag, och det bör enligt utskottets mening icke ankomma på anstalten utan, såsom eljest, på socialnämnden i vistelsekommunen att utreda dessa förhållanden. Utskottet kan alltså icke tillstyrka *motionerna* i denna del.

Förslaget i *samma motioner*, att allmän anstalt, om under vårdtiden behov uppstår av socialhjälp till annat än vårdkostnaden, skall äga tillgodose detta, innebär att funktioner som eljest ankommer på

socialnämnden skulle utövas av anstalten; vilket organ som därvid skulle företräda anstalten anges icke, men närmast komme väl här anstaltens styrelse i fråga. En sådan lösning kan utskottet redan med hänsyn till dess principiella räckvidd icke förorda, och utskottet avstyrker alltså motionerna även i denna del.

I *motionerna* föreslås slutligen att uttrycket »i n r ä t t n i n g» i 30 § första stycket utmönstras. Utskottet kan här hänvisa till vad utskottet ovan vid behandlingen av 22 § anfört i en motsvarande fråga.

Om kommuns rätt till ersättning av enskild, 33—40 §§

A. Hjälpstagarens återbetalningsskyldighet, 33 och 34 §§

Inledning

Enligt Fvl är en hjälpstagare i princip skyldig att till fattigvårdssamhället utgiva ersättning för all fattigvård, som lämnats honom. Å andra sidan har samhället full frihet att efterskänka sitt krav mot honom. Understödet betraktas med andra ord som ett förskott eller, om man så vill kalla det, ett lån, som skall återbetalas i den mån långivaren inte finner skäl till eftergift. Återbetalningsskyldigheten är vidare — för att använda socialvårdskommitténs terminologi — automatisk, d. v. s. den inträder direkt på grund av lagens stadgande i och med att hjälpen utgives. En annan sak är, att samhället inte utan vidare kan uttaga sin fordran hos hjälpstagaren; liksom en vanlig långivare måste samhället först få sitt fordringsanspråk fastställt i en process. Som domstol fungerar härvid i första instans länsstyrelsen samt i andra och sista instans kammarrätten.

Departementschefen

Departementschefen diskuterar inledningsvis frågan om hjälpstagarens återbetalningsskyldighet från vissa ekonomiska och psykologiska synpunkter. Han anför:

»Om man ser återbetalningsskyldigheten enbart ur kommunalekonomisk synpunkt, finnes det knappast någon anledning att bibehålla densamma. De belopp, som kan uttagas av hjälpstagarna, är nämligen så pass ringa, att de spelar en mycket underordnad roll i kommunernas budget, och uppväges därjämte i viss utsträckning av de administrationskostnader, som återbetalningsskyldigheten för med sig. Det är emellertid helt andra synpunkter än återbetalningsskyldighetens betydelse för kommunernas eko-

nomi, som varit avgörande vid utformningen av Fvl:s regler om kommunernas vidsträckta återkravs rätt. Under förarbetena till lagen betonades särskilt den betydelse, som återbetalningsskyldigheten hade ur folkuppfostringssynpunkt. Det framhölls, att om man överhuvudtaget ville fasthålla vid synpunkten att fattigvården så långt det vore möjligt skulle vara en hjälp till självhjälp, så borde man inte eftergiva fordran på att fattigunderstödet skulle återbetalas, om förmåga därtill funnes. En underlåtenhet att taga denna förmåga i anspråk ansågs kunna verka neddragande på understödstagarens uppfattning av sin ställning till samhället och hans därav beroende strävan att hålla sig uppe. Vidare framhölls bl. a., att ett borttagande av återbetalningsskyldigheten skulle kunna leda till att fattigvårdsmyndigheterna bleve mindre benägna att lämna understöd på ett tidigare stadium och krävde, att all tillgänglig egendom tagits i anspråk, innan samhället inskrede.

Helt naturligt är det svårt att konstatera, huruvida Fvl:s regler om återbetalningsskyldighet haft den betydelse ur folkuppfostringssynpunkt, som lagstiftaren räknat med. Däremot är det ganska påtagligt, att ifrågavarande regler haft en annan folkpsykologisk effekt, som måhända inte varit förutsedd vid lagens tillkomst. Efter hand som socialvården byggts ut med nya hjälpformer, vilka inte förknippats med återbetalningsskyldighet, har den i princip oinskränkta skyldigheten att utge ersättning för erhållen fattigvård alltmera kommit att framstå som en kvarleva från äldre tid. Återbetalningsskyldigheten har på så sätt medverkat till att diskreditera fattigvården som hjälpform betraktad och i vida kretsar skapa motvilja mot att anlita denna hjälpform. Måhända är detta en av anledningarna till att återkravs rätten med åren kommit att begagnas med allt större försiktighet. Utvecklingen torde i själva verket ha gått så långt, att återkrav i de flesta kommuner numera sker endast i undantagsfall.»

Departementschefen uttalar i fortsättningen, att vad han sålunda anfört enligt hans mening talar för att den i princip oinskränkta återbetalningsskyldighet, som enligt gällande lagstiftning åligger hjälptagaren, bör inskränkas. Emellertid är det enligt departementschefen ingalunda givet att obligatorisk och frivillig socialhjälp härvid bör följa samma regler.

Departementschefen fortsätter:

»I fråga om den obligatoriska hjälpen kan även andra skäl än de nyss berörda anföras för att begränsa återbetalningsskyldigheten. Såsom tidigare framhållits i olika sammanhang, har den obligatoriska hjälpen karaktär av en rättighet, som vederbörande kan tilltvinga sig på processuell väg. För nutida uppfattning torde det vara ganska främmande att ge denna rättighet en så begränsad innebörd, att den nödställde endast skulle äga erhålla ett lån, som han oberoende av omständigheterna i det

enskilda fallet skulle vara skyldig att återbetala. Visserligen bör socialhjälp — även den obligatoriska — så långt det är möjligt vara en hjälp till självhjälp, men det kan starkt ifrågasättas, om detta syfte främjas genom att hjälptagaren utan inskränkning blir skyldig att återbetala vad han mottagit. I de fall, där utsikter verkligen finnes till att en hjälptagare i sinom tid skall kunna inte bara försörja sig själv och de sina utan även helt eller delvis återbetala vad han mottagit från samhället, kan återbetalningsskyldigheten tvärtom bidra till att han inte gör sitt bästa för att återställa sin försörjningsförmåga; återbetalningsskyldigheten kan med andra ord verka som en tillbakahållande i stället för en pådrivande faktor i hans strävan att hålla sig uppe.»

På grund av det anförda anser departementschefen, att en hjälptagare endast i vissa undantagsfall bör vara skyldig att återbetala vad han mottagit i obligatorisk socialhjälp.

I fråga om sådana undantagsfall anför departementschefen:

»Ett sådant undantagsfall föreligger, då socialhjälp har karaktär av förskott å någon förmån, vartill hjälptagaren eljest är berättigad. Som exempel härpå kan nämnas, att en hjälpbehövande person fyller förutsättningarna för erhållande av invalidpension, ehuru sådan ännu ej beviljats, eller att han äger rätt till underhållsbidrag som av någon anledning uteblivit. Om socialhjälp i dylikt fall tilldelas honom och han sedermera skulle få uppbära sin invalidpension eller sitt underhållsbidrag retroaktivt för den tid hjälpen avsett, synes det rimligt att han får återbetala så stor del av vad han erhållit i socialhjälp, som tackes av pensionen eller bidraget. Eljest skulle han nämligen komma i bättre ställning än han skulle ha varit, om pensionen eller bidraget utbetalats till honom redan innan han sökte socialhjälp.

Kommittén har föreslagit återbetalningsskyldighet jämväl för det fall att hjälptagaren »är i besittning av tillgångar, ehuru dessa f. n. inte kan disponeras för uppehälle och vård». Av motiveringen till förslaget synes framgå, att kommittén åsyftat dels sådan egendom som överhuvud taget inte bör realiseras för att täcka hjälpbehovet, och dels tillgångar, som inte utan ekonomisk förlust eller personliga olägenheter av allvarlig art snabbt kan göras likvida. Nu förhåller det sig väl så, att de flesta hjälptagarna har tillgångar av något slag, låt vara att tillgångarna merendels är av ringa värde. Det är vidare uppenbart, att kommittén inte tänkt sig, att vilken obetydlig tillgång som helst skulle konstituera återbetalningsskyldighet. Var gränsen skulle dragas framgår emellertid inte av betänkanudet, och mig synes det svårt att fastställa några allmängiltiga normer i detta avseende. Det är inte heller lätt att på ett tillfredsställande sätt fixera övriga förutsättningar för att återbetalningsskyldighet skulle inträda. Då härtill kommer, att det torde vara ganska sällsynt att obligatorisk socialhjälp behöver tilldelas någon som har egna tillgångar av mera betydande värde, anser jag,

att man bör avstå från att i den nya lagstiftningen införa en regel av den innebörd som kommittén föreslagit.

Enligt kommitténs förslag skall återbetalningsskyldighet vidare föreligga för hjälptagare, som »är i tillfälligt nödläge och kan antagas inom kort åter komma i god ekonomisk ställning». En bestämmelse av detta innehåll måste enligt min mening medföra betydande tillämpningssvårigheter. Att bedöma huruvida ett nödläge är tillfälligt eller ej torde ofta vara svårt, och ännu vanskligare måste det vara att göra några antaganden om den nödställdes framtida ekonomiska ställning. Det av kommittén använda uttrycket »god ekonomisk ställning» är därjämte så obestämt, att det alltför lätt kan ge upphov till meningsskiljaktigheter. Möjligen skulle man kunna tänka sig en regel av innebörd, att vederbörande bleve återbetalningsskyldig, för den händelse han efter hjälpens beviljande på grund av särskilda förhållanden — t. ex. genom ett arv eller en lotterivinst — finge sin ekonomi förbättrad på ett mera markerat sätt. En sådan regel torde emellertid ej bli av någon större praktisk betydelse. Med hänsyn härtill och då en regel av antydd innebörd skulle få till följd, att återbetalningsfrågan alltid hölles svävande i avbidan på vad som möjligen kunde inträffa i framtiden, kan jag inte tillstyrka, att en sådan regel lagfästes.

Inte heller kan jag tillstyrka kommitténs förslag om återbetalningsskyldighet för den som »uppenbarligen kommit i behov av hjälp på grund av bristande hushållning eller eljest för hans självförsörjning skadlig livsföring». Även denna regel skulle nämligen enligt min mening bereda stora tillämpningssvårigheter. Dessutom kan det befaras, att den skulle leda till en ur psykologisk synpunkt olycklig uppdelning av socialhjälpsskientelet i två grupper, sådana som vore värdiga att erhålla hjälp utan återbetalningsskyldighet och andra. En dylik uppdelning skulle lätt kunna få till följd, att ambitiösa personer, som råkat i nödläge, skulle dra sig för att söka hjälp inför risken att hänföras till den senare kategorien. Härtill kommer, att de personer, som kommittén åsyftat, merendels torde sakna både förmåga och vilja att fullgöra sin återbetalningsskyldighet. Den föreslagna regeln bleve därför med all sannolikhet tämligen verkningslös mot dem, som den verkligen riktade sig mot.»

Departementschefen uttalar vidare, att återbetalningsskyldighet bör drabba dels den, som medvetet eller av grov vårdslöshet lämnat oriktig eller vilseledande uppgift rörande sitt behov av socialhjälp, och dels den, som varit berättigad att för den tid hjälpen utgått uppbära annan social förmån, vilken emellertid indragits eller minskats därför att han brutit mot vad som föreskrivits såsom villkor för erhållande av ifrågavarande förmån. Som exempel på dylika villkor hänvisar departementschefen till 27 § sjukförsäkringslagen, som medger vederbörande sjukkassa rätt att under vissa förutsättningar minska eller indraga sjukpenning.

Departementschefen fortsätter:

»Vad jag hittills föreslagit avser endast obligatorisk socialhjälp. Vid behandlingen av frågan, i vad mån frivillig socialhjälp bör vara förenad med återbetalningsskyldighet, synes det lämpligt att först ägna uppmärksamhet åt de minderåriga hjälptagarna. Såsom framgår av den lämnade redogörelsen för gällande bestämmelser innehåller Fvl en specialregel, enligt vilken ersättning för fattigvård, som lämnats minderårig, inte får uttagas av hans arbetsförtjänst. Denna regel, som avser både obligatorisk och frivillig fattigvård, grundar sig därå, att en minderårigs hjälpbehov ej beror på bristande omtanke från hans sida; han anses på grund av sin ålder ur stånd att själv försörja sig.

Det är uppenbart, att den nya lagstiftningen i nu förevarande hänseende inte bör innehålla strängare regler än Fvl. Tvärtom kan goda skäl anföras för att helt slopa återbetalningsskyldigheten för personer, som var minderåriga då hjälpen lämnades dem. Emellertid kan man inte bortse ifrån att socialhjälp — även frivillig sådan — i vissa fall lämnas barn såsom förskott på någon förmån, vartill barnet är berättigat men som inte är tillgänglig till lyftning. Som exempel härpå kan nämnas, att en ansökan om särskilt barnbidrag ännu inte hunnit prövas då hjälpen utbetalas. I dylikt fall är förhållandena tämligen analoga med dem som föreligger då obligatorisk socialhjälp utgives till en vuxen såsom förskott å en väntad folkpensionsförmån. De regler, som jag i det föregående föreslagit i fråga om skyldighet att återbetala obligatorisk socialhjälp, synes med hänsyn härtill böra tillämpas även beträffande frivillig socialhjälp, som utgives till minderåriga.

Vid bedömning av frågan, i vad mån frivillig socialhjälp åt vuxen person bör medföra återbetalningsskyldighet för honom, bör man enligt min mening fästa stort avseende vid att det kommer att stå kommunerna fritt att efter egen prövning avgöra, huruvida dylik hjälp skall utgå eller ej. Det synes mig med hänsyn härtill mest konsekvent att också överlåta åt kommunerna att bestämma, om hjälpen helt eller delvis skall återbetalas. Även ur andra synpunkter synes denna lösning vara att förorda. Jag syftar härvid särskilt på att den frivilliga hjälpen i stor utsträckning kommer att få förebyggande karaktär och att den i många fall kan innebära en betydande kapitalinsats från samhällets sida, t. ex. för att starta en rörelse, inköpa en arbetsmaskin e. dyl. I dessa fall kan det, såsom kommittén framhåller, vara klokt att ge hjälpen som ett förlagslån, enär hela syftet med åtgärden skulle kunna äventyras, om vederbörande finge på egen hand disponera över hela kapitalbeloppet utan återbetalningsskyldighet. I andra fall, då frivillig hjälp lämnas, framstår det säkerligen som mindre motiverat att föreskriva återbetalningsskyldighet. Förhållandena är emellertid så skiftande, att det knappast torde vara möjligt att på ett tillfredsställande sätt lösa hithörande spørsmål genom detaljerade lag-

bestämmelser. Då fråga är om vuxna hjälpbehövande bör det därför enligt min mening överlämnas åt kommunerna att liksom hittills fritt pröva, inte bara om frivillig hjälp skall utgivas utan även huruvida meddelad hjälp av denna karaktär skall vara förenad med återbetalningsskyldighet. En dylik frihet för kommunerna bör vara ägnad att vidmakthålla och stärka intresset för att sätta in den förebyggande socialhjälpens på ett så tidigt stadium som möjligt.»

Slutligen anför departementschefen i en specialfråga:

»Enligt nu gällande bestämmelser har fattigvårdsstyrelsen rätt att under vissa förutsättningar omhänderta hjälptagarens egendom samt därav bereda sig ersättning för den fattigvård som lämnats honom. Socialvårdskommittén har karakteriserat stadgandet härom som en rest av äldsta tiders fattigvård och föreslagit, att någon motsvarighet till detsamma ej upptages i den nya lagstiftningen. Förslaget har så gott som enhälligt lämnats utan erinran under remissbehandlingen, och jag tillstyrker att det genomföres. Med anledning av vad som i ett par av yttrandena anförts rörande dödsbon efter avlidna vårdtagare, vill jag som min mening framhålla, att frågan huruvida särskilda regler erfordras för avvecklingen av dylika dödsbon bör prövas först sedan någon erfarenhet vunnits av den nya lagstiftningen.»

Motioner

I de likalydande *motionerna I: 526 och II: 650* yrkas, att riksdagen måtte »besluta att — — — kommunernas återkravs rätt för utgiven socialhjälp måtte utsträckas att omfatta de fall då hjälptagaren a) är i besittning av tillgångar, ehuru dessa för tillfället icke kan disponeras för uppehälle och vård, b) är i tillfälligt nödläge och kan antagas inom kort komma i god ekonomisk ställning».

Till stöd för sitt yrkande anför motionärerna bl. a. följande.

Om man ser återbetalningsskyldigheten enbart ur ekonomisk synpunkt, finns det, vilket departementschefen understryker, knappast någon anledning att bibehålla densamma. Enligt vår uppfattning är det emellertid helt andra synpunkter än återbetalningsskyldighetens betydelse för kommunernas ekonomi som bör vara avgörande vid utformningen av återkravs rätten. I förarbetena till fattigvårdslagen betonades sålunda särskilt den betydelse som återbetalningsskyldigheten hade ur uppfostringssynpunkt. Det framhölls att om man över huvud taget ville fasthålla vid synpunkten att fattigvården så långt det vore möjligt skulle vara en hjälp till självhjälp så borde man inte eftergiva fordran på att fattigunderstödet skulle återbetalas om förmåga därtill finnes. Dessa synpunkter synes oss mer beaktansvärda än de rent kommunalekonomiska. Vi vill därför förordna att i socialhjälpslagen

stadgas återbetalningsskyldighet jämväl i de två undantagsfall kommittén upptagit utöver vad departementschefen föreslagit.

I sammanhanget må erinras om det ovan vid 14 § behandlade yrkandet i de likalydande *motionerna I: 552 och II: 682*, att borgen måtte få tecknas »å lån, som erfordras för en hjälpbehövandes uppehälle och vård, under förutsättning att personen är i behov av socialhjälp enligt 12 § och att han är i besittning av tillgångar, vilka för det närvarande icke kunna utnyttjas för hans försörjning, dock att borgensteckningen i dylikt fall icke må avse högre lånebelopp än vad som svarar mot tillgångarnas värde».

I sistnämnda motioner, I: 552 och II: 682, yrkas, att 33 § måtte få följande lydelse:

33 §.

För socialhjälp, som lämnats enligt 12 § eller som enligt 13 § utgivits till någon innan han fyllt 16 år, är hjälptagaren ersättningsskyldig

dels under förutsättning att han

- a) där socialhjälpen — — — denna förmån,
- b) medvetet eller — — — socialhjälp eller
- c) varit berättigad — — — dylik förmån,

dels under förutsättning att han är i tillfälligt nödläge och kan antagas inom kort åter komma i god ekonomisk ställning samt att socialnämnden med hänsyn härtill beslutar om ersättningsskyldighet.

Till motivering för den under c) föreslagna bestämmelsen anföres i motionerna bl. a.:

Om en person, som i stort har en god ekonomisk standard, periodvis får små eller inga inkomster och inte bryr sig om att planera för detta, är det icke tilltalande, att han, om under en sådan period 12 § blir tillämplig på honom, skall erhålla socialhjälp utan återbetalningsskyldighet. När man sålunda kan förutse att personen inom kort kommer tillbaka till sina tidigare goda inkomster, borde man därför ha en möjlighet att göra honom återbetalningsskyldig för den hjälp han åtnjöt under sin nedgångsperiod.

Till yrkandet om ändrad lydelse ansluter sig ett yrkande om viss komplettering av 54 § första stycket, vilket föreslås få följande lydelse:

Över socialnämnds beslut i ärende rörande meddelande av socialhjälp samt om ersättningsskyldighet enligt 33 § må besvär anföras hos länsstyrelsen. Beslutet går dock i verkställighet, såvida ej länsstyrelsen annorlunda förordnar.

Utskottet

Såsom ett väsentligt led i strävandena att befria socialhjälpen från den fattigvårdskaraktär som hittills vidlådit den generella behovsprövade hjälpformen föreslås i propositionen, att hjälptagaren i princip icke skall vara skyldig att återbetala erhållen obligatorisk socialhjälp. Härigenom vinnes i ett viktigt avseende likställighet med de olika socialförsäkringarna, vilka, ehuru det allmänna be-

strider en väsentlig del av kostnaderna, icke förbundits med motsvarande återbetalningsskyldighet och beträffande vilka icke heller det förhållandet att det allmänna deltar i kostnaderna medfört, att hjälpformen ansetts ha fattigvårdskaraktär. Många som nu drar sig för att söka fattigvård av rädsla för att ej kunna fullgöra återbetalningsskyldigheten eller av motvilja mot att anlita en genom återbetalningsskyldigheten diskrediterad hjälpform, kan, om propositionens förslag genomföres, väntas visa ökad benägenhet att söka socialhjälp. En sådan utveckling kan visserligen medföra ökade kostnader för kommunerna men ligger helt i linje med en strävan att få socialhjälp betraktad som en med annan socialvård likvärdig hjälpform. För andra, som på grund av återbetalningsskyldigheten inte gjort sitt bästa för att återvinna sin försörjningsförmåga, bortfaller skälen till en sådan inställning. Ur dessa som andra synpunkter är propositionens förslag att hälsa med tillfredsställelse.

Rörande de i propositionen upptagna undantagsfallen, då ersättningsskyldighet föreslås skola föreligga — socialhjälp utgår som förskott å försäkringsförmån eller ersätter förverkad sådan eller har bekommit genom felaktiga uppgifter — synes oenighet ej kunna råda; här föreligger sådana särskilda skäl för återbetalningsskyldighet, att undantag från vad som eljest gäller bör stadgas.

I *motionerna I: 526 och II: 650* föreslås, att återbetalningsskyldighet skall stipuleras i ytterligare två fall av obligatorisk socialhjälp, nämligen dels då hjälptagaren är i besittning av tillgångar, ehuru dessa för tillfället icke kan disponeras för upphåll och vård, och dels då hjälptagaren är i tillfälligt nödläge och kan antagas inom kort komma i god ekonomisk ställning. Beträffande det närliggande yrkandet i *motionerna I: 552 och II: 682* om borgensinstitutets användning i förstnämnda fall erinrar utskottet om att utskottet ovan vid behandlingen av 14 § avstyrkt detta yrkande. Sistnämnda motioner upptar för det fall att hjälptagaren är i tillfälligt nödläge och kan antagas inom kort komma i god ekonomisk ställning ett yrkande, som skiljer sig från yrkandet i förstnämnda motioner endast däri, att återbetalningsskyldigheten uttryckligen göres beroende av att »socialnämnden med hänsyn härtill beslutar om ersättningsskyldighet». Till stadgandet ansluter sig ett förslag om viss ändring i 54 §, varigenom besvär över socialnämndens beslut om ersättningsskyldighet skulle få anföras hos länsstyrelsen. Meningen synes alltså vara, att socialnämnden i omedelbar anslutning till beslutet om meddelande av socialhjälp skulle i nu förevarande fall — i motsats till vad som eljest gäller — uttala sig om huruvida ersättningsskyldighet i princip skall föreligga eller ej, och att detta principbeslut, från vars fullföljande socialnämnden får antagas kunna avstå, skall kunna överklagas för sig. För att i detta enda undantagsfall införa en dylik, från vad eljest i lagen förekommer avvikande anordning föreligger enligt utskottets mening icke skäl. Yrkandet i *motionerna I: 552 och II: 682* avstyrkes alltså.

Vad åter beträffar yrkandena i förstnämnda motioner, I: 526 och II: 650, vill utskottet anföra följande. Enligt 39 § sista stycket, som överensstämmer med vad som gäller enligt Fvl och varemot utskottet ej har någon erinran, må talan om ersättningsskyldighet icke bifallas, om vederbörande därigenom kan antagas komma att sakna erforderliga medel till underhåll för sig och de sina eller eljest synnerliga skäl talar mot bifall till ersättningsanspråket. De fall, bortsett från de i propositionen föreslagna, då återkrav mot hjälptagaren i praktiken kan genomdrivas, är uppenbarligen i huvudsak endast fall där tillgångar finnes eller vederbörande åter kommit i god ekonomisk ställning. Bifall till motionerna skulle alltså i huvudsak innebära, att principen om att obligatorisk socialhjäp ej skall återkrävas — en princip som motionärerna icke uttryckligen tagit avstånd från — sättes ur funktion genom undantagen. En sådan ordning kan utskottet icke tillstyrka. Utskottet erinrar därjämte om att departementschefen i fråga om de likartade bestämmelser i ämnet som föreslagits av socialvårdskommittén anfört, att de är alltför obestämda och lätt skulle medföra betydande tillämpningssvårigheter.

Mot förslaget att återbetalningsskyldighet skall föreligga för hjälptagare beträffande frivillig socialhjäp utom då sådan hjälp utgivits till någon innan han fyllt 16 år har utskottet icke någon erinran.

B. Försörjningspliktigs återbetalningsskyldighet, 35 och 36 samt 38 och 40 §§

Inledning

Enligt Fvl är vissa anhöriga skyldiga att försörja varandra, så att de ej faller fattigvården till last. Man brukar här tala om en offentligrättslig försörjningsplikt i motsats till den civilrättsliga underhållsskyldighet, som är reglerad i giftermåls- och föräldrabalkarna. Dessa båda slag av försörjningsplikt är av olika karaktär. Genom de åsyftade bestämmelserna i nyssnämnda balkar regleras enskilda personers inbördes rättigheter och skyldigheter; anspråk på underhåll kan med stöd av dem göras gällande av enskild mot enskild. Fvl:s regler däremot har till syfte att bestämma den enskildes förpliktelser mot det allmänna. Inom de gränser, som utstakas för den offentligrättsliga försörjningsplikten, äger samhället kräva, att den enskilde fullgör sina skyldigheter mot sina anhöriga, samt, om det uraktlåtes och samhället till följd härav måste träda emellan genom att meddela fattigvård, uttaga ersättning härför av den försumlige. I fråga om den krets av anhöriga, som är skyldiga att försörja varandra,

överensstämmer Fvl nära med giftermålsbalken och föräldrabalken. Be-
träffande omfattningen av försörjningsplikten råder däremot en bestämd
skillnad såtillvida, att den fattigvårdsrättsliga försörjningsplikten — i
motsats till den civilrättsliga — inte i något fall sträcker sig längre än
samhällets egen skyldighet att utge obligatorisk fattigvård; ersättning för
frivillig fattigvård kan aldrig uttagas av den, som är försörjningspliktig.

Socialvårdskommittén har föreslagit genomgripande ändringar i Fvl:s
regler om återkravs rätt mot anhöriga. Den viktigaste nyheten i förslaget
innebär, att socialhjälp åt vuxen person inte skall kunna
återkrävas av hans föräldrar eller barn.

I remissyttrandena har vissa betänkligheter framförts mot att lagfästa
förslaget i denna del. Därvid har anförts bl. a., att föräldrar och barn i
civilrättslig mening vore underhållsskyldiga mot varandra och att över-
ensstämmelse borde råda mellan den civilrättsliga och den offentlighets-
liga försörjningsplikten. Vidare har framhållits, att för rättskänslan stö-
tande resultat skulle uppkomma, om en person i goda ekonomiska om-
ständigheter inte bleve skyldig att utgiva ersättning för socialhjälp, som
lämnats hans föräldrar eller vuxna barn. Farhågor har också uttalats för
att solidariteten och intressegemenskapen mellan föräldrar och barn skulle
försvagas, därest återkravs rätten borttoges i dessa fall.

Departementschefen

Efter att ha redogjort för de mot socialvårdskommitténs förslag gjorda,
ovan omnämnda invändningarna anför *departementschefen*:

»Med anledning av dessa invändningar vill jag erinra om att samhället
i en mängd andra former än genom socialhjälp bistår behövande personer
utan att av deras anhöriga kräva ersättning för sina utgifter. Som exem-
pel vill jag nämna folkpensioneringen, vars inkomstprövade förmåner
säkerligen utgår till ett stort antal åldringar, som har barn i goda ekono-
miska förhållanden. Det lär inte i något sammanhang ha ifrågasatts, att
ersättning för dessa förmåner skulle kunna utkrävas av barnen ens i
sådana fall, där dessa uppenbarligen åsidosatt sin civilrättsliga skyldighet
att utge underhåll till föräldrarna. På liknande sätt förhåller det sig med
t. ex. mödrahjälpen; åtskilliga kvinnor, som erhåller dylik hjälp, har med
all sannolikhet föräldrar i så god ekonomisk ställning, att underhålls-
bidrag kunnat uttagas av dem med stöd av föräldrabalkens regler. Med
det sagda har jag velat framhålla, att samhällets återkravs rätt ingalunda
behöver sträcka sig lika långt som den civilrättsliga underhållsskyldigheten.
I vad mån korrespondens bör föreligga, torde för varje hjälpporm för sig
böra avgöras med hänsyn till vad som kan befinnas vara mest lämpligt.
Härvid bör hänsyn givetvis tagas även till den normbildande verkan, som
återkravs rätten kan ha för enskilda personers handlingssätt.

Av det siffermaterial, som redovisats av kommittén, synes framgå, att socialhjälp åt vuxna personer i mycket blygsam omfattning återkräves från deras anhöriga. Återkravsrätten har alltså i dessa fall en ganska ringa direkt betydelse för kommunernas ekonomi. Måhända kan det göras gällande, att den indirekta betydelsen är större, i det att redan vetskapen om att återkravs rätt föreligger kommer en del försörjningspliktiga att frivilligt fullgöra sin underhållsskyldighet. För egen del håller jag dock för sannolikt, att denna indirekta verkan är tämligen ringa. Det är enligt min mening helt andra omständigheter än vetskapen om Fvl:s regressregler som gör att barn bidrar till sina föräldrars underhåll och tvärtom. Inte heller tror jag att den känsla av samhörighet, som vanligen kännetecknar förhållandet mellan föräldrar och barn, skulle försvagas, om dessa regressregler slopades. I varje fall torde, så länge den civilrättsliga underhållsskyldigheten kvarstår oförändrad, reglerna härom utgöra ett tillräckligt stöd för att hålla denna känsla vid liv.

Den främsta anledningen till att kommittén föreslagit att regressrätten slopas i förevarande fall är, att den i vida kretsar skapat motvilja mot att anlita fattigvården. Enligt vad kommittén uttalar drar sig åtskilliga hjälpbehövande gamla för att söka fattigvård, när de inte vill utsätta sina barn för risken och obehaget av ett regressanspråk från det allmännas sida. Att denna iakttagelse är riktig, torde vara allmänt erkänt bland dem, som handhar fattigvården. Det torde vidare förhålla sig så, att många fattigvårdsstyrelser underlåter att verkställa återkrav av den anledningen, att de inte vill skapa osämja mellan föräldrarna och barnen.

Med hänsyn till vad som nu anförts anser jag övervägande skäl tala för att — såsom kommittén föreslagit — helt slopa återkravs rätten mot barn för hjälp åt deras föräldrar och mot föräldrar för hjälp åt deras vuxna barn. Godtages detta förslag, bör motsvarande givetvis gälla i fråga om adoptant och adoptivbarn.»

I fråga om socialhjälp, som meddelats åt minderårigt barn, torde, uttalar departementschefen, enighet råda om att den åtminstone i vissa fall bör kunna återkrävas av barnets föräldrar.

Till en början tar departementschefen upp frågan om var minderårighetsgränsen bör dragas och anför:

»Enligt nu gällande lagstiftning är gränsen för minderårighet dragen vid 16 år och kommittén har inte föreslagit någon ändring härutinnan. I en del av remissyttrandena har emellertid uttalats, att föräldrars offentligt rättsliga försörjningsplikt mot barn inte borde upphöra redan då barnet fyllt 16 år utan först vid 18 eller 20 års ålder. Som skäl härför har anförts bl. a., att många ungdomar i 16—20-årsåldern med hänsyn till den utökade skolgången och strävan efter bättre yrkesutbildning inte kunde försörja sig själva samt att det blivit alltmera vanligt att underhållsbidrag i domar

och avtal bestämdes att utgå tills barnet fyllt 18 år. Dessa skäl är enligt min mening beaktansvärda. Å andra sidan måste beaktas, att 16-årsåldern gäller som minderårighetsgräns enligt en mängd olika författningar av social karaktär. Som exempel må nämnas, att 16 år utgör övre gräns för rätt till allmänt och särskilt barnbidrag och undre gräns för rätt till folkpension och sjukpenning samt att 16-årsgränsen har stor betydelse vid tillämpningen av barnavårdslagen, vilken lag ju f. n. är föremål för omprövning. Frågan om en höjning av ifrågavarande åldersgräns synes därför ej lämpligen böra avgöras i detta sammanhang.»

I fortsättningen anför departementschefen:

»Enligt kommitténs förslag skulle ersättning för socialhjälp till minderårig få uttagas av dennes föräldrar endast under vissa i förslagets 31 § närmare angivna förutsättningar. För egen del anser jag emellertid, att en fader eller moder i princip alltid bör vara skyldig att utge ersättning för socialhjälp, som lämnats till deras minderåriga barn. Då fråga är om barn utom äktenskap bör dock, såsom kommittén föreslagit, undantag göras för den händelse fadern eller modern enligt avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla. Vidare torde — i överensstämmelse med vad som nu gäller enligt 63 § 2 st. Fvl — undantag böra göras för det fall, att någon av föräldrarna enligt dom eller avtal är skyldig att fullgöra lagstadgad underhållsskyldighet mot sitt minderåriga barn men försummar att göra detta och därigenom förorsakar att socialhjälp måste lämnas åt barnet; i dylikt fall bör ersättning inte kunna utkrävas av den av föräldrarna, som inte försummat sin underhållsplikt.

Enligt föräldrabalken föreligger i vissa fall underhållsskyldighet mot *m a k e s b a r n*. Om ena maken under sin vårdnad har barn i tidigare gifte eller utom äktenskap, är nämligen den andre maken jämte honom skyldig att efter sin förmåga bidra till barnets underhåll, så länge äktenskapet består. Under samma förutsättningar föreligger enligt Fvl offentligrättslig försörjningsplikt mot *m a k e s b a r n*, och ersättning för socialhjälp, som lämnats åt ett sådant barn, kan alltså uttagas av barnets styvfader eller styvmoder. Kommittén har föreslagit, att återkravsrätten i dessa fall helt slopas. Som skäl härför har bl. a. anförts, att den offentligrättsliga försörjningsplikten mot andra makens barn gäve upphov till ytterst grannliga och för förhållandet mellan makarna samt mellan barnet och styvfadern eller styvmodern påfrestande situationer ävensom att behov av återkravs rätt i dessa fall inte längre föreläge med samma styrka som förut, sedan lagstiftningen om bidragsförskott genomförts. Dessa skäl synes mig väga tungt för att helt avstå från återkravs rätt mot styvföräldrar. Då förslaget härom dessutom enhälligt godtagits under remissbehandlingen, tillstyrker jag att det genomföres.

De naturliga föräldrarna till ett adopterat barn har enligt föräldrabalken inte någon primär underhållsskyldighet mot detta. Underhållsskyldigheten åvilar i stället adoptanten samt, om han är gift och barnet står under hans vårdnad, hans make. Endast om de blir ur stånd att underhålla barnet, inträder de naturliga föräldrarnas underhållsskyldighet. I konsekvens härmed åvilar f. n. den offentlighetsrättsliga försörjningsplikten i regel inte de naturliga föräldrarna utan adoptanten samt, i förekommande fall, hans make. Enligt den nya lagstiftningen bör de naturliga föräldrarna till ett adopterat barn vara helt befriade från att utge ersättning för socialhjälp åt barnet. Ersättningsskyldigheten bör i stället vila på adoptanten. Av skäl som anförts beträffande styvbarn bör däremot adoptantens make vara fritagen från dylik skyldighet. Från sistnämnda regel synes dock ett undantag böra göras; skulle adoptanten vara gift med någon av barnets föräldrar, bör ersättningsskyldigheten åvila båda makarna.»

Beträffande den i 35 § i departementsförslaget behandlade frågan om den offentlighetsrättsliga försörjningsplikten mot make anför departementschefen:

»Enligt Fvl gäller i fråga om återkravs rätt mot make olika regler för man och hustru; mannen är ovillkorligt försörjningspliktig mot hustrun medan hon endast har en s. k. villkorlig försörjningsplikt mot honom. Kommittén har föreslagit att denna skiljaktighet slopas och att likformiga regler utformas för båda makarna. Vidare har kommittén föreslagit en regel av innebörd, att om socialhjälp utgives till en hemskild make ersättning härför inte skall kunna uttagas av andra maken, därest denne befriats från sin civilrättsliga underhållsskyldighet mot hjälptagaren. För egen del anser jag mig i huvudsak kunna godtaga förslaget i dessa delar. Som regel bör gälla, att make är skyldig att utge ersättning för socialhjälp som lämnats andra maken. Men om makarna vid tiden för hjälpens meddelande levde åtskilda efter vunnen hemskillnad samt den av makarna som erhållit hjälpen varken enligt dom eller enligt avtal var berättigad till underhåll av andra maken, bör denne inte vara ersättningsskyldig.

I likhet med kommittén anser jag anledning saknas att utsträcka återkravs rätten till frånskild make.»

Slutligen upptar departementschefen ytterligare ett par frågor till behandling:

»Vad härefter angår återkravs rättens omfattning är, såsom förut nämnts, en hjälptagares anhöriga enligt nu gällande lagstiftning endast skyldiga att utge ersättning för obligatorisk fattigvård. Jag har i det föregående föreslagit, att området för den obligatoriska hjälpen utvidgas, och i konsekvens härmed synes återkravs rätten böra utsträckas

på motsvarande sätt. I sak innebär detta ingen annan skillnad från vad som nu gäller än att en make blir skyldig att, om andra maken finnes böra av hälsoskäl avhålla sig från arbete, utge ersättning för vad som utgives i obligatorisk hjälp åt denne.

Liksom nu bör ersättning inte kunna uttagas av försörjningspliktig med högre belopp än det, vartill kommunens kostnader för hjälpen skäpligen kan skattas. Vad anstaltsvården beträffar, bör Konungen tillerkännas samma befogenhet som enligt Fvl att fastställa taxa för denna uppskattning.

Enligt Fvl anses den, som försummat sin försörjningsplikt mot sin hustru eller sina minderåriga barn och som till följd därav erhållit s. k. arbetsföreläggande, genom arbetets utförande fullgöra sin skyldighet att utge ersättning för fattigvård, som under tiden tilldelas hustrun eller barnen. Kommittén har föreslagit att denna regel bibehålles och utvidgas till att avse alla personer, som undergår av samhällsorgan anbefallda åtgärder för deras tillrättaförande, när dessa åtgärder innebär hinder för underhållspliktens fullgörande. För egen del kan jag i stort sett ansluta mig till förslaget, som i denna del så gott som undantagslöst lämnats utan erinran. Om någon är häktad eller intagen i arbetshem, fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt, ungdomsvårdsskola eller allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare och till följd därav är ur stånd att fullgöra sin underhållsskyldighet mot sin make eller sina barn, bör ersättning för socialhjälp, som under tiden utgivits åt dem, ej kunna uttagas av honom.

Beträffande de formella förutsättningarna för att återbetalningsskyldigheten skall inträda samt preskription bör i fråga om anhöriga gälla samma regler som föreslagits för hjälptagarna själva. Härom hänvisas till vad som anförts i föregående avsnitt.

Såsom kommittén föreslagit bör Fvl:s regler om arbetsgivares offentlighetsrättsliga försörjningsplikt inte få någon motsvarighet i den nya lagen.»

Motioner

I de likalydande *motionerna I:552 och II: 682* yrkas, att 35 § första stycket måtte erhålla följande lydelse:

Make, som äger förmåga att lämna underhåll åt andra maken i sådan omfattning, som avses i 12 §, är för det fall att detta underlåtes skyldig att utgiva ersättning för socialhjälp, som på grund härav enligt 12 § lämnas andra maken. Vad nu sagts skall dock icke gälla om makarna vid tiden för hjälpens meddelande levde åtskilda efter vunnen hemskilnad samt den av makarna, som erhållit hjälpen, varken enligt dom eller enligt avtal var berättigad till underhåll av den andra maken.

I sin motivering för den föreslagna lagtexten framhåller motionärerna, att propositionens förslag om en ovillkorlig offentligrättslig försörjningsplikt mot make kan få viss konsekvens, som enligt motionärerna nödvändiggör en justering av lagtexten. Härom anföres i motionerna:

Om två makar båda åtnjuter obligatorisk socialhjälp blir ingen av dem ersättningsskyldig för vad han själv åtnjutit men väl för vad maken åtnjutit. Antag att båda makarna eller en av dem sedermera på ett eller annat sätt får tillgångar, kan ersättning inte uttagas av var och en för den socialhjälp han själv åtnjutit men väl för den socialhjälp maken åtnjutit. Tillgångarna kommer alltså att tas i anspråk för att täcka kostnaderna för den meddelade hjälpen men formellt inte för den hjälp vederbörande själv åtnjutit utan för den hjälp, som utgått till maken. Detta är ingenting mindre än ett partiellt upphävande av regeln, att ersättning ej får uttagas för obligatorisk socialhjälp, ett upphävande, för vilket inte anförts och inte torde kunna anföras några skäl.

Utskottet

Den offentligrättsliga försörjningsplikten skiljer sig, såsom framgår av den redogörelse utskottet ovan i utlåtandet lämnat, i olika avseenden från den civilrättsliga. Det förslag till reglering av den offentligrättsliga försörjningsplikten som framlägges i propositionen avviker väsentligt från vad som nu gäller. På vissa punkter närmas härigenom den offentligrättsliga och den civilrättsliga försörjningsplikten till varandra; på andra fördjupas skillnaderna. Det sistnämnda sammanhänger med strävandena att undvika fattigvårdskaraktär hos socialhjälp. Dessa strävanden, som ovan berörts vid behandlingen av hjälptagarens återbetalningsskyldighet, har nämligen föranlett, att även den återbetalningsskyldighet, som nu åvilar hjälptagarens anhöriga, i olika avseenden föreslås inskränkt. Den viktigaste nyheten i detta avseende innebär att ersättning ej skall kunna uttagas av barn för socialhjälp som lämnats deras föräldrar eller av föräldrar för hjälp som utgivits till deras barn över 16 år. Vidare föreslås att den offentligrättsliga försörjningsplikten mot styvbarn slopas samt att de naturliga föräldrarna till ett adopterat barn, med ett undantag som framgår av lagtexten, helt befrias från att utge ersättning för socialhjälp åt barnet. I samtliga dessa fall föreligger däremot alltså viss civilrättslig försörjningsplikt. Beträffande försörjningsplikten mot barn föreslås emellertid i ett avseende en nyhet, som överensstämmer med vad som gäller civilrättsligt, i det att återkravs rätt ej skall föreligga för den händelse fadern eller modern enligt avtal som är bindande för barnet åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla.

I fråga om den offentligrättsliga försörjningsplikten mot make har hittills, i motsats till vad som varit fallet beträffande den civilrättsliga för-

sörjningsplikten, gällt olika regler för man och hustru; denna skiljaktighet föreslås nu slopad och kommunens rätt till återkrav mot hustru utformas på samma sätt som hittills gällt i fråga om mannen. Vad gäller makar som lever åtskilda eller under hemskillnad, beträffande vilka den offentlighetsrättsliga försörjningsplikten varit vidare än den civilrättsliga, föreslås så till vida en anpassning till den senare att ersättningsskyldighet ej skall föreligga, om den av makarna som erhållit hjälpen varken enligt dom eller avtal var berättigad till underhåll av den andre maken. Någon utvidgning av återkravsrätten till att omfatta de fall efter äktenskapsskillnad, då civilrättslig försörjningsplikt föreligger, föreslås ej.

I fråga om återkravsrättens omfattning föreslås skola gälla att återbetalningsskyldigheten som hittills skall omfatta obligatorisk socialhjälp. Någon anpassning efter den i det särskilda fallet föreliggande civilrättsliga underhållspliktens omfattning föreslås ej; återkravsrätten mot hemskild make kan alltså komma att omfatta större belopp än vad som civilrättsligt, enligt dom eller avtal, skall utgå.

Beträffande propositionens förslag i övrigt ävensom beträffande motivering för desamma får utskottet hänvisa till vad departementschefen anfört. Utskottet tillstyrker förslagen utom i en detalj, som skall närmare beröras nedan.

Förslaget att make skall vara ersättningsskyldig för obligatorisk socialhjälp, som utgivits till andra maken, får — såsom i *motionerna I: 552 och II: 682* påpekas — i ett fall otillfredsställande konsekvenser. Enligt de regler utskottet ovan i utlåtandet tillstyrkt föreligger regelmässigt icke ersättningsskyldighet för hjälptagaren själv gentemot kommunen för obligatorisk socialhjälp. Om två makar båda åtnjuter obligatorisk socialhjälp blir ingen av dem ersättningsskyldig för vad han själv åtnjuter men väl för vad maken erhållit. I *motionerna* föreslås till undvikande härav, att den offentlighetsrättsliga försörjningsplikten skall göras villkorlig, d. v. s. beroende av vederbörandes förmåga vid den tidpunkt då hjälpen utgives. En sådan lösning medför emellertid i sin tur konsekvenser som utskottet icke är berett att godtaga. Emellertid kan spörsmålet i det i *motionerna* åsyftade fallet lösas med bibehållen ovillkorlig offentlighetsrättslig försörjningsplikt i övrigt, om de i 35 § andra stycket angivna fallen, då ersättningsskyldighet ej skall föreligga, utökas med det fall att den ersättningsskyldige själv åtnjuter obligatorisk socialhjälp. Härigenom blir, genom hänvisning i 36 § sista stycket, stadgandet tillämpligt även i fråga om ersättningsskyldighet för obligatorisk socialhjälp till barn, varemot intet synes vara att invända. Utskottet förordar, att 35 § andra stycket kompletteras med en regel av den innebörd utskottet berört. Härigenom torde syftet i *motionerna* få anses tillgodosett.

C. Gemensamma bestämmelser, 37 och 39 §§**Departementschefen**

Departementschefen anför:

»För att undvika att återbetalningsfrågan hålles svävande alltför länge synes *preskriptionstiden*, som f. n. är tio år, böra förkortas avsevärt. Av den utredning, som kommittén låtit verkställa rörande nuvarande praxis (bil. 1 i betänkandet), framgår, att återkrav senare än tre år efter understödets utgivande, är sällsynta. Med hänsyn härtill föreslår jag, att *preskriptionstiden* bestämmes till tre år. I vanliga fall bör *preskriptionstiden* löpa från den dag hjälpen utgivits. Om hjälpen lämnats i form av borgen, bör *preskriptionstiden* däremot räknas från den dag, då kommunen på grund av sitt borgensåtagande fick vidkännas den utgift, för vilken ersättning kräves.»

Motioner

I de likalydande *motionerna I: 552 och II: 682* yrkas, att 39 § första stycket skall erhålla följande lydelse:

Vill kommun erhålla ersättning enligt 33—36 §§ och sker betalning icke godvilligt, äger kommunen att hos länsstyrelsen i det län, där den som sökes har att vid domstol svara i tvistemål, föra talan om utbekommande av ersättningen. Sådan talan skall, vid påföljd att rätten till ersättning eljest förloras, anhängiggöras genom skriftlig ansökan, som skall hava inkommit till länsstyrelsen inom tre år efter det den hjälp, för vilken ersättning begäres, lämnats eller, därest socialhjälp i första hand utgivits av annan samt i fall, som avses i 14 § tredje stycket, efter det kommunen fått vidkännas den utgift, varför ersättning fordras.

Till motivering för den i motionerna föreslagna lydelsen av stadgandet anföres:

Med hänsyn till att tiden för krav kommuner emellan framskjutits så avsevärt som skett i propositionen synes det emellertid angeläget att räkna treårsperioden på ett annat sätt. Om socialhjälp utges i januari, kommer i regel krav att framställas mot mantalsskrivningskommunen först i april månad det följande året, och kan enighet ej vinnas om ersättningen, skall talan väckas hos länsstyrelsen före den 1 juli. I senare fallet får man räkna med att det kan dröja ytterligare avsevärd tid, innan ersättningsfrågan är avgjord. Först därefter blir frågan om sökandet av ersättning av den enskilde aktuell, och detta kommer alltså i många fall att inträffa först 1 à 1 1/2 år efter det att hjälpen utgavs och säkerligen i inte ovanliga fall först omkring 2 år därefter. I betraktande härav bör treårsperioden i dylika fall räknas från det ersättning utgavs till den kommun, som meddelat hjälpen.

Utskottet

Mot förslaget i 37 §, att socialnämnd skall äga meddela eftergift från ersättningsskyldighet som eljest skolat åvila hjälptagare eller försörjningspliktig har utskottet ej någon erinran. I 39 § ges regler om kommuns talan om utbekommande av ersättning gentemot enskild.

I 39 § första stycket föreslås, för att återbetalningsskyldigheten ej skall hållas svävande alltför länge, att *preskriptionstiden* för kommuns anspråk mot enskild förkortas från tio till tre år. Vidare föreslås att preskriptionen skall kunna avbrytas endast genom väckande av talan. Enligt gjorda undersökningar är det sällsynt att kommunerna i praktiken framställer krav senare än tre år efter hjälpens utgivande. Den föreslagna regeln kan med hänsyn till arten av socialhjälpsklientelet tänkas ha en viss positiv psykologisk inverkan på viljan till självförsörjning. Utskottet tillstyrker den föreslagna reformen.

Beträffande den närmare utformningen av preskriptionsreglerna framhålls i *motionerna I: 552 och II: 682*, att de i propositionen föreslagna ändringarna kan leda till att tiden för bevakande av fordringar i vissa fall skulle bli kort, nämligen då socialhjälp i första hand utgivits av annan kommun än den som slutligt skall svara för densamma och som därvid i sin tur har rätt att kräva ersättning av enskild person. Motionärerna anför, att det i sådana fall kan dröja upp till två år från det hjälpen utgavs, innan ersättningsfrågan kommunerna emellan avgjorts och talan kan väckas mot den enskilde. I motionerna yrkas därför, att preskriptionstiden i dessa fall skall räknas icke från den tidpunkt, då hjälpen utgavs till den enskilde utan från den tidpunkt, då ersättning utgavs till den kommun, som meddelat hjälpen. Härigenom skulle givetvis kommunernas intresse av att erhålla rådrum för talan om ersättning vara tillgodosett. Emellertid har man här att väga kommunens och den enskildes intressen mot varandra. Därvid är till en början att märka, att preskriptionsinstitutet väsentligen tillkommit i gäldenärens intresse, och att det ligger i dess natur att det skall vara lätt för gäldenären att konstatera, när en fordran icke längre kan sökas ut av honom. Skulle utgångspunkten för preskriptionen vara den i motionerna föreslagna, skulle emellertid den ersättningsskyldige i dessa fall normalt icke ha vetskap om när preskriptionstiden börjar löpa. Att märka är också, att den krets personer som skulle beröras härav är långt vidare än den mot vilken återkrav kan komma i fråga. Vid hjälpens utgivande regleras icke, om återbetalningsskyldighet föreligger eller ej. Envar som fått socialhjälp från annan kommun än den som slutligt skall svara för hjälpen kan därför vid bifall till motionerna komma att vara i ovetskap om den tidpunkt, då han icke längre behöver räkna med återkrav. Fördelen med förkortningen av preskriptionstiden ginge här väsentligen förlorad. De fall åter, då kommunernas rådrum kan bli knappt, är långt färre. Härför erfordras nämligen

att en rad var för sig tämligen ovanliga faktorer sammanträffar. Att ersättningsskyldighet av det dubbla slag som här är i fråga föreligger, och samtidigt möjligheter, med beaktande bl. a. av stadgandet i 39 § sista stycket, finns att utfå ersättning, torde förekomma så sällan, att man praktiskt taget icke behöver räkna med de hithörande fall, där ersättningsfrågan kommunerna emellan fördröjs genom process på sådant sätt, att ersättningskommunen ej skulle hinna kräva den enskilde. Hänsynen till den enskilde bör vid nämnda förhållanden vara utslagsgivande, och utskottet tillstyrker propositionen såvitt nu är i fråga.

Om åtgärder mot försumlig försörjare, 41—51 §§

Departementschefen

Departementschefen anför i specialmotiveringen följande.

»Det administrativa förfarande, som leder fram till ett arbetsföreläggande enligt Fvl, är knapphändigt reglerat. Den enskilde har i lagen inte tillförsäkrats rätt att anlita försvarare eller att genom vittnen eller annorledes förebringa den utredning han önskar åberopa, proceduren är undandragen den offentlighet, som utmärker t. ex. en domstolsförhandling, och beslutet fattas av ett kommunalt organ utan att den enskilde har rätt att besvära sig över själva föreläggandet. Vidare är att märka, att, såsom de nuvarande behandlingsformerna gestaltar sig, man knappast kan räkna med att arbetstvånget i och för sig har den fostrande effekt som vore önskvärd. Ett beslut om arbetsföreläggande har i praktiken främst en indirekt betydelse genom det hot om frihetsberövande, som det innebär.

Frågan om kriminalisering av försörjningsförsummelse har vid skilda tillfällen varit på tal, bl. a. vid tillkomsten av barnavårdslagen. Även socialvårdskommittén har i sitt år 1946 avgivna betänkande om ålderdomshem framfört tanken, att försummelse av försörjningsplikt skulle kriminaliseras och således helt utbrytas ur sociallagstiftningen. Vid frågans slutliga handläggning har kommittén emellertid övergivit denna linje och i stället framlagt ett lagförslag, som innebär att arbetsföreläggande även i fortsättningen skall meddelas i administrativ ordning. Förslaget, som är avsett att ersätta såväl Fvl:s som Bvl:s regler om arbetsföreläggande, innehåller åtskilliga nyheter i förhållande till vad som nu gäller. Beslut om arbetsföreläggande skall enligt förslaget fattas av länsstyrelsen på framställning av socialnämnden. Kommittén föreslår vidare, att den försumlige i första hand skall åläggas att inneha av länsstyrelsen anvisad arbetsanställning och att fullgöra sin återbetalningsskyldighet mot det allmänna. I samband härmed skall han enligt förslaget ställas under övervakning, såvida det inte av sär-

skilda skäl kan antagas att han likväl skall rätta sig efter föreläggandet. Om så anses erforderligt, skall han dessutom kunna åläggas att ställa sig till efterrättelse särskilda föreskrifter angående bostad, avhållsamhet från bruk av rusdrycker, förfogande över arbetsförtjänst m. m. Åsidosätter han vad som sålunda åligger honom, skall länsstyrelsen på ansökan av socialnämnden kunna besluta, att han skall intagas på arbetshem, där han skall kunna kvarhållas i högst ett år. Enligt förslaget bör han emellertid utskrivas villkorligt senast efter sex månader. Efter villkorlig utskrivning skall enligt förslaget följa en prøvotid av ett år, under vilket han skall stå under övervakning och, om så finnes erforderligt, vara underkastad särskilda föreskrifter av samma slag som nyss nämnts. Undandrar han sig övervakningen eller bryter han mot meddelade föreskrifter, skall han kunna återhämtas till arbetshemmet. Nämnas må vidare, att förslaget innehåller detaljerade föreskrifter om förfarandet i mål av här avsedd art.

Under remissbehandlingen har frågan om kriminalisering av försörjningsförsummelse ånyo förts på tal. I den situation, som nu föreligger, är jag emellertid inte beredd att förorda en dylik lösning. Jag är alltså av den uppfattningen, att ingripande mot försumliga försörjare åtminstone tills vidare bör ske i administrativ ordning.

Sedan kommittén avgav sitt betänkande har på förslag av chefen för justitiedepartementet tillsatts särskilda sakkunniga med uppgift att utreda frågan om ökade rättsliga garantier vid administrativa frihetsberövanden. Enligt direktiven har de sakkunniga att pröva två huvudfrågor, nämligen dels frågan, hur det processuella förfarandet vid administrativa frihetsberövanden bör ordnas, och dels spörsmålet om det vid sådana förfaranden verksamma organet i första instans. Båda dessa frågor berör i hög grad den lagstiftning varom nu är fråga.

Det är vidare att märka att Bvl, som innehåller bestämmelser om arbetsföreläggande vilka nära ansluter sig till Fvl:s regler härom, är föremål för revision.

Med hänsyn till vad som nu anförts anser jag att Fvl:s regler om åtgärder mot försumliga försörjare bör gälla tills vidare i avbidan på det resultat, vartill de nyss nämnda utredningarna kan leda. En utväg vore härvid att upphäva Fvl utom såvitt angår bestämmelserna om arbetsföreläggande och vad därmed äger samband. Emellertid är dessa bestämmelser så sammanvävda med andra regler, att denna utväg inte synes böra anlitas. Jag har därför stannat vid att föreslå, att ifrågavarande bestämmelser i Fvl överföres till den nya lagen om socialhjälp. Jag är angelägen att betona, att denna åtgärd är av rent provisorisk karaktär och att frågan om åtgärder mot försumliga försörjare bör upptagas till prövning i hela sin vidd, så snart resultatet av barnavårdskommitténs arbete föreligger och den pågående utredningen om administrativa frihetsberövanden slutförts.»

Motioner

I de likalydande *motionerna I: 552 och II: 682* yrkas, att 41 § första stycket skall erhålla följande lydelse:

Den som av lättja eller liknöjdhet åsidosätter sin underhållsskyldighet mot sin hustru eller sitt barn eller adoptivbarn under 16 år i sådan grad, att socialhjälp enligt 12 § måste lämnas någon av dem, må av socialnämnden föreläggas att fullgöra honom å arbetshem eller eljest anvisat arbete. Innan sådant föreläggande beslutas, skall den, mot vilken föreläggande ifrågasatts, ha varit kallad till nämnden eller någon dess avdelning för att där föra sin talan.

Motionärerna hänvisar till pågående utredning på området och uttalar, att det inte är möjligt att nu skapa bestämmelser, vilka tillgodoser rättssäkerhetens krav, men man borde åtminstone söka undanröja den allvarligaste bristen i den ordning, som gäller enligt Fvl. Motionärerna åsyftar här det förhållandet, att föreläggande kan ges utan att den det gäller beretts tillfälle att försvara sig inför nämnden eller avdelning av nämnden. På grund härav borde det stadgas, att föreläggande inte finge ges utan att den det gäller varit kallad till nämnden eller någon dess avdelning för att där föra sin talan.

Vidare erinras i motionerna om att enligt Fvl den försumlige försörjaren vid arbetsföreläggande skall fullgöra »å fattigvårdsanstalt eller eljest anvisat arbete» men att departementschefen föreslagit att arbetsföreläggande alltid skall fullgöras i arbetshem. Motionärerna redogör i fortsättningen för socialvårdskommitténs förslag i ämnet och uttalar, att propositionens förslag gör intryck av ett ståndpunktstagande mot vissa tankar i socialvårdskommitténs förslag, något som, anför motionärerna, verkligen vore att föregripa den slutliga prövningen av hela frågan om arbetsföreläggandet. Här borde alltså ingen ändring göras i sak, när bestämmelsen överflyttas från Fvl till socialhjälpslagen.

I anslutning till ovanstående anföres i motionerna vidare:

I betraktande av det föregående är det desto mera överraskande, att departementschefen låtit Fvl:s bestämmelser om tvångsarbete för den som på arbetshem undandragit sig att utföra anvisat arbete i deras helhet följa med över till socialhjälpslagen. Det har nämligen i många år funnits en efter statsmakternas beslut inrättad sluten avdelning vid Västergårdens arbetshem. Vid dess inrättande förlorade tvångsarbetsbestämmelserna all betydelse. Såvitt vi kunnat finna, har bestämmelserna sedan dess ej alls tillämpats. — — — Bestämmelserna saknar alltså all praktisk betydelse och det ifrågasattes inte från något håll, att de skulle få någon sådan betydelse. Härtill kommer att de med sitt av en förgången tid präglade innehåll göra ett otrevligt intryck i en ny lag, som trots sin provisoriska karaktär tyvärr kan antas komma att bli åtminstone i detta avseende oförändrad gällande i många år.

I överensstämmelse med det ovan sist anförda yrkas i motionerna, att 49—51 §§ i lagförslaget skall utgå.

Utskottet

Bestämmelserna i nu ifrågavarande avsnitt har i propositionen överförts från Fvl till förslaget till lag om socialhjälp med huvudsakligen endast sådana formella ändringar som påkallats av överföringen. Enligt vad departementschefen uttryckligen framhållit är denna överföring att anse som en rent provisorisk åtgärd i avvaktan på resultatet av vissa pågående utredningar. Utskottet godtar denna lösning och förutsätter att frågan, såsom departementschefen uttalat, upptages till prövning i hela sin vidd så snart resultaten av berörda utredningar föreligger.

I fråga om arbetsföreläggande avviker propositionen emellertid — såsom i *motionerna I: 552 och II: 682* påtalats — från vad som nu gäller på så sätt att det förelagda arbetet föreslås alltid skola utföras i arbetshem, medan föreläggandet enligt Fvl avser å fattigvårdsanstalt eller eljest anvisat arbete. I motionerna anföres, att den i propositionen föreslagna ändringen gör intryck av ett ställningstagande mot vissa av socialvårdskommittén framförda förslag i ämnet, och yrkas, att Fvl:s bestämmelser om »eljest anvisat arbete» skall bibehållas. Av vad departementschefen i sammanhanget anfört framgår emellertid, att något ställningstagande till socialvårdskommitténs berörda förslag icke åsyftats, utan att avsikten endast varit att anpassa lagtexten efter rådande faktiska förhållanden. Om socialnämnden anvisar en försumlig försörjare ett arbete på den öppna arbetsmarknaden, torde en sådan anvisning numera icke kunna få den karaktär av tvång, som är att förbinda med ett arbetsföreläggande. Denna tvångskaraktär förutsätter bl. a. att polishandräckning skall kunna användas gentemot den som olovligen avvikit från arbetet för hans återförande till detsamma. Ett sådant tvång strider emellertid mot den fria arbetsmarknadens natur och det torde — utom möjligen i rena undantagsfall — ej kunna påräknas att en arbetsgivare skall vara villig att återtaga en avviken arbetstagare när helst denne av polisen påträffas och återföres. Bestämmelsen i Fvl om »eljest anvisat arbete» torde därför saklöst kunna utgå. Vid sådant förhållande finner utskottet ej anledning att i fråga om denna detalj — där propositionens förslag för övrigt möjliggjort betydande förenklingar i ett flertal följande paragrafer — frångå Kungl. Maj:ts förslag.

Av en helt annan räckvidd är det förslag till ändringar som i *samma motioner* framföres, då däri föreslås att 49—51 §§ skall utgå. Detta innebär att tvångsarbetsinstitutet avskaffas. En så vittgående och principiellt betydelsefull ändring bör enligt utskottets mening icke genomföras i nu förevarande sammanhang eller eljest utan närmare undersökning. Frågan om tvångsarbetsinstitutets bestånd bör därför anstå till den slutliga omprövningen av samtliga åtgärder mot försumliga försörjare för att därvid förutsättningslöst omprövas.

Slutligen innehåller de nämnda *motionerna* ett yrkande om sådan änd-

ring i 41 § att den, mot vilken arbetsföreläggande ifrågasatts, innan föreläggande beslutats skall ha varit kallad till nämnden eller någon dess avdelning för att där föra sin talan. Här föreslås alltså införande av ett nytt processuellt stadgande. Frågor om ökade rättsliga garantier vid administrativa frihetsberövanden och därmed sammanhängande spörsmål är emellertid föremål för undersökning av utredningen om administrativa frihetsberövanden. En av de huvudfrågor utredningen enligt direktiven har att pröva är just hur det processuella förfarandet vid administrativa frihetsberövanden skall ordnas. Det bör därför icke komma i fråga att nu genom ändringar beträffande detta förfarande föregripa de resultat, vartill utredningen kan komma. Utskottet kan alltså ej heller på denna punkt tillstyrka motionerna.

Om tillsyn, 52—53 §§

Departementschefen

Departementschefen anför i specialmotiveringen bl. a.:

»Inom det område det nu gäller torde en central ledning av verksamheten icke vara erforderlig eller ens möjlig på samma sätt som inom t. ex. folkpensionsväsendet. Därtill är den personkategori, varom här är fråga, alltför heterogent sammansatt samt verksamhetens art och medel alltför skiftande. Såsom jag i olika sammanhang framhållit, bör kommunerna ha frihet att handha verksamheten allt efter de lokala förhållandena. Med denna min inställning och då kommitténs förslag — i motsats till departementsförslaget — bygger på att ett betydande statsbidrag utgår till kommunernas kostnader för socialhjälp anser jag anledning saknas att tillerkänna socialstyrelsen rätt att utfärda bindande anvisningar för socialhjälpverksamheten. Tillsynen bör liksom hittills utövas av länsstyrelserna; och socialstyrelsen bör utöva sin uppgift som central myndighet med samma befogenheter såsom f. n.

Jag vill här erinra om vad jag i årets statsverksproposition (V ht p. 7) anfört därom att det är min avsikt att, sedan arbetet med översyn av barnvårdslagstiftningen avslutats, taga upp frågan om konsulentorganisationen till omprövning. I enlighet härmed synes mig i detta sammanhang ej böra vidtagas några sakliga förändringar med avseende å personalorganisationen på detta område.

Det ligger i sakens natur att envar äger hos länsstyrelsen, socialhjälpinspektören eller socialvårdskonsulent göra anmälan om missförhållande, därest sådant skulle föreligga. Särskilt stadgande härom torde ej erfordras.

Av vad anförts torde framgå att socialhjälpinspektören avses få samma befogenheter som nu tillkommer statens inspektör för fattigvården.»

Utskottet.

Utskottet har ej funnit anledning till erinran mot förevarande bestämmelser.

Om besvär, 54—62 §§**Departementschefen**

Departementschefen anför i specialmotiveringen bl. a. vid

54 §.

»Enligt första stycket av nu förevarande paragraf får besvär över socialnämnds beslut i ärende rörande meddelande av socialhjälp anföras hos länsstyrelsen. Av allmänna regler torde följa att besvärsrätt endast tillkommer den, som beslutet rör. Beträffande besvärstiden gäller vad som finnes stadgat i lagen den 4 juni 1954 om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut; någon erinran härom torde ej erfordras i socialhjäplagen. I likhet med vad som nu gäller föreslås, att socialnämndens beslut skall gå i verkställighet utan hinder av anförda besvär, såvida ej länsstyrelsen förordnar annorlunda.

Det torde böra erinras om att kommunallagen innehåller vissa för alla kommunala nämnder gemensamma besvärshästämmelser, vilka således även kan bli tillämpliga när det gäller beslut av socialnämnden.»

56 §.

»Enligt min mening saknas anledning att bibehålla de nuvarande bestämmelserna om besvär över behandlingen på anstalt. Anser någon, som vistas på ålderdomshem eller därmed likställt hem eller arbetshem, att han utsättes för olämplig behandling, står det givetvis honom fritt att när som helst anmäla förhållandet till vederbörande tillsynsmyndighet, som har att ex officio utreda saken och vidtaga lämpliga åtgärder för att avhjälpa eventuella missförhållanden.»

58—62 §§.

»I likhet med det överväldigande flertalet av remissinstanserna kan jag inte tillstyrka kommitténs förslag om inrättande av en till socialstyrelsen knuten överinstans för socialvårdsmål. Någon anledning att i detta sammanhang göra ändring i den nuvarande instansordningen synes mig ej föreligga. Jag är inte heller beredd att nu föreslå, att kammarrätten förstärkes med särskilda socialsakkunniga.

I enlighet med vad som nu anförts har Fvl:s regler om besvär över länsstyrelses beslut överförts till departementsförslaget och upptagits i dess 58—62 §§. Därvid har vissa smärre jämkningar vidtagits i de nu gällande bestämmelserna.

I 58 § 1 st. anges de mål och ärenden, i vilka talan skall fullföljas till kammarrätten. Om man bortser från sådana mål — t. ex. om hem-sändning — som överhuvudtaget inte skall kunna förekomma enligt den nya lagstiftningen, överensstämmer departementsförslaget med vad som nu gäller utom i ett avseende. Enligt nuvarande regler fullföljes mål om kvarhållande i arbetshem till kammarrätten, medan mål om intagning i arbetshem och handräckning för överförande till arbetshem fullföljes till regeringsrätten. Det har syntts mig mest konsekvent, att samtliga dessa mål i sista instans prövas av regeringsrätten, och departementsförslaget har utformats i enlighet härmed.

Enligt nu gällande bestämmelser äger den, som vill klaga till kammarrätten, avlämna sina besvär till länsstyrelsen i det län han tillhör, även om det överklagade utslaget meddelats av annan länsstyrelse. Någon motsvarighet till denna regel, som inte torde vara erforderlig med nuvarande postförhållanden och som dessutom kan medföra en viss omgång vid anskaffande av lagakraftbevis, har inte upptagits i departementsförslaget.

I övrigt överensstämmer departementsförslagets bestämmelser om kammarrättsprocessen (58—60 §§) — fränsett vissa huvudsakligen redaktionella skiljaktigheter — med vad som gäller enligt Fvl.

I 61 § departementsförslaget har upptagits regler om besvärsförfarandet i mål om tvångsarbete. Stadgandena härom överensstämmer i sak med 83 § Fvl.

Slutligen har i 62 § upptagits en bestämmelse av innebörd att besvär över länsstyrelses beslut i andra frågor avseende tillämpningen av socialhjälpslagen än de tidigare berörda skall föras hos Konungen och ingivas till socialdepartementet. Liksom hittills bör besvären i dessa fall avgöras av regeringsrätten, såvida inte klagan rör länsstyrelses beslut i fråga om skyldighet för kommun att själv eller gemensamt med annan kommun ha ålderdomshem eller därmed likställt hem.»

Motioner

I de likalydande *motionerna I: 552 och II: 682* yrkas, att 54 § första stycket måtte erhålla följande lydelse:

Över socialnämnds beslut i ärende rörande meddelande av socialhjälp samt om ersättningsskyldighet enligt 33 § må besvär anföras hos länsstyrelsen. Beslutet går dock i verkställighet, såvida ej länsstyrelsen annorlunda förordnar.

Utskottet

Det i *motionerna I: 552 och II: 682* framställda yrkandet om viss ändring i 54 § anknäyer, såsom utskottet ovan vid behandlingen av 33 § framhållit, till ett yrkande i samma motioner om viss ändring av bestämmelserna om hjälptagares återbetalningsskyldighet. Av vad utskottet vid behandlingen av sistnämnda yrkande yttrat torde framgå, att jämväl förslaget till ändring i 54 § avstyrkes.

Vad departementschefen beträffande förevarande avsnitt anført föränder ej erinran eller särskilt yttrande från utskottets sida.

Särskilda bestämmelser, 63—66 §§; övergångsstadgande

Departementschefen

Departementschefen anför i specialmotiveringen bl. a. vid 64 §.

»Särskilda bestämmelser om tystnadsplikt för befattningshavare inom fattigvården saknas i Fvl.

Kommittén har funnit regler i detta hänseende erforderliga och i 25 § förslaget till lag om socialnämnd m. m. upptagit bestämmelser härom. Enligt kommitténs förslag — som avser samtliga sociala nämnder — får ledamöter och suppleanter i nämnder och delegationer ävensom hos nämnda organ anställda tjänstemän icke till obehöriga lämna upplysningar om enskilda förhållanden, som meddelats vid nämnds eller delegations sammanträde eller eljest i deras arbete.

Kommitténs förslag har vid remissbehandlingen lämnats utan erinran.

Med hänsyn till angelägenheten av att i ärenden av det slag, det här rör sig om, enskilda personliga förhållanden skyddas mot obehörig insyn synes det mig motiverat att i lagen om socialhjälp upptaga en bestämmelse om tystnadsplikt. Stadgandet torde kunna formuleras så, att vad hos socialnämnd förekommit i ärende rörande enskilda personliga förhållanden ej må yppas för obehörig. Överträdelse häremot bör, i överensstämmelse med vad som är stadgat t. ex. i 57 § 3 st. lagen om yrkesskadeförsäkring, förenas med straffpåföljd.

Efter mönster av 64 § lagen om nykterhetsvård torde nyssnämnda bestämmelse böra kompletteras med en föreskrift, att alla handlingar i förekommande ärenden skall så förvaras, att de ej åtkommes av obehöriga.»

Övergångsbestämmelser

»Med hänsyn till att viss tid torde böra förflyta innan lagen om socialhjälp föres ut i praktiken, bör tidpunkten för lagens ikraftträdande lämpligen bestämmas till den 1 januari 1957.

Då lagen om socialhjälp träder i kraft, bör Fvl upphöra att gälla; dock bör Fvl fortfarande tillämpas i fråga om ersättning för fattigvård, som lämnats under tiden fram till den 1 januari 1957.

Vidare bör på skäl, som anförts i det inledande avsnittet, lagen om lindring i de mindre bemedlades kostnader för vård av sinnessjuka, sinnesslöa och fallandesjuka samt lagen om kommunala pensionstillskott m. m. upphävas samtidigt som lagen om socialhjälp träder i kraft. I fråga om lindring i kostnad för sådan vård, som lämnats intill den 1 januari 1957, bör dock äldre lag alltjämt äga tillämpning.

I de fall där enligt vad nu sagts äldre lag efter den 1 januari 1957 fortfarande skall tillämpas, skall iakttagas att vad som är sagt om fattigvårdsstyrelse och fattigvårdssamhälle skall gälla socialnämnd och kommun.

I fråga om socialnämnd kommer i vissa avseenden att gälla andra bestämmelser än i fråga om fattigvårdsstyrelse. Särskilt märkes att miniantalet ledamöter i det lokala organet å landsbygden höjts från tre till fem. På grund härav bör de vid 1956 års utgång existerande fattigvårdsstyrelserna inte automatiskt bli socialnämnder, utan särskilt val av samtliga ledamöter och suppleanter i den nya socialnämnden bör ske. Sådant val bör hållas i december månad 1956, varvid mandattiden kommer att löpa fr. o. m. den 1 januari 1957 t. o. m. den 31 december 1959. Sistnämnda månad skall val av ny socialnämnd ske för den normala mandattiden om fyra år.»

Utskottet

Utskottet har ej funnit anledning till erinran mot förevarande stadganden.

Förslagen till lagar angående ändring i barnavårdslagen och lagen om socialregister

Departementschefen

Departementschefen anför i specialmotiveringen bl. a.:

»I och med att Fvl ersättes med en lag om socialhjälp uppstår — enligt vad socialvårdskommittén i betänkandet sid. 288 anför — behov av en omarbetning av Bvl i de delar som f. n. bygger på Fvl. I stort sett bleve det fråga om en direkt överflyttning av socialhjälpslagens bestämmelser till Bvl. Enligt kommitténs mening borde i samband härmed vissa andra jämkningar vidtagas i Bvl. Kommittén har emellertid icke ansett sig böra utarbета något författningsförslag i dessa hänseenden.

För egen del vill jag anföra att, eftersom barnavårdslagstiftningen i dess helhet nu är föremål för översyn av en särskild kommitté — vars arbete ej torde vara slutfört i sådan tid att något förslag i frågan kan föreläggas 9 — *Bihang till riksdagens protokoll 1955. 9 saml. 2 avd. Nr 39*

1956 års riksdag — i detta sammanhang ej bör göras andra ändringar i Bvl än som direkt påkallas av den nya socialhjälpslagstiftningen.»

20 §.

»Benämningen barnavårdskonsulent har här ersatts med benämningen socialvårdskonsulent varjämte en hänvisning skett till 52 § lagen om socialhjälp.»

21 §.

»Den nuvarande benämningen statens inspektör för fattigvård och barnavård är ej fullt adekvat, eftersom det numera finns två inspektörer, en för fattigvård och en för barnavård. I detta sammanhang bör endast statens inspektör för barnavård omnämnas.»

Utskottet

Genom förevarande förslag sker en anpassning av barnavårdslagen och lagen om socialregister till lagen om socialhjälp. Ett genomförande av socialhjälpslagen påverkar också viss annan lagstiftning. Departementschefen har föreslagit, att med vidtagandet av dessa ytterligare följdändringar för tillfället skall anstå, eftersom socialhjälpslagen ej föreslås skola träda i kraft förrän den 1 januari 1957.

Utskottet har ej funnit anledning till erinran mot här framlagda lagförslag och tillstyrker desamma. Ej heller mot förslaget att med övriga följdändringar skall anstå har utskottet någon erinran.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om socialhjälp — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen, att 4, 14—16, 22 och 35 §§ erhåller följande, såsom utskottets förslag betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

4 §.

I fråga om valbarhet till ledamot eller suppleant, verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse, mandattid och avgång, val av ordförande och vice ordförande, ställe och tid för sammanträde, suppleants tjänstgöring och rätt att när-

(Utskottets förslag)

4 §.

I fråga om valbarhet till ledamot eller suppleant, verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse, mandattid och avgång, val av ordförande och vice ordförande, ställe och tid för sammanträde, suppleants tjänstgöring och rätt att när-

(Kungl. Maj:ts förslag)

vara vid sammanträde, beslutförhet och jäv, förfarandet vid fattande av beslut, protokoll och reservation, tillkännagivande varest och på vilka tider till nämnden ställda framställningar mottagas, skriftväxling, vård och förtecknande av handlingar hörande till nämndens arkiv, utseende av kassaförvaltare samt ledamots ansvar och skadeståndsskyldighet skall vad i 32—42 §§ kommunallagen är stadgat rörande kommunens styrelse äga motsvarande tillämpning.

14 §.

Socialhjälp bör ————— de sina.

Hjälpen bör ————— behörig användning.

Kommunens fullmäktige må medgiva, att socialnämnden, om socialhjälp finnes böra utgå till bekostande av utbildning eller inköp av redskap, verktyg eller annat dylikt, i stället för att bevilja kontant understöd, tecknar borgen å lån, som erfordras för ändamålet.

Föreligger behov ————— god omvårdnad.

15 §.

Den som ————— sådan anmälan.

Har anmälan gjorts hos annan än ordföranden, är den som mottagit *anmälan* skyldig att ofördröjligen vidarebefordra *densamma* till socialnämnden eller dess ordförande.

Oavsett om ————— erhåller sådan.

(Utskottets förslag)

vara vid sammanträde, beslutförhet och jäv, förfarandet vid fattande av beslut, protokoll och reservation, tillkännagivande varest och på vilka tider till nämnden ställda framställningar mottagas, skriftväxling, vård och förtecknande av handlingar hörande till nämndens arkiv, utseende av kassaförvaltare samt ledamots ansvar och skadeståndsskyldighet skall vad i 32—42 §§ kommunallagen är stadgat rörande kommunens styrelse äga motsvarande tillämpning; *dock att det ej är erforderligt, att protokoll upptager annat än förteckning å närvarande ledamöter samt för varje ärende beslutet och skälen därför.*

14 §.

Kommunens fullmäktige må medgiva, att socialnämnden, om socialhjälp finnes böra utgå till bekostande av utbildning eller inköp av redskap *eller* verktyg *eller till* annat dylikt *ändamål*, i stället för att bevilja kontant understöd, tecknar borgen å lån, som erfordras för ändamålet.

15 §.

Har anmälan gjorts hos annan än ordföranden, är den som mottagit *densamma*, *därest han icke äger att själv fatta beslut i ärendet*, skyldig att ofördröjligen vidarebefordra *anmälan* till socialnämnden eller dess ordförande.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

16 §.

16 §.

Innan fråga ----- sätt avhjälpas.

Vid utredning ----- i ärendet.

Förekommer anledning antaga, att behovet av socialhjälp beror på sjukdom eller annan kroppslig eller själslig brist eller svaghet, skall yttrande inhämtas av läkare rörande den lämpligaste formen av ingripande.

Förekommer anledning antaga, att behovet av socialhjälp beror på sjukdom eller annan kroppslig eller själslig brist eller svaghet, skall, *där ej särskilda skäl till annat föranleda*, yttrande inhämtas av läkare rörande den lämpligaste formen av ingripande.

22 §.

22 §.

Kommun, som enligt 12 § lämnat socialhjälp åt svensk medborgare, vilken för det år hjälpen utgivits mantalsskrivits inom annan kommun, äger erhålla ersättning därför av denna kommun.

Kommun, som enligt 12 § lämnat socialhjälp åt svensk medborgare, vilken för det år hjälpen utgivits mantalsskrivits inom annan kommun, äger erhålla ersättning därför av denna kommun. *Barn som till följd av sin ålder ej blivit mantalsskrivet skall vid tillämpningen av denna lag anses mantalsskrivet där det har sin födelsehemort.*

Utgives socialhjälp enligt 12 § till svensk medborgare, medan han

Har svensk medborgare

a) efter att hava varit intagen å sjukvårdsinrättning eller förbättrings- eller uppfostringsanstalt *vistas i enskilt hem, dit han för fortsatt vård eller fostran överlämnats av inrättningen eller anstalten* under villkor, att han fortfarande skall stå under *dess* tillsyn, eller

a) efter att hava varit intagen å sjukvårdsinrättning eller förbättrings- eller uppfostringsanstalt *genom inrättningens eller anstaltens försorg för fortsatt vård eller fostran överlämnats till enskilt hem eller vårdhem* under villkor, att han fortfarande skall stå under *inrättningens eller anstaltens* tillsyn, eller

b) såsom fosterbarn *vistas i* enskilt hem eller, efter att hava omhändertagits enligt barnavårdslagen, är *inackorderad* i sådant hem, eller

b) såsom fosterbarn *överlämnats till* enskilt hem eller, efter att hava omhändertagits enligt barnavårdslagen, *inackorderats* i sådant hem, eller

c) i annat fall än som avses under a) eller b) mot ersättning *vistas* i enskilt hem eller vårdhem för er-

c) i annat fall än som avses under a) eller b) mot ersättning *mottagits* i enskilt hem eller vårdhem för er-

(Kungl. Maj:ts förslag)

hållande av vård för sjukdom eller annan kroppslig eller själslig brist eller svaghet,

är den kommun som lämnat hjälpen berättigad att, såframt hjälptagaren för det år han mottagits i hemmet — eller, om han omedelbart dessförinnan under omständigheter, som under a) — c) sägs, vistats eller varit inackorderad i annat enskilt hem eller vårdhem, för det år han mottagits i detta — var mantalsskriven i annan kommun, av denna erhålla ersättning för hjälpen.

Ersättning, som — — — — — för hjälpen.

35 §.

Make är — — — — — andra maken.

För socialhjälp, som utgått till make för tid, då andra maken varit häktad eller intagen i arbetshem, fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt, skola tillhörande barna- och ungdomsvården eller allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare och till följd därav icke varit i stånd att fullgöra sin underhållsskyldighet mot maken, föreligger icke ersättningsskyldighet enligt denna paragraf.

(Utskottets förslag)

hållande av vård för sjukdom eller annan kroppslig eller själslig brist eller svaghet,

och utgives socialhjälp enligt 12 § till honom under tid, då han på grund av vistelsen i hemmet mantalsskrivits i den kommun, där hemmet är beläget, är den kommun som lämnat hjälpen berättigad att, såframt hjälptagaren för det år han mottagits i hemmet — eller, om han omedelbart dessförinnan under omständigheter, som under a) — c) sägs, vistats eller varit inackorderad i annat enskilt hem eller vårdhem, för det år han mottagits i detta — var mantalsskriven i annan kommun, av denna erhålla ersättning för hjälpen.

35 §.

För socialhjälp, som utgått till make för tid, då andra maken varit häktad eller intagen i arbetshem, fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt, skola tillhörande barna- och ungdomsvården eller allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare och till följd därav icke varit i stånd att fullgöra sin underhållsskyldighet mot maken, föreligger icke ersättningsskyldighet enligt denna paragraf. *Ersättningsskyldighet föreligger ej heller för socialhjälp, som utgått till make för tid, då andra maken åtnjutit socialhjälp enligt 12 §.*

B. att riksdagen måtte för sin del antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1. lag angående ändring i lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag); samt

2. lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 20 mars 1936 (nr 56) om socialregister;

C. att motionerna I: 526 och II: 650, II: 651, I: 546, I: 547 och II: 679, I: 548 och II: 677, I: 549 och II: 678, I: 551 och II: 681, I: 552 och II: 682, I: 553 samt I: 554 och II: 683, i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 december 1955

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Nils Elowsson, Sunne, Axel E. Svensson, fru Svensson, fru Carlqvist, herrar Huss och Magnusson;

från andra kammaren: fru Johansson i Norrköping, fru Västberg, herrar Hagård, Lundberg, Carlsson i Bakeröd, fröken Höjer, fröken Sandell och herr Rimmerfors.

Reservationer

I. Beträffande den föreslagna lagstiftningens huvudgrunder:

a) av herrar *Magnusson* och *Hagård*, vilka ansett,

de l s att de fyra stycken i utskottets yttrande s. 41—42, vilka börjar resp. slutar med orden »Utskottet vill — — — miljoner kronor», »Att märka — — — icke inkomstprövade», »För ett — — — att vinna» och »Utskottet tillstyrker — — — av socialhjälpens» bort ersättas med följande uttalande:

»Det kommittéförslag, varpå propositionen vilar, framförde i fråga om mödrahjälpens, att utredningskommittén direkt eftersträvat att ge socialhjälpens en sådan utformning, att övriga behovsprövade hjälpformer skulle kunna undvaras, så att man därigenom fick en möjlighet att undvika de ojämnheter i tillämpningen och de orättvisor gentemot de hjälpbehövande, som ett system med skilda behovsprövande grenar lätt medför. Departe-

mentschefen har också tillmötesgått denna tankegång genom att slopa vissa för närvarande gällande förordningar med behovsprövade förmåner. Med den utformning som socialhjälpslagen sålunda erhållit kan det icke heller anses vara diskriminerande för dem som nu erhålla mödrahjälp att i stället få uppbära socialhjälp.

Moderskapsförsäkringens införande från och med detta års början har på ett radikalt sätt minskat det klientel, som tidigare uppburit mödrahjälp. Antalet hjälpsökande har nämligen minskat högst väsentligt, å vissa orter med mer än hälften mot tidigare. Slutligen må framhållas att de befolkningspolitiska argument som på sin tid anfördes i detta sammanhang icke längre kan tillerkännas samma betydelse. Detta framgår även av att kostnaderna i statsverkspropositionen nedbringats från 15 miljoner kronor år 1948 till 4,5 miljoner kronor innevarande år samtidigt med att födelse-siffrorna för varje år fortgående sjunker.

I fråga om organisationen har framhållits det olämpliga i att under nuvarande förhållanden bibehålla statliga organ härför inom hela landet med den dubbelorganisation som detta i praktiken utgör i städer utanför landsting.

Då departementschefen i årets statsverksproposition ställt i utsikt en översyn av den organisation som för närvarande finnes på detta område och i samband därmed att överföra beslutanderätten i mödrahjälpssärenden på andra befintliga organ, anser sig utskottet böra som sin mening uttala, att denna översyn måtte komma till stånd snarast möjligt och att därvid ett förnyat övervägande om dess inlemmande i socialhjälpens kommer till stånd.»

d e l s o c k att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte som sin mening i fråga om mödrahjälpens giva till känna vad utskottet ovan i denna fråga anfört;

b) av herrar *Sunne, Huss*, fröken *Höjer* och herr *Rimmerfors*, vilka ansett, att det stycke i utskottets yttrande s. 39, vilket börjar med orden »Som en» och slutar med orden »kommuner emellan» bort ersättas med följande uttalande:

»Det klientel som här kommer i fråga blir, såsom genomförda undersökningar av det nuvarande fattigvårdsklientelet redan visat och departementschefen i propositionen framhållit, i huvudsak begränsat till ett antal personer eller familjer med nedsatt försörjningsförmåga, vilka behöver ekonomisk hjälp, men för vilka de på längre sikt viktigaste åtgärderna består i sådan vård, som är ägnad att göra dem försörjningsdugliga. Dessa åtgärder ankommer visserligen i hög grad på sjukvården, arbetsvården, nykterhetsvården o. s. v. men en viktig roll måste likväl kommunerna i många fall här spela genom socialhjälpens. Sålunda har statsmakterna för

arbetsvårdens del föreskrivit, att 25 procent av kostnaderna skall gäldas från annat håll. Det blir därför många gånger en förutsättning för att arbetsvård skall komma till stånd att sagda andel täckes av socialhjälp. Vidare är det just på grund av socialhjälpsklienteletets art särskilt angeläget, att det från socialhjälps sida tages initiativ till arbetsvård eller andra förebyggande åtgärder.»

II. Beträffande förslaget till lag om socialhjälp:

vid 1 §

av herrar *Sunne, Huss*, fröken *Höjer* och herr *Rimmerfors*, vilka ansett, att det avsnitt i utskottets yttrande s. 44 som omfattar de tre sista meningarna i yttrandet och som börjar med orden »Anledning saknas» och slutar med orden »denna del» bort utgå och ersättas med text av följande lydelse:

»Fall kan tänkas, när annan kommun än mantalsskrivningskommun t. ex. en kommun som med säkerhet kan förutse att den inom kort blir mantalsskrivningskommun vill lämna socialhjälp, ehuru den inte är vistelsekommun. Ej heller detta bör möta något hinder. Även här saknas anledning erinra härom i lagtexten. Syftet med motionerna nr I: 552 och II: 682 i detta avseende är med ett sådant uttalande av riksdagen likväl tillgodosett.»

vid 5 §

av herrar *Magnusson* och *Hagård*, vilka ansett

d e l s att i det stycke av utskottets yttrande s. 58, som börjar med orden »I 5 §» och slutar med orden »i 7 §», det avsnitt hade bort utgå, som omfattar de tre sista meningarna i stycket och som börjar med orden »Utskottet, som» och slutar med orden »i 7 §», samt att utskottet här i stället hade bort uttala följande:

»Utskottet tillstyrker på de i motionen åberopade grunderna, att till 5 § fogas ett nytt stycke av den lydelse i motionerna föreslagits.»

d e l s o c k att utskottet bort hemställa, att 5 § måtte erhålla följande lydelse:

5 §.

Socialnämnden äger — — — (lika med utskottet) — — — som erfordras.

Kyrkoherden eller hans ställföreträdare är berättigad att delta i socialnämndens förhandlingar. I annexförsamling, där komminister finnes anställd, äger denne eller den hans tjänst förestår nämnda befogenhet, när kyrkoherden ej själv är tillstädes.

Har kommunen — — — (lika med utskottet) — — — kommunen bestämmer.

vid 13 §

av herrar *Sunne, Huss*, fröken *Höjer* och herr *Rimmerfors*, vilka ansett,

d e l s att fjärde—tolvte styckena i utskottets yttrande s. 67—69, vilket

avsnitt börjar med orden »Regleringen i» och slutar med orden »berörda motionsyrkandena» bort utgå och ersättas med text av följande lydelse:

»Regleringen i 13 § av den frivilliga socialhjälpen avviker väsentligt från socialvårdskommitténs förslag i motsvarande hänseenden. Propositionen ansluter sig i stället nära till 2 § Fvl och lämnar sålunda kommunerna fria händer att utforma den frivilliga socialhjälpen. Utskottet tillstyrker att den fortsatta utvecklingen av denna hjälp och anpassningen av densamma efter samhällsutvecklingen och övriga socialvårdsgrenars utbyggnad även i fortsättningen anförtros kommunerna, vilkas självbestämmanderätt på området alltså bör lämnas orubbad, men vill understryka vikten av att den nya lagens karaktär av en socialvårdslag kommer klart till uttryck.

Den från fattigvårdslagen till 13 § i socialhjälpslagen överförda bestämmelsen, att inom kommunen i första hand dess fullmäktige — och icke socialnämnden — äger bestämma de grunder, enligt vilken frivillig socialhjälp må meddelas, kritiseras i motionerna I: 552 och II: 682. Utskottet finner att sagda bestämmelse icke i nämnvärd utsträckning tillämpats av kommunerna. Likväl anser utskottet skäl saknas att beröva kommun den möjlighet att ge föreskrifter, som bestämmelsen kan innebära.

I samma motioner uttalas vidare, att den förebyggande hjälpen fått en mycket mera undanskymd plats i socialhjälpslagen än i Fvl och att det är uppenbart att förutsättningarna för densamma i många fall kommer att försämrats. I motionerna yrkas därför, att 13 § kompletteras med ett stadgande, att nämnden bör låta sig särskilt angeläget vara att meddela socialhjälp där detta prövas påkallat för att förbättra en persons förmåga till självförsörjning.

Av skäl som utskottet i inledningen framhållit är det angeläget att den förebyggande hjälpens betydelse kommer till klart uttryck i socialhjälpslagen. Visserligen återfinnes i 14 § första stycket ett uttalande i dylik riktning, vilket är ordagrant överflyttat från 26 § Fvl. När det gäller i detta sammanhang så viktiga uppgifter som att lämna förebyggande hjälp av annat slag än uppehälle och vård, t. ex. utbildning eller bidrag till start-hjälp, kan en intresserad ledamot av socialnämnden icke finna något uttryckligt stöd i den nya lagen. Utskottet ansluter sig därför till motionärernas förslag om en komplettering av 13 §.

Den i motionerna föreslagna rekommendationen i 13 § innefattar vidare, att nämnden bör låta sig särskilt angeläget vara att avhjälpa behov av socialhjälp för livsuppehälle och vård när behovet är betingat av andra omständigheter än de som omförmäles i 12 §.

Vad av motionärerna här anförts bör enligt utskottets mening beaktas vid nämnda komplettering av 13 §.»

d e l s o c k att utskottet bort hemställa, att 13 § måtte erhålla följande lydelse:

13 §.

I andra fall än som avses i 12 § må socialhjälp meddelas enligt grunder, som kommunens fullmäktige äga bestämma, eller, om sådana grunder ej fastställts, efter vad socialnämnden prövar erforderligt. Därvid bör särskilt beaktas, att behov av socialhjälp för livsuppehälle och vård tillgodoses även när behovet är betingat av andra omständigheter än dem som omförmälas i 12 § samt att eljest socialhjälp lämnas, där detta prövas påkallat för att förbättra en persons förmåga till självförsörjning.

vid 33 §

av herrar *Magnusson* och *Hagård*, vilka ansett

d e l s att de stycken i utskottets yttrande s. 109—111, vilka börjar resp. slutar med orden »Såsom ett — — — med tillfredsställelse» samt »Vad åter — — — betydande tillämpningssvårigheter», bort utgå samt att utskottet här i stället hade bort uttala följande:

»Vad åter beträffar yrkandena i förstnämnda motioner, I: 526 och II: 650, tillstyrker utskottet på de i motionerna anförda grunderna nämnda yrkanden. Till 33 § bör alltså läggas två nya punkter, d) och e).»

d e l s o c k att utskottet bort hemställa, att 33 § måtte erhålla följande lydelse:

33 §.

För socialhjälp, som lämnats enligt 12 § eller som enligt 13 § utgivits till någon innan han fyllt 16 år, är hjälptagaren ersättningsskyldig under förutsättning att han

a) där socialhjälpen utgjort förskott å förmån, vartill han eljest är berättigad, efter hjälpens beviljande kommer i åtnjutande av denna förmån,

b) medvetet eller av grov vårdslöshet lämnat oriktig eller vilseledande uppgift rörande behovet av socialhjälp,

c) varit berättigad att för den tid socialhjälpen utgått uppbära särskild social förmån, som emellertid indragits eller minskats av den anledningen att han lämnat oriktig uppgift eller eljest brutit mot vad som är föreskrivet som villkor för dylik förmån,

d) är i besittning av tillgångar, ehuru dessa för tillfället icke kan disponeras för uppehälle och vård, eller

e) är i tillfälligt nödläge och kan antagas inom kort komma i god ekonomisk ställning.

vid 41 §

av herrar *Sunne*, *Huss*, fröken *Höjer* och herr *Rimmerfors*, vilka ansett

d e l s att andra och fjärde styckena i utskottets yttrande s. 124—125, vilka börjar resp. slutar med orden »I fråga — — — Maj:ts förslag» och

»Slutligen innehåller — — — tillstyrka motionerna», bort utgå och ersättas med följande uttalande:

»I fråga om arbetsföreläggande avviker propositionen emellertid — såsom i motionerna I: 552 och II: 682 påtalats — från vad som nu gäller på så sätt att det förelagda arbetet föreslås alltid skola utföras i arbetshem, medan föreläggandet enligt Fvl avser »å fattigvårdsanstalt eller eljest anvisat arbete». I motionerna anföres, att den i propositionen föreslagna ändringen gör intryck av ett ställningstagande mot vissa av socialvårdskommittén framförda förslag i ämnet, och yrkas, att Fvl:s bestämmelser om »eljest anvisat arbete» skall bibehållas. Av vad departementschefen i sammanhanget anfört framgår emellertid, att något ställningstagande till socialvårdskommitténs berörda förslag icke åsyftats, utan att avsikten endast varit att anpassa lagtexten efter rådande faktiska förhållanden. Emellertid ger den uteslutna bestämmelsen fattigvårdsstyrelserna en möjlighet att tillämpa arbetsföreläggandet bl. a. vid sina egna anstalter, t. ex. i en vedgård. Även om detta icke sker i större utsträckning måste det förefalla utskottet onödigt att under pågående utredning minska de valmöjligheter kommunerna dock här har. Utskottet tillstyrker därför motionärernas förslag, att Fvl:s bestämmelse i detta avseende skall oförändrad överföras till socialhjälpslagen. Även föreläggandet i 72 § första stycket barnavårdslagen bör vid sådant förhållande avse å arbetshem eller eljest anvisat arbete.

Motionerna innehåller även ett yrkande om sådan ändring i 41 § att den, mot vilken arbetsföreläggande ifrågasatts, innan föreläggande beslutas, skall ha varit kallad till nämnden eller någon dess avdelning för att där föra sin talan. Här föreslås alltså införande av ett nytt processuellt stadgande. Frågor om ökade rättsliga garantier vid administrativa frihetsberövanden och därmed sammanhängande spörsmål är föremål för undersökning av utredningen om administrativa frihetsberövanden. En av de huvudfrågor utredningen enligt direktiven har att pröva är just hur det processuella förfarandet vid administrativa frihetsberövanden skall ordnas. Under sådana förhållanden ligger det närmast till hands att nu avvisa ändringsförslag av dylik innebörd. Å andra sidan är det obestridligt att formerna för nu ifrågasatt varande frihetsberövande icke motsvarar elementära krav på rättssäkerhet. Såsom i motionerna framhålles har det allvarligt gjorts gällande, att dessa bestämmelser strider mot den av Sverige antagna Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Det är uppenbart, att den kommande utredningen under inga förhållanden kan komma att leda till mindre långtsyftande bestämmelser än den av motionärerna föreslagna. Under sådana förhållanden kan ett bifall till motionärernas yrkande inte anses föregripa utredningen. Då det vidare med hänsyn till uppgiftens invecklade natur kan befaras att sagda utredning kommer att taga lång tid finner utskottet att motionärernas yrkande bör bifallas.»

d e l s o c k att utskottet bort hemställa, att 41 § måtte erhålla följande lydelse:

41 §.

Den som av lättja eller liknöjdhet åsidosätter sin underhållsskyldighet mot sin hustru eller sitt barn eller adoptivbarn under 16 år i sådan grad, att socialhjälp enligt 12 § måste lämnas någon av dem, må av socialnämnden föreläggas att fullgöra honom å arbetshem eller eljest anvisat arbete. Innan sådant föreläggande beslutas, skall den, mot vilken föreläggande ifrågasatts, ha varit kallad till nämnden eller någon dess avdelning för att där föra sin talan.

Föreläggande att — — — (lika med utskottet) — — — 18 år.

vid 48—66 §§

av herrar *Sunne, Huss*, fröken *Höjer* och herr *Rimmerfors*, vilka ansett, d e l s att det stycke i utskottets yttrande s. 124, som börjar med orden »Av en» och slutar med orden »förutsättningslöst omprövas», bort ersättas av följande uttalande:

»Slutligen har samma motionärer yrkat att 49—51 §§ skall utgå, varigenom möjligheten att tillämpa tvångsarbete såsom disciplinstraff mot den på arbetshem intagne, försumlige försörjaren skulle försvinna. Såsom motionärerna framhållit har motsvarande bestämmelser i Fvl förlorat all betydelse, sedan med bidrag av statsmedel en sluten avdelning upprättats vid ett av arbetshemmen. Bestämmelserna kommer alltså icke att tillämpas. Utskottet vill därjämte för sin del understryka, att socialhjälpslagen inte bör vanprydas av bestämmelser om tvångsarbete. Icke minst i internationella sammanhang måste detta för icke initierade personer, vilka inte kunna förutsättas veta, att bestämmelserna saknar tillämpning, göra ett egendomligt intryck. Utskottet delar därför motionärernas mening att 49—51 §§ bör utgå. Detta får till följd, att jämväl 48 §, 56 § andra stycket och 61 § bör utgå. Vidare bör i förslaget till lag om ändring i barnavårdslagen dels hänvisningen i 72 § fjärde stycket till 48—51 §§ i lagen om socialhjälp, dels ock 81 § 3 mom. och 85 § 1 mom. utgå.»

d e l s o c k att utskottet bort hemställa,

att 48—51 §§, 56 § andra stycket och 61 § måtte utgå,

samt att i 52—66 §§ måtte göras de ändringar i avseende å nummerbeteckningar och hänvisningar till andra paragrafer, vilka föranledes av att 48—51 och 61 §§ utgått.

III. *Beträffande förslaget till lag om ändring i barnavårdslagen:*

av herrar *Sunne, Huss*, fröken *Höjer* och herr *Rimmerfors*, vilka — under hänvisning till vad de yttrat i motiveringen till dels den föreslagna ändringen i 41 § socialhjälpslagen, dels ock förslaget att 48—51 §§, 56 § andra stycket och 61 § sagda lag skall utgå — ansett, att utskottet bort hemställa

vid 72 § första stycket (arbetsföreläggande)

att 72 § första stycket måtte erhålla följande lydelse:

Skyldig att efter föreläggande av barnavårdsnämnden efter sin förmåga utföra å arbetshem eller eljest anvisat arbete är

a) den, som ——— (lika med utskottet) ——— ersättningskyldighet, samt

b) den, som ——— (lika med utskottet) ——— underhållsskyldighetens fullgörande.

vid ingressen m. m. (tvångsarbete)

att 72 § fjärde stycket måtte erhålla följande lydelse:

Vad i 42 och 43 §§ lagen om socialhjälp är stadgat om delgivning av föreläggande och om handräckning skall i motsvarande tillämpning lända till efterrättelse,

att 81 § 3 mom. och 85 § 1 mom. måtte utgå och att i ingressen måtte göras härav föranledda ändringar,

samt att i 20 § andra stycket och 84 § 3 mom. måtte göras de ändringar som föranledes av att vissa paragrafer i socialhjälpslagen erhållit annan nummerbeteckning.

Innehållsförteckning

Kungl. Maj:ts proposition.....	1
Motioner.....	1
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	2
Lagförslag	
Förslag till lag om socialhjälp.....	4
Förslag till lag om ändring i barnavårdslagen.....	22
Förslag till lag om ändring i lagen om socialregister.....	34
Den föreslagna lagstiftningens huvudgrunder.....	35
Motioner.....	38
Utskottet.....	39
Förslaget till lag om socialhjälp.....	43
Inledande bestämmelse, 1 §.....	43
Departementschefen.....	43
Motioner.....	43
Utskottet.....	43
Om socialnämnd, 2—11 §§.....	44
Inledning.....	44
Departementschefen.....	45
Specialmotivering.....	48
Motioner.....	55
Utskottet.....	56
Allmänna bestämmelser om socialhjälp, 12—14 §§.....	59
Departementschefen.....	59
Motioner.....	66
Utskottet.....	67
Om förfarandet vid meddelande av socialhjälp, 15—17 §§.....	70
Departementschefen.....	70
Motioner.....	72
Utskottet.....	72
Om ålderdomshem m. m., 18—21 §§.....	74
Departementschefen.....	74
Specialmotivering.....	77
Motioner.....	78
Utskottet.....	78
Om kommuners inbördes ersättningsskyldighet m. m., 22—32 §§.....	79
Departementschefen.....	79
Specialmotivering.....	90
Motioner.....	93
Utskottet.....	97
Om kommuns rätt till ersättning av enskild, 33—40 §§.....	103

A. Hjälpstagarens återbetalningsskyldighet, 33 och 34 §§.....	103
Inledning.....	103
Departementschefen.....	103
Motioner.....	108
Utskottet.....	109
B. Försörjningspliktigs återbetalningsskyldighet, 35 och 36 samt 38 och 40 §§	111
Inledning.....	111
Departementschefen.....	112
Motioner.....	116
Utskottet.....	117
C. Gemensamma bestämmelser, 37 och 39 §§.....	119
Departementschefen.....	119
Motioner.....	119
Utskottet.....	120
Om åtgärder mot försumlig försörjare, 41—51 §§.....	121
Departementschefen.....	121
Motioner.....	123
Utskottet.....	124
Om tillsyn, 52—53 §§.....	125
Departementschefen.....	125
Utskottet.....	126
Om besvär, 54—62 §§.....	126
Departementschefen.....	126
Motioner.....	127
Utskottet.....	128
Särskilda bestämmelser, 63—66 §§; övergångsstadgande.....	128
Departementschefen.....	128
Utskottet.....	129
Förslagen till lagar angående ändring i barnavårdslagen och lagen om social- register.....	129
Departementschefen.....	129
Utskottet.....	130
Utskottets hemställan.....	130
Reservationer.....	134